

KAPITEL II

OPSPARING

II.1 Indledning

Opsparing kan forøge velfærden

I sidste ende er formålet med al økonomisk aktivitet at kunne forbruge. Opsparing gør det muligt at udskyde forbrug af varer og fritid fra i dag til fremtiden, og tilsvarende gør nedbringelse af opsparret formue eller låntagning det muligt at fremrykke forbrug af varer og fritid fra fremtiden til i dag. Et hovedmotiv til at spare op er ofte at opretholde et jævnt forbrug over livsløbet uanset fordelingen af indkomsten over livet. Det er velfærdsforbedrende at have denne mulighed frem for løbende at skulle forbruge hele sin indkomst. På makroøkonomisk plan indebærer en positiv nettoopsparing, at der opbygges en øget nationalformue, der øger de samlede fremtidige forbrugsmuligheder.

Fokus på husholdningernes opsparing

Formålet med dette kapitel er at analysere husholdningernes opsparing. Målet er at dokumentere opsparingsadfærden og belyse, hvordan skatte- og overførselssystemet påvirker incitamenterne til opsparing og til at placere opsparingen i bestemte aktiver. Særligt fokus er der på at belyse den del af opsparingen, der planlægges til forbrug i tiden som pensionist.

**Arbejdsmarkeds-
pensionerne vokser**

Med indførelsen af arbejdsmarkeds-pensioner på LO/DA-området i 1991 voksede udbredelsen af de opsparingsbaserede pensionsordninger markant. I den efterfølgende periode er indbetalingerne for de beskæftigede på disse overenskomstområder vokset til omkring 12 pct. af bruttolønnen. Samtidig er indbetalingerne også steget på en række af de områder, hvor de opsparingsbaserede pensionsordninger blev introduceret tidligere. For personer med lange videregående uddannelser ligger indbetalingerne i den offentlige sektor i dag på 17 pct. af lønnen. Denne udbygning har kun begrænset betydning for de nuværende pensionister. Blandt de kommende generationer af pensionister vil den opsparingsbaserede del af pensionen imidlertid gradvist få større vægt. Folkepensionen (grundbeløb og pensionstillæg) sikrer i dag fuldtidsbeskæftigede personer med forholdsvis lave indkomster en dækningsgrad – opgjort som disponibel indkomst som pensionist i forhold til den disponible indkomst i det sidste år som erhvervsaktiv – på omtrent 60 pct., hvis de ikke har supplerende indkomst. For fuldtidsbeskæftigede personer, der er placeret højere oppe i lønfordelingen, er dækningsgraden fra folkepensionen væsentligt mindre. Via opsparingsbaserede pensionsordninger er det muligt for især denne gruppe at forøge dækningsgraden som pensionist.

**Samfunds-
økonomisk gevinst
ved arbejds-
markeds-pensioner**

Der er samfundsøkonomiske gevinster forbundet med udbredelsen af opsparingsbaserede pensionsordninger. For det første fører de fremtidige pensionsudbetalinger til, at udbetalingerne af pensionstillægget i folkepensionen reduceres i fremtiden, fordi dette aftrappes med udbetalingerne fra de opsparede pensioner. Dette vil aflaste skattefinansieringen af folkepensionssystemet og kan dermed bidrage til at reducere forvridende skatter. For det andet reducerer opsparingsbaserede pensioner – i modsætning til folkepensionen – ikke incitamentene til beskæftigelse for den enkelte, da opsparing til egen pension normalt ikke opfattes som beskatning.

**Velfærdsaftalen fra
2006 sikrer en fast
længde for
pensionistlivet**

I en række OECD-lande udbygges de opsparingsbaserede pensionssystemer med det formål at gøre systemerne mere robuste overfor det udgiftspres, der følger af stigninger i levetiden. Velfærdsreformen fra 2006 betyder imidlertid, at

levetidsstigninger i Danmark giver sig udslag i en højere pensionsalder. Denne mekanisme forventes at være tilstrækkelig til at forhindre, at udgiftstrykket til folkepensionen stiger. Reformen betyder, at pensionsalderen hæves fra de nuværende 65 år til 67 år i perioden fra 2024 til 2027. Herefter indekseres pensionsalderen efter den forventede restlevetid for de på det tidspunkt 60-årige personer. På længere sigt betyder det, at enhver stigning i levetiden fører til et længere arbejdsliv, mens pensionistlivets længde holdes omtrent konstant.

Fremtidens dækningsgrader vil ligge tæt på 100 pct.

Analysen i dette kapitel viser, at udbygningen af opsparingen i arbejdsmarkedspensionerne kun i begrænset omfang fortrænger anden opsparing. Arbejdsmarkedspensionerne indebærer derfor et betydeligt løft i den samlede private opsparing. For store grupper af de yngre generationer, der træder ind på arbejdsmarkedet i disse år, vil folkepension, arbejdsmarkedspension og privat pensionsopsparing tilsammen sikre, at de som folkepensionister har næsten lige så mange penge til forbrug, som de vil have i deres sidste år som erhvervsaktive. De kan således forvente dækningsgrader på op mod 100 pct., hvis de trækker sig tilbage ved folkepensionsalderen. De to hovedforklaringer på denne betydelige stigning i dækningsgraden – sammenlignet med nutidens pensioner – er indførelsen af arbejdsmarkedspensionerne og velfærdsreformens forøgelse af folkepensionsalderen. Dermed forlænges indbetalingsperioden i forhold til det antal år, som den opsparingsbaserede pension skal udbetales over.

Andre opsparingsformer bidrager også

For de befolkningsgrupper, som har supplerende opsparing ud over pensionsopsparingen, kan dækningsgraderne være langt højere. Det gælder i særlig grad boligejere med en stor friværdi.

Høje dækningsgrader frister til tidlig tilbagetrækning ...

Mens det i sig selv er positivt, at en væsentlig del af fremtidens pensionister kan se frem til et højt og stabilt velstandsniveau, skaber det på den anden side visse samfundsøkonomiske udfordringer. Udsigten til en pensionisttilværelse med gode forbrugsmuligheder må formodes at friste til tidlig tilbagetrækning fra arbejdslivet. Herved lægger den

store opsparing pres på det fremtidige arbejdsudbud og virker isoleret set imod intentionen i velfærdsaftalen.

... og efterlønnen trækker til dels i samme retning

Efterlønnen giver et tilskud til tidlig tilbagetrækning – selv for personer med store arbejdsmarkedspensioner, blot de opfylder toårsreglen. Man må derfor forvente, at en stigende andel af fremtidens pensionister vil forlænge pensionsperioden med tre års efterløn. Dog er det ikke muligt at trække sig tilbage for egne midler før efterlønsperioden og samtidig bevare retten til efterløn, fordi toårsreglen kræver 3.120 timers beskæftigelse inden for de sidste to år før tilbagetrækningen på efterløn. Det betyder, at efterlønnen rent faktisk indeholder en effektiv mekanisme til at sikre, at stigninger i pensionsalderen får gennemslag på den faktiske tilbagetrækningsalder.

Erstat toårsreglen med en treårsregel

På denne baggrund foreslås det, hvis afskaffelse af efterlønnen ikke er politisk mulig, at gennemføre en skærpelse af toårsreglen ved at ændre den til en treårsregel og samtidig øge kravet til beskæftigelsesomfanget tilsvarende.

Overførsels- og skattesystemet gør det billigt at trække sig tidligt tilbage

Det vises i kapitlet, at det er forholdsvist billigt for den enkelte at trække sig tidligt tilbage for at gå på efterløn, hvis prisen herved opgøres som tabte pensionsudbetalinger. Kombinationen af et progressivt skattesystem og et overførselssystem, hvor indtægter fra bl.a. pensionsformuer modregnes i offentlige ydelser, er årsagen hertil.

Nogle lejere taber penge, hvis de øger deres opsparing

En gennemgang af den marginale afkastbeskatning for forskellige opsparingsformer afslører, at der er flere uhen-sigtsmæssigheder i samspillet mellem skatte- og overførselsindkomstsystemet, som bør rettes op. Den sammensatte afkastbeskatning er særligt høj for lønmodtagere, der ikke betaler topskat. Denne gruppe udgør ca. 60 pct. af samtlige fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere. Gruppen oplever en merskat som følge af, at indbetalinger til pensionsordninger fradrages til en skattesats, der er lavere end den sammensatte skattesats som pensionister. Forskellen er så markant, at der er direkte tab forbundet med indbetalinger til pensionsordninger i de sidste år op mod pensionsalderen. Særligt hårdt ramt er lejere, der er berettiget til boligydelse som pensionister.

Afskaffelse af pensionstillægget ...

Det offentlige overførselssystem er ikke i tilstrækkeligt omfang tilpasset udbredelsen af de opsparingsbaserede pensioner. En tilretning af pensionssystemet, der indebærer en fremtidig afskaffelse af pensionstillægget og den supplerende pensionsydelse, så folkepensionen alene består af det nuværende indkomstuafhængige grundbeløb, vil øge tilskyndelsen til at foretage pensionsopsparing, også for personer der ikke betaler topskat.

... suppleret med tvungen opsparing reducerer den sammensatte beskatning af opsparing

En afskaffelse af pensionstillægget vil selvsagt ramme grupper, der i dag har adgang til denne ydelse. Dette kan dog i vid udstrækning undgås, såfremt ændringen suppleres med indførelsen af en tvungen opsparing for dem, der i dag ikke er dækket af arbejdsmarkedspensionerne. For ledige eller grupper uden for arbejdsmarkedet får staten forpligtigelsen til at indskyde penge på pensionsordningen. En sådan omlægning vil reducere modregningen af de offentlige ydelser i pensionslivet. Herved øges incitamentet til at forøge sin opsparing, og incitamentet til at gå tidligt fra arbejdsmarkedet reduceres.

Kapitlets indhold

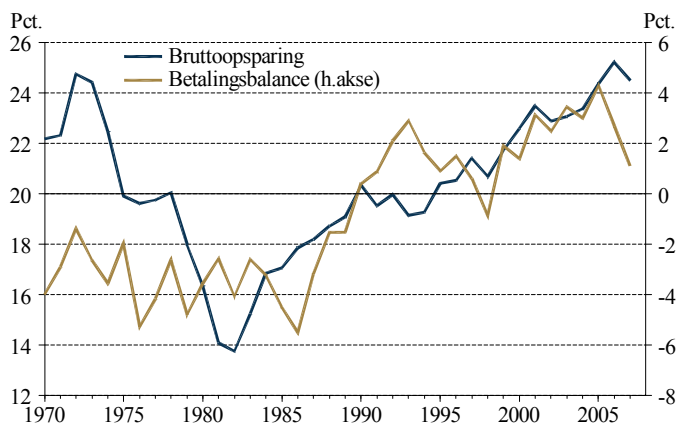
I afsnit II.2 beskrives opsparingen i Danmark på såvel samfundskononomisk niveau som på husholdningsniveau. Det illustreres, hvem der sparer op, og i hvilke aktiver opsparingen finder sted. I afsnit II.3 analyseres det nærmere, hvem der sparer op til pensionen og i hvilket omfang. Dernæst undersøges det, hvor meget arbejdsmarkedspensionerne fortrænger anden opsparing. I afsnit II.4 analyseres dækningsgraden for såvel nutidens som fremtidens pensionister. Beskatning af opsparing, der finder sted i en pensionsordning, i banken eller i en bolig behandles i afsnit II.5. I afsnit II.6 præsenteres politikforslag på basis af analyserne.

II.2 Opsparing og formue i Danmark

Udsving i opsparingen gennem tiden

Den nationale opsparingskvote, der er summen af den offentlige og private sektors opsparingskvote, har udvist stor variation de seneste 40 år, jf. figur II.1. Fra at udgøre næsten 25 pct. inden den første oliekrise i 1973 er den faldet til 14 pct. i begyndelsen af firserne. Siden er den steget til over 25 pct. i 2006.

Figur II.1 Opsparingskvote og betalingsbalance



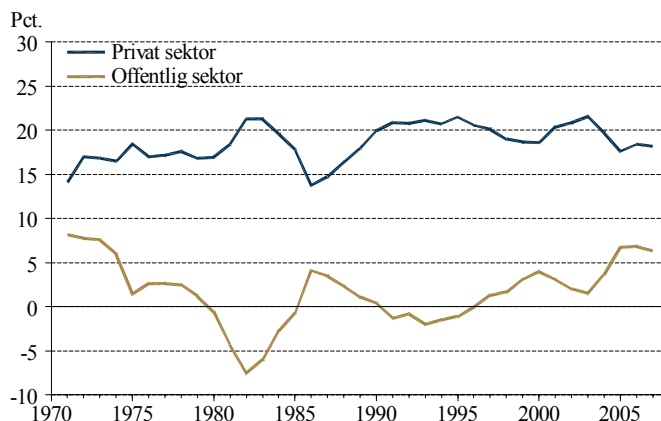
Anm.: Kvoterne er bruttostørrelser opgjort som andel af BNP.

Kilde: Danmarks Statistik, ADAM's databank.

**Opsparingen er
konjunktur-
afhængig**

Faldet i den samlede opsparing igennem 1970'erne skal primært tilskrives fald i den offentlige opsparing, der kan henføres til dårlige konjunkturer og ekspansiv finanspolitik, jf. figur II.2. Stigningen siden begyndelsen af 1990'erne er ligeledes drevet af stigninger i den offentlige opsparing.

Figur II.2 Opsparingskvoter



Kilde: Danmarks Statistik, ADAM's databank.

**Realrenteafgift,
offentlig opsparing
og betalingsbalance**

Fra midten af 1980'erne til midt i 1990'erne blev der gennemført en række indgreb for at nedbringe underskuddet på betalingsbetalingsbalancen blandt andet gennem tiltag, der skulle øge den offentlige opsparing. I 1984 blev der indført en realrenteafgift på opsparing i pensionskasser, livsforsikringsselskaber, pengeinstitutter m.m. Afgiften tilstræbte at sikre en realrente efter skat på 3,5 pct. Frem til midten af 1990'erne var realrenteafgiften en betydelig indtægtskilde for staten, og den bidrog kraftigt til den offentlige opsparing i samme periode.

**Strukturel stigning
i den private
opsparing**

Der skete et skift i den private opsparing i begyndelsen af 1980'erne, hvor opsparingsniveauet midlertidigt steg til et niveau, der ligger tæt på det nuværende niveau. Parallelt med tiltagene for at øge den offentlige opsparing blev der gennemført en række reformer for at gøre det mere attraktivt for private at spare op. Blandt andet skattereformen, der blev implementeret i 1987, som reducerede skatteværdien af rentefradraget for private og dermed gjorde det dyrere at låne. Denne udvikling i kapitalindkomstbeskatningen blev yderligere forstærket med skattereformen fra 1994.

**International
sammenligning**

Selvom den private opsparingskvote er skiftet op på et højere niveau siden midten af 1980'erne, og det offentlige overskud er højt i en international sammenligning, ligger den samlede danske opsparingskvote på et niveau, der omtrent svarer til gennemsnittet af de OECD-lande, vi normalt sammenligner os med, jf. tabel II.1. De fleste OECD-landes opsparingskvoter varierer omkring 20-25 pct. Undtagelserne er Island, Storbritannien og USA, der ligger forholdsvis lavt, og Norge, der har en høj opsparingskvote.

Tabel II.1 Nationale opsparingskvoter i en række OECD-lande

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Canada	20,6	23,0	21,4	21,0	21,2	22,9	23,8	24,2	24,1
Danmark	21,7	22,8	22,9	23,3	23,1	22,3	24,6	25,5	25,6
Finland	25,2	28,8	29,5	28,6	24,9	26,4	25,2	26,7	27,3
Frankrig	22,4	22,1	22,0	20,3	19,8	20,0	19,3	19,8	20,7
Holland	26,7	23,9	23,9	22,2	24,8	27,5	26,7	28,3	26,8
Island	15,1	13,1	16,9	19,7	15,0	13,7	11,9	8,8	12,9
Norge	28,5	35,4	35,1	31,5	30,5	32,7	36,8	38,1	37,7
Spanien	22,2	22,3	22,4	23,4	23,9	23,0	22,1	21,9	21,5
Storbritannien	16,0	15,4	15,6	15,8	15,7	15,9	15,0	15,0	15,9
Sverige	21,6	22,2	21,4	20,7	23,8	23,1	24,2	25,0	26,2
Tyskland	20,1	20,0	19,6	19,3	19,4	21,2	21,6	22,7	24,6
USA	17,4	16,5	15,3	14,0	13,7	13,9	13,8	13,9	13,2

Anm.: Opsparingskvoterne er bruttostørrelser opgjort som andel af BNP. Året 2007 er baseret på skøn.
 Kilde: OECD, *Economic Outlook 82*, december 2007, samt egne beregninger.

Husholdningernes finansielle formue

De danske husholdningers finansielle nettoformue er den formue, som danskerne netto ejer af finansielle midler, dvs. værdipapirer, pensionsformuer, likvide beholdninger mv. fratrukket lån og øvrige finansielle passiver. Ved udgangen af 2006 var den danske finansielle nettoformue på 1.089 mia. kr., omtrent svarende til to tredjedele af bruttonationalproduktet, jf. tabel II.2. I 2000 var den finansielle nettoformue på 617 mia. kr. Den faldt herefter til 428 mia. kr. i 2002, hvilket skyldes en afmatning på aktiemarkedene og en øget låntagning i den periode. Siden er nettoformuen steget hvert år.

Tabel II.2 Husholdningernes finansielle aktiver og passiver

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	----- Mia. kr. -----						
Finansielle aktiver							
Aktier og andre ejerandelsbeviser	535	494	456	544	708	998	1.192
Nettoinvesteringer		9	18	16	28	35	-14
Omvurderinger ^{a)}		-50	-56	72	136	255	209
Nettoformue i livsforsikring/pensionsreserver ^{b)}	638	649	665	718	804	930	967
Nettoinvesteringer		41	34	37	30	26	37
Omvurderinger ^{a)}		-31	-18	15	57	99	-1
Sedler, mønt og andre aktiver	782	809	828	862	928	1.027	1.089
Nettoinvesteringer		25	-5	18	46	78	54
Omvurderinger ^{a)}		2	4	16	13	22	8
I alt	1.955	1.952	1.949	2.124	2.441	2.955	3.248
Nettoinvesteringer		75	47	71	104	139	77
Omvurderinger ^{a)}		-79	-70	104	206	376	216
Finansielle passiver							
I alt	1.338	1.436	1.521	1.611	1.768	1.983	2.159
Nettoinvesteringer		115	77	101	16	223	174
Omvurderinger ^{a)}		-8	16	-6	7	-8	-4
Finansiell nettoformue	617	516	428	512	673	972	1.089
Nettoinvesteringer		-39	-30	-30	88	-84	-97
Omvurderinger ^{a)}		-71	-86	110	199	384	220

a) Omvurderinger indeholder nettokapitalgevinster.

b) Der er fratrukket 40 pct. skat af formuen i livsforsikrings- og pensionsreserver.

Anm.: Tallene er opgjort i løbende priser ultimo året. Posten sedler, mønt og andre aktiver indeholder følgende: indskud inkl. sedler og mønt, værdipapirer undtagen aktier og øvrige aktiver.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*.

Den finansielle formue stiger ...

Aktiekursfaldet i 2001-02 bevirker, at formuen i livsforsikrings- og pensionsreserver er nogenlunde konstant til og med 2002, hvorefter den vokser frem til og med 2006. Formuen i aktier og andre ejerandelsbeviser er faldet frem til og med 2002, hvilket ligeledes skyldes aktiekursfaldet i perioden. Siden er den steget. Fra 2004 til periodens udløb

er stigningen kraftig. Det ses, hvordan danskernes optag af lån mv. er steget fra 1.338 mia. kr. i 2000 til 2.159 mia. kr. i 2006. Væksten i låntagningen er dels et udtryk for, at arbejdsmarkedspensionernes indførelse har reduceret behovet for anden opsparing med henblik på at udjævne forbruget over livet, og dels et udtryk for, at husholdningernes samlede aktiver, det vil sige inklusive boligformue, er vokset betydeligt gennem perioden, hvilket ligeledes trækker i retning af øgede finansielle passiver med henblik på udjævning over livsforløbet.

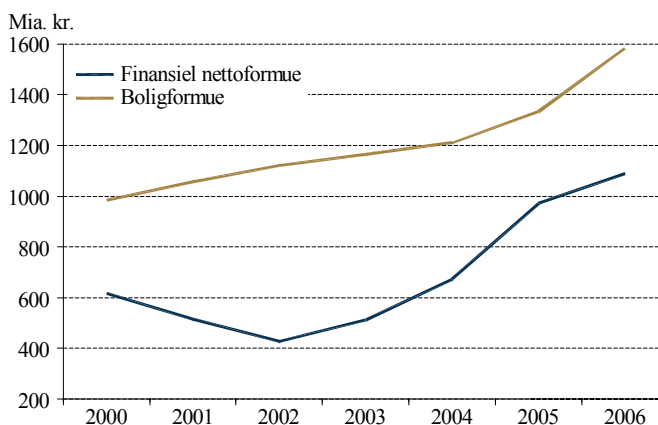
... hvilket skyldes store kursgevinster

Udviklingen på de finansielle markeder har stor betydning for udviklingen i den finansielle formue. De store formuestigninger efter 2002 skyldes primært kursstigninger på aktier og andre ejerandelsbeviser. Således var transaktionsniveauet for aktier og andre ejerandelsbeviser -14 mia. kr. i 2006. Alligevel steg den samlede værdi med 209 mia. kr. For livsforsikrings- og pensionsreserver ses, at transaktionsniveauet varierer mellem 26 mia. og 41 mia. kr. I 2000 og 2001 udhules denne opsparing delvist af kurstab, mens opsparingen suppleres af meget store kursstigninger i 2004 og 2005.

Kraftige stigninger i både finansiell nettoformue og boligformuen

Udover den finansielle formue udgør boligformuen en væsentlig del af husholdningernes samlede formue, jf. figur II.3. Figuren viser udviklingen i den finansielle nettoformue og boligformuen. Den finansielle nettoformue steg kraftigt i perioden 2002-06, mens hele perioden fra 2000 til 2006 er præget af store stigninger i boligformuen.

Figur II.3 Boligformue og finansiel nettoformue



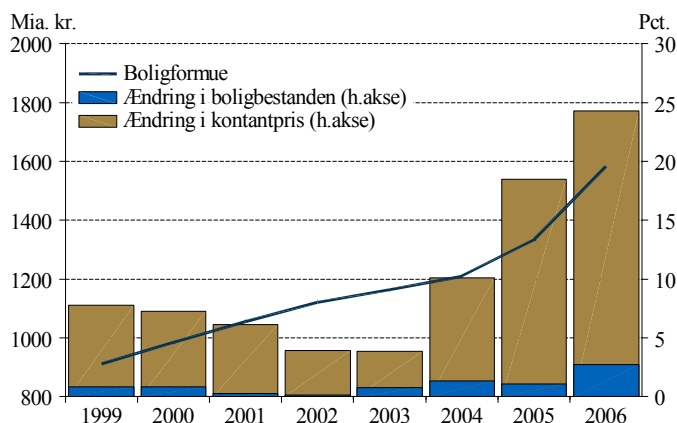
Anm.: Boligbestanden er opgjort som mængden af ejerboliger (huse, ejerlejligheder, sommerhuse mv.). Andelsboliger er ikke inkluderet. Boligformuen og prisændringer er beregnet på baggrund af et kontantprisindeks for en-familiehuse. Det antages således, at lejligheder og sommerhuse har samme prisudvikling som en-familiehuse. Boligbestanden omfatter kun bygningerne eksklusiv grund, hvorfor boligformuen er undervurderet.

Kilde: Danmarks Statistik, ADAM's databank og egne beregninger.

Stigning i boligformuen skyldes stigninger i kontantpriserne

Fra 1999 aftog stigningerne i boligformuen fra 8 pct. årligt til ca. 4 pct. i 2003, jf. figur II.4. Siden er stigningerne taget kraftigt til – kulminerende med en stigning på over 24 pct. i 2006. De kraftige boligformuestigninger er næsten udelukkende drevet af stigende kontantpriser.

Figur II.4 Ændringer i boligformuen



Anm.: Jf. figur II.3.

Kilde: Danmarks Statistik, ADAM's databank og egne beregninger.

Opsamling: den private og offentlige opsparing er steget

Den samlede nationale opsparing er steget siden midten af 1980'erne. Gennem 1980'erne og 1990'erne blev der gennemført en række tiltag for at øge den offentlige og private opsparing. Begge er da også steget i samme periode. Den nationale opsparing er nu på niveau med gennemsnittet i de lande, vi normalt sammenligner os med. Siden 2002 er der sket en kraftig stigning i husholdningernes finansielle aktiver og boligformue. Dette skyldes både kursstigninger på aktier og stigende kontantpriser på ejerboliger. I det følgende ses nærmere på den private opsparing og formue.

Opsparingsformer og muligheder

Bunden pensionsopsparing og andre opsparingsformer

Den private opsparing kan placeres i tre hovedtyper af fordringer: frie finansielle fordringer, boligformue og pensionsformue. Hver af de tre typer beskattes efter individuelle regler.

Kontanter, aktier og obligationer er likvide aktiver

I princippet kan enhver opsparing anvendes til pension ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Opsparing på en bankbog, i aktier og obligationer er likvide aktiver, dvs. aktiver, der kan realiseres med det samme og anvendes til forbrug. Således giver opsparing i likvide aktiver den enkelte mulighed for til enhver tid at bruge af opsparingen,

uanset om det sker før eller efter tilbagetrækningstidspunktet. Der er betalt indkomstskat og arbejdsmarkedsbidrag af indbetalinger.

Opsparing i likvide aktiver er ikke skattebegunstiget

Positive renteindtægter fra en bankkonto eller obligationer beskattes som kapitalindkomst. Dog er kursgevinster på obligationer skattefrie, hvis den pålydende rente er større end mindsterenten. Udbytter og realiserede kursgevinster af aktier beskattes efter en særskilt progressiv skala.

Opsparing i egen bolig

Opsparing i egen bolig forudsætter ofte en indkomst af en vis størrelse. Det giver mulighed for at opbygge en formue gennem afbetalinger på huslån og investeringer i boligen. Friværdien i boligen er et aktiv, der kan realiseres og benyttes til forbrug enten ved at optage et lån eller ved at sælge boligen og flytte i en billigere bolig eller lejebolig.

Beskatning af egen bolig

Husholdningers opsparing i egen bolig beskattes med almindelig indkomstskat og arbejdsmarkedsbidrag. Kapitalgevinster beskattes ikke ved salg, som tilfældet er ved aktier. Derimod betales der ejendomsværdiskat af boligformuen: 1 pct. af ejendomsværdien og 3 pct. af den del af værdien, der overstiger 3,04 mio. kr. Som følge af skattestoppets nominalprincip betales der ikke ejendomsværdiskat af værdistigninger, der skyldes højere kontantpriser. Men større investeringer i forbedringer af boligen – f.eks. tilbygninger – beskattes med ovennævnte satser. Dog tilbageføres investeringen til et prisniveau, der omtrent svarer til niveauet i 2002. Herudover betales der grundskyld af den offentlige vurdering af grundens værdi. Grundskyldssatserne varierer fra kommune til kommune og ligger mellem 16 og 34 promille.

Bunden pensionsopsparing er skattebegunstiget

Ovennævnte opsparingsmuligheder er kendetegnet ved, at opsparingen ikke er målrettet pension, men dog kan anvendes hertil. Andre opsparingsformer er målrettet pension. Bunden pensionsopsparing er netop kendetegnet ved, at midler båndlægges med henblik på at blive udbetalt som pension. Bundne pensionsopsparingsordninger er skattebegunstigede. En væsentlig forskel i forhold til opsparing i frie aktiver er, at kapitalafkastet kun beskattes med 15 pct. i såvel bindings- som udbetalingsperioden. Bundne pensions-

ordninger kan have karakter af frivillige individuelle ordninger, som aftales med en bank eller pensionselskab, eller tvungne fælles ordninger, der f.eks. gælder for alle på et bestemt overenskomstområde (arbejdsmarkeds pension).

**Ratepension,
livrente eller
kapitalpension**

Der findes umiddelbart tre typer af bundne pensionsordninger: ratepension, livrente og kapitalpension. Disse adskiller sig ved, hvordan pensionen kommer til udbetaling, og hvordan pensionsindbetalinger og udbetalinger beskattes. Ordningerne tegnes i et pengeinstitut eller et forsikringselskab. Pensionsordninger i et pengeinstitut er personlige opsparingsordninger. I tilfælde af død tilfalder opsparingen arvingerne. Pensionsordninger under "lov om forsikringsvirksomhed" kan indeholde forsikringselementer og er således betinget af, at forsikringstager er i live. En eventuel restformue på dødstidspunktet fordeles mellem de øvrige forsikringstagere.

**Livrente er
livsvarig**

Livrente er en livsvarig annuitet, det vil sige en pension, der kommer til udbetaling som en løbende ydelse. Udgangspunktet er, at livrenten udbetales, fra man bliver pensioneret, til man dør. Den kan derfor kun tegnes i et forsikringselskab. Indbetaleren kan dog vælge at få livrenten udbetalt over en begrænset periode på mindst ti år. Livrenten kan kun udbetales efter, man er fyldt 60 år. Indbetalinger til en livrente kan fratrækkes den personlige indkomst. Dog betales der arbejdsmarkedsbidrag på indbetalingstidspunktet. Udbetalinger indkomstbeskattes som personlig indkomst.

**Ratepension
udbetales i en
begrænset årrække**

Ratepension udbetales i lige store rater over en periode på mindst ti år og højst 25 år. Den kan tidligst komme til udbetaling, efter man er fyldt 60 år, og den sidste rate skal være udbetalt, inden man er fyldt 85 år. En ratepension kan ændres til livrente, dog kun hvis det sker, før pensionsudbetalingerne starter. Indbetalinger til en ratepension kan skattemæssigt fratrækkes i den personlige indkomst. Således betales der kun arbejdsmarkedsbidrag af indbetalinger. Udbetalinger beskattes som personlig indkomst.

Kapitalpension udbetales som en engangssum	Kapitalpension udbetales som en samlet sum. Den kan tidligst komme til udbetaling, når man er fyldt 60 år, og senest inden man er fyldt 70 år. Kapitalpension er fleksibel, idet den til enhver tid kan konverteres til en ratepension eller livrente. For topskatteydere er dette dog ikke optimalt, da indbetalinger ikke kan fratrækkes i topskatten til kapitalpension. Det kan de derimod for rate- og livrentepensioner. Årlige indbetalinger på op til 44.500 kr. kan fratrækkes den personlige indkomst. Dog betales der arbejdsmarkedsbidrag og eventuel topskat af indbetalingerne. For kapitalpensioner oprettet efter 1980 betales der 40 pct. i afgift til staten, når pensionen udbetales.
60 pct. afgift ved ophævelse	Det gælder for alle tre pensionsordninger, at såfremt de ophæves, før personen er fyldt 60 år, betales en afgift på 60 pct.
Tvungen Pensionsopsparing:	Arbejdsmarkedspension, Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) og Den særlige pensionsopsparing (SP) er tvungne lovgivningsfastlagte pensionsordninger rettet mod lønmodtagere og ledige på arbejdsmarkedet. SP omfatter også selvstændige erhvervsdrivende. Tvungen består i, at personer, der hører ind under ordningerne, ikke har mulighed for at fravælge at indbetale til ordningerne.
ATP er for lønmodtagere og modtagere af indkomstoverførelser	ATP er en obligatorisk pensionsordning for lønmodtagere og personer på overførselsindkomster. ATP-bidraget er et fast månedligt beløb, som ikke afhænger af indkomsten. Bidragets størrelse afhænger af, om man er deltids- eller fuldtidsansat, og hvilken ordning der er aftalt i den kollektive overenskomst. ATP kan udbetales fra 65 år og resten af livet. Hvis det opsparede beløb er meget lille, udbetales den som et engangsbeløb. ATP-indbetalinger er ikke skattepligtige, og ATP-udbetalinger beskattes som personlig indkomst.
SP er for stort set alle	SP er en obligatorisk pensionsordning for lønmodtagere, personer på overførselsindkomster samt selvstændige erhvervsdrivende. Den blev indført i 1998, men er suspenderet i 2004-08. SP-bidraget beregnes som 1 pct. af den del af bruttolønnen, som der også betales arbejdsmarkedsbidrag

af. Der betales ikke indkomstskat af SP-bidraget, og SP-udbetalinger beskattes med indkomstskat.

**Arbejdsmarkeds-
pension er et led i
ansættelsen**

En arbejdsmarkeds-pension er en pensionsordning, der er aftalt som led i et ansættelsesforhold eller en kollektiv overenskomst mellem arbejdsmarkedets parter. I den offentlige sektor samt på LO/DA-området udgør arbejdsmarkeds-pension en del af den kollektive overenskomst. På det private arbejdsmarked uden for LO/DA-området er billedet mere broget. I nogle virksomheder er det op til lønmodtagerne selv at spare op til pensionen, mens andre virksomheder har indgået aftaler om arbejdsmarkeds-pensionsordninger. Pensionsbidraget er ofte aftalt som en andel af lønnen. Arbejdsmarkeds-pension kan udbetales som livrente, rate-pension eller kapitalpension.

Tjenestemandspension

Tjenestemandspension omfatter tjenestemænd i den offentlige sektor. Der indbetales ikke pensionsbidrag. Niveaulet for pensionsudbetalingerne afhænger af alder, anciennitet og løntrin på tilbagetrækningstidspunktet. Udbetalinger fra en tjenestemandspension indkomstbeskattes, men der betales ikke arbejdsmarkedsbidrag.

**Overblik over
opsparingsformer**

De forskellige opsparingsformer er således karakteriseret ved, om de er tvungne eller frivillige, og ved om opsparingen er bundet til pension. ATP, SP og mange arbejdsmarkeds-pensionsordninger er både tvungne og bundne opsparingsordninger. Opsparing i likvide aktiver og egen bolig er frivillig opsparing, der ikke er bundet til pension. Individuelle arbejdsmarkeds-pensioner er frivillige opsparingsordninger, der er bundet til pension.

Udviklingen i den individuelle opsparing

**Udvikling i
opsparing for de
30-55-årige**

I dette afsnit beskrives udviklingen i forskellige opsparingsformer med fokus på individuel opsparing til pension. Vi ser på befolkningen mellem 30 og 55 år. Afgrænsningen mindsker risikoen for, at studerende og personer i tilbagetrækningsalderen slører analyserne, men samtidig dækkes den årrække, hvor den primære pensionsopsparing skal ligge.

Trækker skat af pensionsindbetalinger

Indbetaling til pensionsordninger adskiller sig som nævnt fra de øvrige opsparingsformer ved, at der ikke betales indkomstskat ved indbetaling. Derimod betales der skat ved udbetaling. For at kunne sammenligne omfanget af de forskellige opsparingsformer er der i det følgende trukket 40 pct. skat af alle indbetalinger på pensionsordninger. Dette svarer til, at udbetalinger fra pensionsordninger kun beskattes med bundskat.

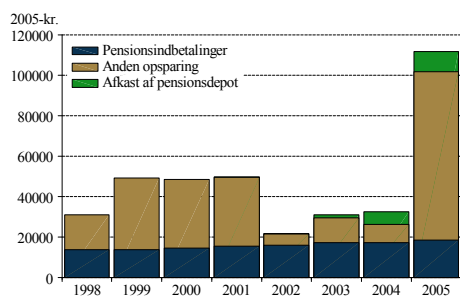
Den gennemsnitlige opsparing stiger

At opsparingen er steget siden slutningen af 1990'erne ses også, når opsparingen opgøres pr. person, jf. figur II.5a. Det fremgår, at pensionsindbetalingerne er stigende over hele perioden 1998-2005. Anden opsparing viser store udsving.

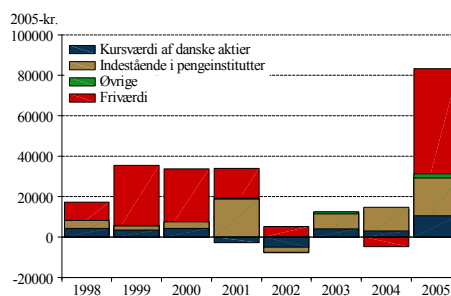
Anden opsparing meget varierende

Anden opsparing består blandt andet af ændringer i friværdier i egen bolig, ændringer i bank-, obligations- og pantebrevsbeholdningerne og ændringer i kursværdien af aktiebeholdningerne, jf. figur II.5b. Denne post består både af nettoopsparing og kursgevinster. De store udsving skal primært tilskrives udviklingen i aktiekurser og ejendomspriser. Ændringer i værdien af boliger slår direkte ind på opsparingen og formuen.

Figur II.5a Pensionsopsparing og anden opsparing



Figur II.5b "Anden opsparing"



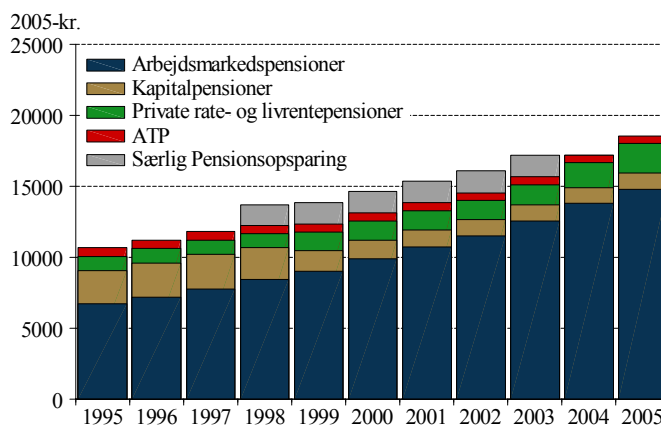
Anm.: Gennemsnit pr. person i alderen 30-55 år. Friværdi er beregnet som den offentlige kontantvurdering fratrukket eventuel gæld til pengeinstitutter, realkreditinstitutter mm. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalingerne. Afkast af pensionsdepoter er kun opgjort fra 2001 og frem.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Øget pensionsindbetaling drives af øget indbetaling til arbejdsmarkedspensioner

Stigningen i pensionsindbetalingerne er drevet af væksten i arbejdsmarkedspensionerne, jf. figur II.6. De gennemsnitlige indbetalinger til pension via arbejdsgiverne er steget fra ca. 6.500 kr. pr. person i 1995 til knap 15.000 kr. pr. person i 2005 (målt i 2005-kroner). Udviklingen er et resultat af den fortsatte udbygning af arbejdsmarkedspensioner siden 1991. Det har medført, at arbejdsmarkedspensioner i 2005 udgjorde 78 pct. af den samlede pensionsopsparing mod 60 pct. i 1995.

Figur II.6 Pensionsindbetalingernes underkomponenter



Anm: Gennemsnit pr. person i alderen 30 til 55 år. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalingerne.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Private pensionsindbetalinger er stadig store

Indbetaling til private kapitalpensioner er faldet med godt 1.000 kr. pr. person over perioden 1995-2005. Størstedelen af faldet er sket mellem 1997 og 1999. Årsagen er formentlig, at fradragsreglerne for indbetalinger til kapitalpensioner blev ændret i 1998, så indskud kun kunne trækkes fra i mellemskatten mod tidligere at være fradragsberettiget i topskatten. Faldet i kapitalpensionsindbetalingerne modsvares stort set af øgede indbetalinger til rate- og livrentepensioner. Således faldt de samlede private ikke-arbejdsgiveradministrerede pensionsindbetalinger kun lidt i den betragtede periode, selv om der er sket en betydelig udbygning af arbejdsmarkedspensionerne.

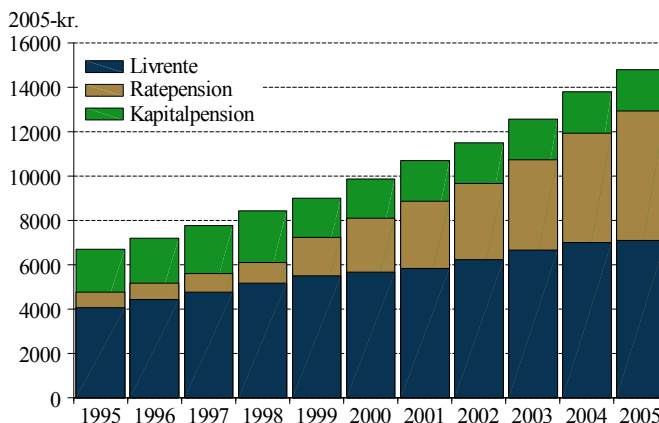
ATP's andel af den samlede pensionsopsparing er aftagende

Indbetalinger til SP og ATP udgør en mindre, men ikke ubetydelig del af den gennemsnitlige pensionsopsparing. ATP's andel af den samlede pensionsopsparing faldt fra omkring 6 pct. i 1995 til under 3 pct. i 2005. Det er en konsekvens af, at det reale ATP-bidrag faldt i perioden, mens øvrige pensionsindbetalinger er vokset. Oprettelsen i 1998 og siden suspensionen af SP-ordningen i 2004 har også haft betydning for opsparingen. SP-ordningens ene pct. af bruttolønnen bidrog i 1998 med 10 pct. af den samlede opsparing på pensionsordninger.

Stadig flere arbejdsmarkeds-pensioner placeres i ratepensioner

Omkring halvdelen af indbetalingerne til arbejdsmarkeds-pensioner i 2005 blev indbetalt på livrenteordninger, jf. figur II.7. Ratepensionsordninger udgjorde mere end en tredjedel af indbetalingerne, mens kapitalpensioner stod for resten. Gennem de seneste ti år har indbetalinger til ratepension udgjort en kraftig voksende andel af de samlede indbetalinger.

Figur II.7 Indbetaling til arbejdsmarkedspensioner



Anm.: Se figur II.6.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Udbygning og udbredelse af bunden pensionsopsparing

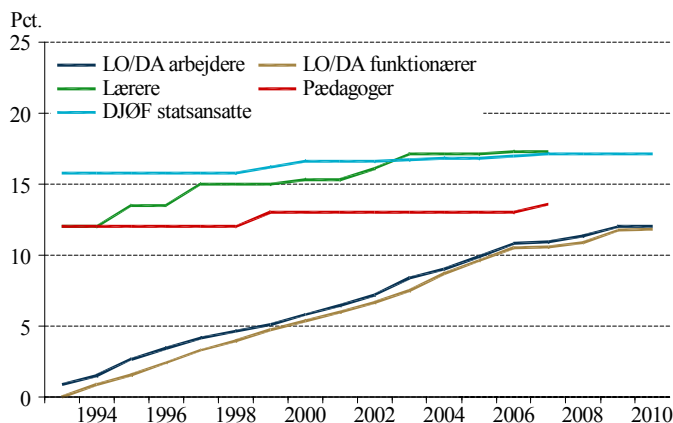
Flere sparer op til pension – og mere

Stigningen i pensionsopsparingen skyldes, at flere sparer op i bundne pensionsordninger, og at de gennemsnitlige pensionsopsparingsrater er steget. Pensionsopsparingsraten er pensionsindbetalingernes andel af indkomsten.

Lønmodtagere på LO/DA-området påbegyndte arbejdsmarkeds-pensionen i 1993

Udbredelsen af opsparingsbaserede pensionsordninger organiseret af arbejdsgivere og omfanget af indbetalinger på disse ordninger er steget betydeligt de seneste 20 år. Dette er gradvist blevet aftalt i overenskomsterne, jf. figur II.8. Figuren viser overenskomstfastsatte pensionsbidragssatser for lønmodtagere på forskellige overenskomstområder. Satserne er opgjort som det arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrags andel af lønnen, hvor lønnen er inklusive skat og arbejdsmarkedsbidrag. Det fremgår dels, at bidragssatserne er blevet forøget, og dels at de ansatte under LO på det private område har fået arbejdsmarkedspensionsordninger. Overenskomsterne mellem LO og DA i 1991 indeholdt det første element af generelle arbejdsmarkedspensioner på det private område med start i 1993. Bidraget var det første år på 0,9 pct. af lønnen, men har været gradvist stigende i den efterfølgende periode og vil i 2008 eller 2009 nå et niveau på 12 pct. for de fleste LO/DA-overenskomster. Der er således etableret omfattende pensionsordninger i løbet af en kort årrække.

Figur II.8 Bidragssatser for arbejdsmarkedspension



Anm.: Bidragssatserne er de aftalte satser i overenskomsterne. I figuren er de beregnet efter nettometoden. Nettometoden er, når bidragsprocenten beregnes som andel af lønmodtagerens løn (inklusive skat og arbejdsmarkedsbidrag) eksklusiv eget pensionsbidrag.

Kilde: Oplysninger fra LO, DA, FTF og DJØF.

Det offentlige har længe haft arbejdsmarkedspensioner

Pensionsbidragssatserne for akademikere i den offentlige sektor er højere, end de er for både arbejdere og funktionærer, der er ansat på overenskomster på det private område. Det skyldes blandt andet, at akademikernes ordninger er ældre og mere veletablerede, men også at indbetalingsperioden typisk er kortere. Overenskomsterne på lærernes område har også betydet en forøget indbetalingsprocent i de seneste 15 år, så pensionsindbetalingerne i dag udgør samme andel af deres løn som for akademikerne.

Andel med en pensionsordning vokser

Der var i 2005 tre fjerdedele af befolkningen mellem 30 og 55 år, som sparede op til pension i egentlige pensionsordninger ud over ATP, jf. tabel II.3.¹ Andelen med en pensionsopsparing har været voksende siden 1988. Årsagen er primært udbredelsen af arbejdsmarkedspensionerne fra 1991. Stigningen efter 1995 hænger blandt andet sammen med, at omfanget af karensregler i forbindelse med jobskift mellem forskellige overenskomstområder er reduceret betydeligt.² Den større dækning af arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger har kun i begrænset omfang givet anledning til en reduktion i andelen af personer, som indbetaler på privattegnede pensionsordninger.

Stigning i pensionsopsparingsraterne er en følge af opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne

Opbygningen og udbredelsen af arbejdsmarkedspensionerne gennem 1990'erne og frem til i dag har betydet større gennemsnitlige pensionsopsparingsrater, jf. figur II.9a. De 35-årige og 45-årige indbetaler i gennemsnit 1½-2 pct.point mere af deres indkomst i 2005 sammenlignet med 1995, når summen af arbejdsmarkeds- og private pensionsindbetalinger betragtes. For de 55-årige er stigningen i gennemsnit på 1 pct.point. Stigningerne drives af stigninger i opsparingsraterne for arbejdsmarkedspensioner, jf. figur II.9b.

Ældre sparer mere op end yngre

Ældre årgange sparer en større procentdel af deres løn op på pensionsordninger. Denne forskel kommer primært fra indskud på private pensionsopsparinger, idet der er meget lille forskel på opsparingsraterne for arbejdsmarkedspensioner.

- 1) Indbetalinger til ATP er ekskluderet fra opgørelsen. Hovedreglen er, at der indbetales ATP for personer, der er midlertidigt fraværende fra arbejdsmarkedet. Det betyder, at kun personer, der er permanent uden for arbejdsmarkedet, ikke nødvendigvis har indbetalinger til ATP. Personer, der er blevet tilkendt førtidspension efter 2003, indbetaler til ATP.
- 2) Karensreglerne betød, at indbetalinger til arbejdsmarkedspension blev suspenderet i op til to år, hvis lønmodtagere skiftede job mellem forskellige overenskomstområder.

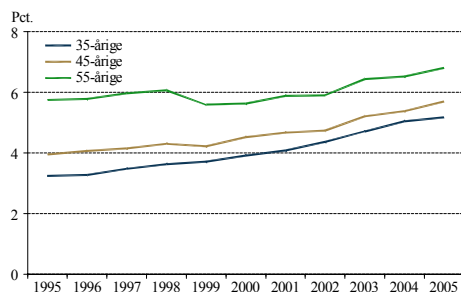
Tabel II.3 Pensionsindbetalere i aldersgruppen mellem 30 og 55 år

	1988	1995	2005
	----- Antal -----		
Personer, der indbetaler til:			
Arbejdsmarkedspension	671.063	1.041.560	1.337.769
Privat pensionsordning	560.694	675.297	620.314
En pensionsordning	1.019.283	1.320.615	1.505.239
	----- Pct. -----		
Arbejdsmarkedspensioner	37	56	69
Private pensionsordninger	31	36	32
En pensionsordning	56	71	77

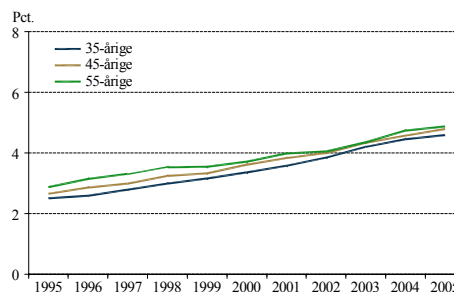
Anm.: Tjenestemænd er ikke inkluderet. Eksklusive indbetalinger til ATP.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Figur II.9a Pensionsopsparingsrater



Figur II.9b Opsparingsrater i arbejdsmarkedspensioner



Anm.: Der er ikke medtaget personer, der har meget lave eller meget høje indkomster (1. og 99. percentil). Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalingerne.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Hvem sparer op og hvor meget?

Mange lønmodtagere sparer op til pension

Størstedelen af lønmodtagerne betaler en betydelig del af deres indkomst ind på pensionsordninger, jf. tabel II.4. Således er pensionsindbetalingerne større end 4 pct. af indkomsten for 80 pct. af lønmodtagerne. Det ses, at 20 pct. af lønmodtagerne sparer mindre end 4 pct. op. Denne gruppe er domineret af lønmodtagere, der ikke er omfattet af en arbejdsmarkedspensionsordning.

Tabel II.4 Fordeling af pensionsopsparingsrater i 2005

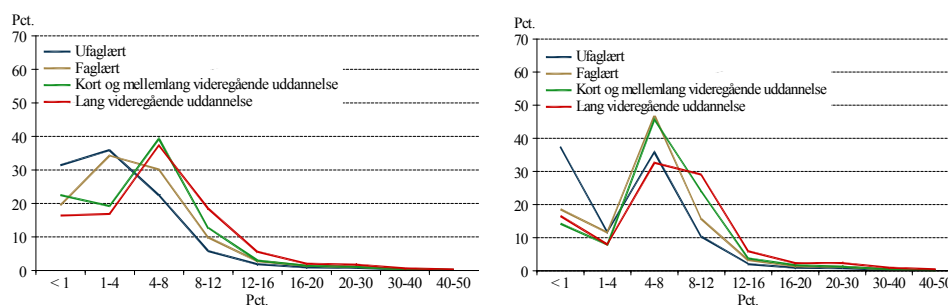
	<1 pct.	1-4 pct.	4-8 pct.	8-12 pct.	12-20 pct.	>20 pct.	I alt
	----- Pct. -----						
Selvstændige	48,9	13,6	12,1	8,0	7,3	10,0	100
Lønmodtagere	10,5	9,9	51,1	20,7	5,2	2,5	100
Ledige	51,4	23,1	21,0	2,3	1,0	1,1	100
Kontanthjælp/aktiv.	85,9	10,1	3,1	0,4	0,2	0,3	100
Andre	82,5	9,1	4,8	1,5	0,8	1,3	100
Mænd	23,9	10,6	40,2	16,5	5,3	3,5	100
Kvinder	24,3	10,4	42,7	16,9	3,8	1,9	100
35-årige	24,4	11,8	44,3	15,7	2,5	1,4	100
45-årige	23,0	9,9	41,8	17,8	4,8	2,8	100
55-årige	26,0	8,8	32,7	16,8	9,6	6,1	100
I alt	24,1	10,5	41,5	16,7	4,6	2,7	100

Anm.: Kun personer i alderen 30 til 55 år er medtaget. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalinger. Tjenestemænd er ikke medtaget. Gruppen "andre" omfatter især personer uden for arbejdsstyrken.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Ledige og kontant-hjælpsmodtagere sparer meget lidt op	96 pct. af kontanthjælpsmodtagerne og 75 pct. af de ledige sparer mindre end 4 pct. af indkomsten op til pension. Det skyldes, at næsten ingen betaler ind til en privat pensionsordning eller indbetaler til en arbejdsmarkedspensionsordning. Dog indbetales der ATP for kontanthjælpsmodtagere og dobbelt ATP for ledige.
Selvstændige sparer op – men ikke på pensionsordninger	De selvstændige er heller ikke omfattet af arbejdsmarkedspensionsordninger. Det ses, at 63 pct. i denne gruppe sparer mindre end 4 pct. af indkomsten op i bundne pensionsordninger. En tilsvarende opgørelse for de selvstændiges samlede opsparing, inklusive pensioner, bolig og likvide aktiver giver et lidt andet billede, men er udeladt her. 59 pct. af selvstændige sparer mindre end 4 pct. op af deres årlige indkomst, men 36 pct. har samlede opsparingsrater på mere end 20 pct. Det indikerer, at mange selvstændige sparer op i andre opsparingsformer end pensionsordninger.
Opsparings-tilbøjelighed vokser svagt med alderen	Det fremgår, at andelen af de 55-årige, der sparer meget op til pension, er større end blandt de 35-årige og 45-årige. En væsentlig større andel blandt de 55-årige opsparer mere end 12 pct. Fordelingen af opsparingsrater blandt mænd og kvinder er nogenlunde ens.
Flere ufaglærte og faglærte sparer op til pension	Før 1993 var der mange lavt uddannede på det private arbejdsmarked, der ikke sparede op til pension. Med opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne er flere grupper blevet omfattet af en pensionsordning – også blandt de lavt uddannede, jf. figur II.10. I 1997 betalte 77 pct. af de ufaglærte og 64 pct. af de faglærte mindre end 4 pct. af deres indkomst ind på en pensionsordning. I 2005 var andelen i denne kategori faldet til 49 pct. for ufaglærte og 30 pct. for de faglærte.

Figur II.10 Andelen af pensionsopparere fordelt efter opsparingsrater
 A 1997 B 2005



Anm.: Kun personer i alderen 30-55 år er medtaget. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalinger. Tjenestemænd er ikke medtaget i 2005.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

De højtuddannede sparer også mere op til pension

For personer med en videregående uddannelse er fordelingen af opsparingsrater også blevet rykket mod højre. Væksten i pensionsopsparingsraterne tilskrives primært forhøjelser af bidragssatserne for arbejdsmarkedspensioner.

Arbejdsmarkedspension er den dominerende opsparingsform

En stor andel af de 30-55-årige sparer op i arbejdsmarkedspensioner, jf. tabel II.5. Således sparede 58 pct. af de 30-55-årige i 2005 mere end 4 pct. op af deres årlig indkomst i arbejdsmarkedspensionsordninger, mens 9 pct. af de 30 til 55-årige sparede mere end 4 pct. op af deres indkomst i private pensionsordninger. For bolig og likvide aktiver ses det, at henholdsvis 52 pct. og 34 pct. sparer mere end 4 pct. op i et af disse aktiver. En stor del af denne opsparing kan dog tilskrives stigende kurser på finansielle aktiver og stigende kontantpriser.

Tabel II.5 Fordeling af opsparingsrater på opsparingsformer i 2005

	<1 pct.	1-4 pct.	4-8 pct.	8-12 pct.	12-20 pct.	>20 pct.	I alt
	----- Pct. -----						
Arbejdsm.pension	32,2	9,7	46,9	7,7	2,0	1,5	100
Private pensioner	78,6	12,3	4,2	1,5	1,9	1,5	100
Friværddi i bolig	41,9	5,7	5,7	3,8	41,1	1,8	100
Likvide aktiver	52,1	14,3	9,0	4,7	18,3	1,6	100
Resten	98,4	0,0	0,0	0,0	0,1	1,5	100
Opsparing i alt	28,9	4,7	6,6	5,7	52,5	1,5	100

Anm.: Kun personer i alderen 30 til 55 år er medtaget. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalinger. Tjenestemænd er ikke medtaget.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

De fleste indbetaler til en arbejdsmarkedspension

Det er dog ikke alle erhvervsaktive, som er dækket ind af arbejdsmarkedspensionsordninger. Restgruppen er henvist til pensionsopsparing i form af private pensionsordninger eller opsparing i andre aktiver. Restgruppen består af personer, der er ansat på områder, der ikke er dækket af kollektiv overenskomst, og hvor der ikke eksisterer en virksomhedsaftale, som indebærer arbejdsgiveradministrerede pensionsindbetalinger. De ikke-dækkede dele af arbejdsmarkedet indeholder uorganiserede lavtlønsgrupper på den ene side og højtlønnede funktionærgrupper på den anden side. Selvstændige udgør en hovedgruppe blandt de erhvervsaktive, der ikke eller kun i begrænset omfang indbetaler til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger. Derudover indbetaler personer, der midlertidigt eller permanent er uden for arbejdsstyrken i sagens natur ikke til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger.

Formuernes fordeling for de 55-årige

Formuer er tilknyttet den formelle indehaver

Afslutningsvist ser vi på formuernes fordeling blandt de 55-årige. Denne gruppe er interessant, fordi den er relativt tæt på pensionsalderen. Formuerne er tilknyttet den formelle indehaver. For nogle par medfører det, at den ene partner indgår i opgørelserne med det meste af husholdningens

formue, og den anden partner indgår med næsten ingen formue. En alternativ måde at opgøre formuer på er at dele formuen, således at hver partner indgår med en andel af husholdningens samlede formue. Fordelingen af formuerne påvirkes af, om formuerne tilknyttes den formelle indehaver eller fordeles på den enkelte. Fordelingen af formuer for formelle indehavere har større andele med meget store og meget små formuer. Omvendt er andelen med mellemstore formuer mindre end i en tilsvarende fordeling af ækvivale-rede formuer.

En del 55-årige har ikke sparet op eller kun i en kort periode

De 55-årige i 2005 kan deles op i tre grupper: personer, der ikke har sparet op til pension, personer, der gennem det meste af den erhvervsaktive karriere har sparet op til pension, og endelig personer, der har sparet op i en mindre del af deres karriere. Til den sidste gruppe hører personer, som ikke har været omfattet af en arbejdsmarkedspensionsordning som unge, men siden er blevet omfattet af en ordning, da arbejdsmarkedspensionerne blev mere udbredte i 1990'erne.

17 pct. af lønmodtagerne har ubetydelige formuer

De 55-åriges samlede formuer i 2005 afspejler dette, jf. tabel II.6. 17 pct. af lønmodtagerne havde samlede formuer på mindre end 250.000 kr., og for de selvstændige var denne andel 25 pct. Disse grupper vil i høj grad være afhængig af folkepension, ældrecheck og andre overførsler, når de trækker sig tilbage.

Fire ud af ti lønmodtagere har formuer på mere end 1 mio. kr.

43 pct. af lønmodtagerne og 52 pct. af de selvstændige har formuer på mere end 1 mio. kr. For disse grupper vil udbetalingerne fra egne pensionsordninger og anden opsparing formentlig udgøre størstedelen af indkomsten, når de trækker sig tilbage.

De fleste ledige har ubetydelige formuer

Blandt ledige, kontanthjælpsmodtagere og personer uden for arbejdsstyrken har de fleste ubetydelige formuer. 84 pct. af kontanthjælpsmodtagerne og 32 pct. af de ledige har formuer på mindre end 250.000 kr. Kategorien andre består især af personer uden for arbejdsstyrken. I denne gruppe har 63 pct. en formue på mindre end 250.000 kr.

Tabel II.6 Fordeling af 55-åriges samlede formuer. I 1.000 kr.

	<100	100-250	250-500	500-1000	1000-2000	>2000
	Pct.					
Selvstændige	17,2	7,7	8,9	13,7	20,9	31,5
Lønmodtagere	8,3	8,5	16,8	23,8	26,2	16,6
Ledige	21,4	10,4	20,7	23,9	14,6	8,9
Kontanthjælp	61,1	23,6	8,3	1,4	4,9	0,7
Andre ^{a)}	47,8	15,1	10,4	11,7	9,1	5,9
Mænd	16,2	8,7	11,9	19,0	23,9	20,2
Kvinder	19,1	11,2	18,1	21,7	19,7	10,1
Ufaglærte ^{b)}	28,6	13,8	17,3	19,5	15,4	5,4
Faglærte ^{c)}	14,1	9,5	15,5	22,8	23,7	14,4
KVU/MVU	9,4	6,0	14,0	20,5	28,6	21,5
LVU	4,6	3,6	4,1	6,7	24,9	56,2
I alt	17,6	10,0	15,0	20,4	21,8	15,2

a) Inkl. personer uden for arbejdsstyrken.

b) Inkl. personer med en grunduddannelse.

c) Inkl. personer med en erhvervsfaglig eller gymnasial uddannelse.

Anm.: Kun personer i alderen 55 år er medtaget. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalinger. Tjenestemænd og værdien af tjenestemandspensioner er ikke medregnet. Værdien af andelsboliger er ikke medregnet. Formuerne er knyttet til den formelle indehaver. For par kan det medføre, at den ene partner indgår med en stor formue, mens den anden indgår med en lille formue.

Kilde: Oplysninger fra SFI.

Mange lavtuddannede har ubetydelig formue

42 pct. af de ufaglærte og 24 pct. af de faglærte har formuer på mindre end 250.000 kr. Mange i denne gruppe har ikke en arbejdsmarkedspensionsordning eller er først i en sen alder begyndt at indbetale til en arbejdsmarkedspensionsordning. Omvendt har 21 pct. af de ufaglærte og 38 pct. af de faglærte formuer på mere end 1 mio. kr.

Betydelige formuer blandt de mellemlang og højtuddannede

De fleste 55-årige med en videregående uddannelse har en betydelig formue. 50 pct. af personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse har en formue på mere end 1 mio. kr. og 71 pct. af personer med en lang videregående uddannelse har en formue på mere end 1 mio. kr. Størstedelen af personer med en længerevarende videre-

gående uddannelse har både pensionsformue og egen bolig. Stigende aktiekurser og boligpriser har bidraget til, at deres formuer er vokset.

**Formue
akkumuleres med
alderen**

De ældre erhvervsaktive har større formuer end de yngre, jf. tabel II.7. Dette afspejler primært, at formue akkumuleres med alderen. Således havde 63 pct. af de 35-årige en formue på mindre end 250.000 kr. Det tilsvarende tal for de 55-årige er 28 pct.

**Pensioner er en
dominerende
formueform**

Opsparing på bundne pensionsordninger er en dominerende opsparingsform. Det afspejler sig også i de akkumulerede formuer, jf. tabel II.8. Tabellen viser fordelingen af formuer blandt de 55-årige opgjort på forskellige formueformer. De opsparede formuer er især placeret i pensionsordninger. 36 pct. af de 55-årige har en pensionsformue på mere end 500.000 kr. eksklusive skat. 26 pct. af de 55-årige har en boligformue på mere end 500.000 kr., mens 33 pct. havde en likvid formue på mere end 500.000 kr. Det fremgår, at 56 pct. har en boligformue på mindre end 100.000 kr. Dette skal ses i sammenhæng med, at 42 pct. af de 55-årige er lejere. Blandt disse bor 39 pct. sammen med en boligejer. En del af disse er reelle boligejere, hvor boligen blot er registreret i ægtefællens navn.

Tabel II.7 Fordeling af samlede formuer (efter skat) for aldersgrupper i 2005.
I 1.000 kr.

	<100	100-250	250-500	500-1.000	1.000-2.000	>2.000	
	----- Pct. -----						
35-årige	46,2	17,2	16,7	13,6	5,0	1,2	100
45-årige	27,2	13,7	18,0	20,5	14,3	6,2	100
55-årige	17,6	10,0	15,0	20,4	21,8	15,2	100

Anm.: Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsformuerne. Tjenestemænd og værdien af tjenestemandspensioner er ikke medregnet. Værdien af andelsboliger er ikke medregnet. Formuerne er knyttet til den formelle indehaver. For par kan det medføre, at den ene partner indgår med en stor formue, mens den anden indgår med en lille formue.

Kilde: Oplysninger fra SFI.

Tabel II.8 Fordeling af formuer for 55-årige opdelt på formueform i 2005.
I 1.000 kr.

	<100	100-250	250-500	500-1000	1000-2000	>2000
	----- Pct. -----					
Samlet pension	13,8	18,2	31,8	21,0	10,9	4,3
Friværddi i bolig	56,2	6,7	10,6	14,2	8,6	3,7
Likvide aktiver Og anden formue	45,1	9,7	12,0	15,8	11,6	5,9
Samlet formue	17,6	10,0	15,0	20,4	21,8	15,2

Anm.: Kun personer i alderen 55 år er medtaget. Der er fratrukket 40 pct. skat af pensionsindbetalinger. Tjenestemænd og værdien af tjenestemandspensioner er ikke medregnet. Værdien af andelsboliger er ikke medregnet. Formuerne er knyttet til den formelle indehaver. For par kan det medføre, at den ene partner indgår med en stor formue, mens den anden indgår med en lille formue.

Kilde: Oplysninger fra SFI.

Opsamling: Pensionsformuer og opsparing i dag og i fremtiden

Mange ældre i dag har ikke pensionsformue

Blandt de ældre erhvervsaktive er der store grupper, som ikke har en pensionsformue eller anden formue. Disse kommer til at leve af folkepension, ældrecheck, boligydelse og andre offentlige tilskud, når de trækker sig tilbage.

Men mange flere af de erhvervsaktive i dag sparer op ...

Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne gennem 1990'erne har imidlertid betydet, at de fleste erhvervsaktive sparer betydelige beløb op til pension. Når systemet er fuldt modnet, vil det medføre, at de fleste af fremtidens ældre erhvervsaktive har opsparet betydelige pensionsformuer.³ De fleste af fremtidens ældre vil derfor i meget mindre omfang være afhængige af offentlige overførsler.

3) Systemet er modnet, når de grupper, der er omfattet af arbejdsmarkedspensionsordninger i dag, har sparet op igennem et langt arbejdsliv.

... undtagelserne er ledige, kontant-hjælpsmodtagere og nogle selvstændige	Der er dog i dag nogle grupper, der ikke sparer op hverken i pensionsordninger eller frie aktiver. Det er især ledige, kontanthjælpsmodtagere, personer uden for arbejdsstyrken og nogle grupper af selvstændige. Disse vil i høj grad være afhængige af folkepension og andre offentlige overførselsindkomster, når de trækker sig tilbage.
Opsparing i private pensioner uændret	Opbygningen af arbejdsmarkedspensionerne siden 1990 har tilsyneladende ikke betydet en nævneværdig reduktion i andelen der foretager anden opsparing. Dette gælder også for opsparing i private pensionsordninger, der er nogenlunde uændret.
Ratepension er blevet mere udbredt	I 1990'erne blev de fleste arbejdsmarkedspensioner placeret i livrenter. Siden er omfanget af ratepensioner steget kraftigt, således at ratepension i 2005 udgjorde omtrent en tredjedel af alle indbetalinger til arbejdsmarkedspension.

II.3 Empiriske analyser af pensionsopsparingen

Flere faktorer inddrages i analyserne	Afsnit II.2 dokumenterede udviklingen i den private opsparing og opdeltede pensionsopsparingen på forskellige uddannelses- og alderskategorier samt status på arbejdsmarkedet. Dette afsnit analyserer danskernes individuelle opsparing til pension med fokus på omfanget af opsparing og fordelingen af opsparingen blandt forskellige befolkningsgrupper, når der tages højde for flere individuelle faktorer, som kan påvirke opsparingen.
Hvilke faktorer påvirker opsparingen?	Første del af analysen fokuserer på, hvilke karakteristika der påvirker sandsynligheden for at spare op til pension. Udviklingen i disse karakteristika undersøges ved at gennemføre separate analyser af en periode før, under og efter indførelsen af arbejdsmarkedspensionerne. Derefter undersøges hvilke faktorer, der påvirker sandsynligheden for at en person sparer en given del af sin løn op til pension i dag. Det er væsentligt at kende fordelingen af opsparingen for at kunne vurdere indkomsterne for fremtidens pensionister og samtidig vurdere eventuelle problemer i pensionsdækningen.

Fortrænger arbejdsmarkedspensionerne anden opsparing?	Anden del af afsnittet ser på, hvordan den bundne arbejdsmarkedspensionsopsparing påvirker opsparingen i andre aktiver. I den forbindelse er det centralt, om højere indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner fortrænger opsparing i andre aktiver, eller om de fører til en højere samlet opsparing.
Udviklingen i centrale faktorer for opsparingen	Først ses på udviklingen i, hvordan forskellige karakteristika har påvirket sandsynligheden for, at en person indbetaler til pension et givet år. Dette gøres ved at bruge en statistisk analyse, som forklarer sandsynligheden for at indbetale til en pensionsordning et givet år, ud fra en række faktorer.
Analysen dækker årene 1988, 1995 og 2005	Analyserne udføres for årene 1988, 1995 og 2005. De tre år dækker perioden inden arbejdsmarkedspensionerne blev indført, umiddelbart efter indførelsen og frem til i dag. Kun personer på arbejdsmarkedet indgår.
Referencepersonen er en faglært mand	Analysen viser mer-sandsynligheden for, at en person indbetaler til en pensionsordning i hvert af de tre år sammenlignet med en gennemsnitsperson, jf. tabel II.9. Referencepersonen er en faglært mandlig lønmodtager i fremstillings erhvervet i en virksomhed med mere end ti ansatte og med en lønindkomst inklusive indbetalinger til arbejdsmarkedspension i intervallet 250.000 kr. til 400.000 kr. (2005-niveau). Referencepersonen er boligejer.
Stor stigning i sandsynlighed for at indbetale til pension	Gennemsnitspersonens sandsynlighed for at have indbetalt til en pensionsopsparing i løbet af året er vokset fra godt 60 pct. i 1988 til knap 90 pct. i 2005. Derfor skal man være forsigtig med at sammenligne koefficienternes størrelse på tværs af de tre år.

Tabel II.9 Sandsynligheden for at indbetale til pensionsordninger

	1988	1995	2005
	----- Pct. -----		
Sandsynligheden for en gennemsnitsperson	62,8	81,3	89,1
Indkomst inkl. pensionsbidrag:			
0-250.000 kr.	-23,5	-5,8	-9,1
400.000-600.000 kr.	13,8	6,3	2,2
> 600.000 kr.	21,0	9,5	3,0
Deltidsansatte	-8,2	-9,0	-16,7
Uddannelse: Ufaglært	-10,5	-3,4	-2,9
KVU / MVU	13,1	-5,5	-1,1
LVU	11,3	2,4	-1,1
Alder:			
35-39-årige	3,9	1,6	0,8
40-44-årige	7,6	1,3	1,1
45-49-årige	11,6	2,6	1,7
50-54-årige	15,2	5,0	2,3
Branche:			
Landbrug	5,4	-9,5	-4,3
Bygge og anlæg	-0,3	1,6	0,1
Handel, hotel og restauration	5,3	-12,3	-6,9
Transportvirksomhed	17,8	-25,5	-4,6
Finansiering og forretningsservice	15,5	-11,9	-7,2
Off. og personlige tjenesteydelser	22,8	-19,0	-2,1
Renovation, foreninger og forlystelser	9,5	-16,8	-6,6
Lønmodtager i lille virksomhed (<10 ansatte)	-6,9	-8,3	-10,5
Selvstændige	-11,5	-18,8	-24,6
Kvinde	5,3	4,5	2,3
Lejer	-10,9	-6,1	-3,9

Anm.: Tabellen viser mer-sandsynligheden for at indbetale til en pensionsordning relativt til gennemsnitspersonen. Omfatter kun personer på arbejdsmarkedet mellem 30 og 55 år. Referencepersonen er en fuldtidsansat faglært mand mellem 30 og 34 år, lønmodtager i fremstillingserhvervet i en virksomhed med mere end ti ansatte, en indkomst mellem 250.000 og 400.000 kr. (2005-niveau) og boligejer. Kun koefficienter for udvalgte variable er præsenteret. Alle koefficienter er signifikant forskellige fra nul på 5 pct. niveau. Sandsynlighederne er estimeret ved en probit model.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Indkomst vigtig for pensionsindbetalinger	Forskelle i lønindkomsten påvirker sandsynligheden for at indbetale til pension i alle årene. Forskellene er dog mindre blandt de højere indkomstgrupper, mens der er en betydelig mindre sandsynlighed for pensionsindbetalinger for personer med en indkomst lavere end 250.000 kr. Den laveste indkomstgruppe er blevet bedre dækket – målt på sandsynligheden for positive pensionsindbetalinger – over årene, men er i 2005 ikke nået op på et niveau svarende til de øvrige indkomstgrupper.
Deltidsansatte mindre tilbøjelige til at have pensionsordning	Den samme tendens findes for de deltidsansatte. Personer på deltid har omkring 17 pct. lavere sandsynlighed for at indbetale til en pensionsordning sammenlignet med gennemsnitspersonen. Samlet set havde deltidsansatte i 2005 en højere sandsynlighed for at indbetale til pension sammenlignet med 1988, men forskellen i pct.point til de fuldtidsansatte er forøget. Dette understreger det problematiske ved at sammenligne koefficienternes størrelse på tværs af de tre år.
Alder har kun lille betydning ...	Der er meget lille forskel i sandsynlighederne på tværs af de forskellige aldersgrupper. Sandsynligheden er dog voksende med alderen, hvilket blandt andet skyldes, at ældre personer er tættere på pensionsalderen, og de derfor har større fokus på pensionsopsparingen. Samtidig kan den skattegevinst, der måtte eksistere på grund af forskellen på det opnåede skattefradrag ved indbetaling og beskatning ved udbetaling, hentes efter en kortere årrække for ældre end yngre personer, jf. afsnit II.2 og II.5. Siden 1988 er forskellene mellem aldersgrupperne blevet stadigt mindre. Årsagen er formentlig, at mange unge, som tidligere ikke indbetalte til pension, i dag er opfattet af en arbejdsmarkedspension.
... ligesom uddannelse	Faglærte er den uddannelsesgruppe med størst tilbøjelighed til at spare op til pension i 2005, men der er kun små forskelle på de forskellige uddannelsesgrupper. Arbejdsmarkedspensionernes udbredelse til det faglærte område i perioden efter 1993 til i dag fremgår af ændringen i mer-sandsynlighederne for personer med korte, mellemlange og videregående uddannelser. Hvor personer med disse uddannelser havde betydelige mer-sandsynligheder i forhold til faglærte i 1988, var der i 2005 stort set ingen forskel.

Lønmodtagere i små virksomheder betaler i mindre grad til pension	Lønmodtagere ansat i små virksomheder har en mindre tilbøjelighed til at indbetale til en pensionsopsparing. I 2005 var forskellen i sandsynligheden for at indbetale til en pensionsordning mellem en person, der arbejder i en stor virksomhed, og en tilsvarende person ansat i en virksomhed med mindre end ti medarbejdere på omkring 11 pct.point Tallet afspejler, at små virksomheder er mindre tilbøjelige til at have overenskomster – og dermed arbejdsmarkedspensionsordninger – sammenlignet med større virksomheder.
Selvstændige indbetaler i langt mindre grad	Selvstændige havde i 2005 næsten 25 pct.point mindre sandsynlighed for at indbetale til pension sammenlignet med lønmodtagere i større virksomheder. Analysen tyder på, at flere selvstændige indbetaler til pension i dag, end det var tilfældet i 1988, men deres indbetalingstilbøjelighed ligger et godt stykke under lønmodtageres.
Kvinder indbetaler mere og lejere mindre	Kvinder har en større pensionsindbetalingstilbøjelighed end mænd. Personer, som bor til leje, har en mindre sandsynlighed for at indbetale til en pensionsordning end ejere. Det kan virke påfaldende, idet boligejere har en formue i deres bolig, men det kan afspejle både forskelle inden for indkomstgrupperne og forskelle i levestil. Endvidere har boligejere med friværds adgang til realkreditlån, som kan anvendes til lånefinansierede indbetalinger.
Forskellen mellem brancher er blevet mindre	Hvor der i 1988 og 1995 var forholdsvis store forskelle i indbetalingssandsynlighederne mellem brancherne, gælder dette i langt mindre grad i 2005. Udviklingen viser, at ansatte i fremstillingserhvervene i gennemsnit havde mindre tilbøjelighed til at indbetale til en pensionsordning før indførelsen af arbejdsmarkedspensionerne. Med starten af arbejdsmarkedspensionerne blev ansatte i fremstillingserhvervene forholdsvis bedre dækket end gennemsnittet i de øvrige erhverv. De seneste ti år er forskellene blevet mindre.
Sandsynligheden for en vis pensionsopsparing	Det er individuelt, hvilket pensionsindbetalingsniveau der er optimalt for den enkelte. Det afhænger blandt andet af individuelle præferencer og forventningen til den fremtidige lønudvikling. Nedenfor analyseres i tre forskellige beregninger sandsynligheden for, at en person indbetaler mere til

en pensionsordning end en given beløbsgrænse i 2005. Indbetalingerne er målt i efter skat kr. ved at fratække 40 pct. skat, jf. afsnit II.2. I det første scenarium betragtes faktorer, som påvirker sandsynligheden for, at en person indbetaler over 4 pct. af sin bruttoløn inklusive pensionsbidrag om året. Dernæst ses på sandsynligheden for årligt at indbetale over 8 pct. af bruttolønnen. I det tredje scenarium ses på en absolut grænse for indbetalinger til pensionsordninger, hvor skæringspunktet er årlige indbetalinger på 40.000 kr. efter skat.

**Lav løn og
deltidsarbejde
betyder lavere
pensionsformue**

Deltidsansatte og personer i lavtlønnede jobs har en lavere sandsynlighed end øvrige grupper på arbejdsmarkedet for at indbetale et beløb, som overstiger 4 pct. af bruttolønnen, på en pensionsordning, jf. tabel II.10. Disse to grupper af beskæftigede har ofte ikke aftaler om arbejdsmarkedspensionsordninger, og de kompenserer øjensynligt ikke herfor ved at indbetale på private pensionsordninger. De to grupper har også lavere sandsynlighed end gennemsnitspersonen for at indbetale over 8 pct. henholdsvis 40.000 kr. på en pensionsordning.

**Højindkomst-
grupper sparer
mere op til pension**

Personer med indkomster over 600.000 kr. har en stor mer-sandsynlighed for at indbetale minimum 40.000 kr. på en pensionsopsparing. For denne gruppe vil den bundne arbejdsmarkedspension ofte være større end 40.000 kr., idet det svarer til en bruttoindbetalingsprocent på under 12 pct. Mer-sandsynligheden i forhold til personer med et lønniveau på 250.000 kr. til 400.000 kr. skyldes derfor, at 40.000 kr. udgør en mindre andel af de højtlønnedes bruttoløn, og at højtlønnede har en mer-sandsynlighed for at spare mere end 8 pct. af deres bruttoløn op i pensionsordninger.

Tabel II.10 Sandsynligheden for at indbetale til pensionsordninger i 2005

	>4 pct.	>8 pct.	>40.000 kr.
	----- Pct. -----		
Sandsynligheden for en gennemsnitsperson	74,0	21,0	9,7
Indkomst inkl. pensionsbidrag:			
0-250.000 kr.	-16,8	-1,4	-2,9
400.000-600.000 kr.	2,6	6,6	14,3
>600.000 kr.	1,4	6,9	53,3
Deltidsansatte:	-28,5	-5,7	-1,0
Uddannelse: Ufaglært	-3,8	-2,5	-0,5
KVU / MVU	1,5	7,7	2,0
LVU	4,3	16,6	7,7
Alder:			
35-39-årige	3,1	4,2	2,7
40-44-årige	4,4	7,7	4,9
45-49-årige	5,9	11,6	7,6
50-54-årige	7,4	17,3	11,3
Branche:			
Landbrug	-10,6	7,8	2,7
Bygge og anlæg	0,7	3,6	0,8
Handel, hotel og restauration	-15,5	1,7	0,6
Transportvirksomhed	-17,1	2,8	1,1
Finansiering og forretningsservice	-14,7	12,1	2,4
Off. og personlige tjenesteydelser	-3,0	4,4	-0,8
Renovation, foreninger og forlystelser	-12,4	4,7	0,0
Lønmodtager i lille virksomhed (<10 ansatte)	-18,3	-2,4	-0,6
Selvstændige	-33,6	7,0	5,0
Kvinde	4,6	-0,8	-0,8
Lejer	-6,2	-6,0	-1,8

Anm.: Tabellen viser mer-sandsynligheden for at indbetale til en pensionsordning relativt til gennemsnitspersonen. Omfatter kun personer på arbejdsmarkedet mellem 30 og 55 år. Referencepersonen er en fuldtidsansat faglært mand mellem 30 og 34 år, lønmodtager i fremstillingserhvervet i en virksomhed med mere end ti ansatte, en indkomst mellem 250.000 kr. og 400.000 kr. (2005-niveau) og boligejer. Kun koefficienter for udvalgte variable er præsenteret. Alle koefficienter er signifikant forskellige fra nul på 5 pct. niveau. Sandsynlighederne er estimeret ved en probit model.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Ansatte i små virksomheder er mindre tilbøjelige til at have pensionsordning

At være lønmodtager i en lille virksomhed med mindre end ti ansatte har en negativ indflydelse på sandsynligheden for at indbetale et større beløb på en pensionsordning. En lønmodtager har ca. 18 pct.point mindre sandsynlighed for at indbetale over 4 pct. mere af sin bruttoløn på en pensionsopsparing sammenlignet med en lønmodtager, som er beskæftiget i en virksomhed med mere end ti ansatte. De har ligeledes en mindre tilbøjelighed til at indbetale over 8 pct. af lønnen eller over 40.000 kr. Forklaringen er, som nævnt ovenfor, at mindre virksomheder er mindre tilbøjelige til at være overenskomstdækkede.

Ufaglærte indbetaler omtrent det samme som faglærte ...

Analysen viser, at ufaglærte generelt er lidt mindre tilbøjelige til at indbetale til pensionsordninger, men forskellen er lille. En ufaglært person ansat i fremstillingsindustrien med en løn mellem 250.000 kr. og 400.000 kr., svarende til lønnen for en faglært referenceperson, har stort set den samme sandsynlighed for at indbetale mere end 4 pct. af sin bruttoløn på en pensionsopsparing. Forskellen er ca. 4 pct.point. Ved grænsen på 8 pct. af lønnen er forskellen 2,5 pct.point.

... men mindre end personer med lang uddannelse

Personer med en længerevarende videregående uddannelse har en større tendens til at indbetale mere af deres løn på en pensionsordning end de øvrige uddannelsesgrupper. Det gælder specielt sandsynlighederne for at indbetale mere end 8 pct. af bruttolønnen eller 40.000 kr. årligt på en pensionsopsparing. Det skyldes bl.a., at faglærte ikke, selv når arbejdsmarkedspensionerne er fuldt indfasede, kommer op på at betale over 8 pct. (i efter skat kr.) af lønnen til pension.

Ældre sparer mere op til pension

Hvor der ikke var de store aldersmæssige forskelle i sandsynligheden for at have en pensionsordning, er der markante forskelle i sandsynligheden for at spare større beløb op på pensionsopsparinger. Således tyder analysen på, at en 50-54-årig person med gennemsnitspersonens øvrige karakteristika har væsentligt større sandsynlighed for at spare mere end 40.000 kr. op til pension sammenlignet med en 30-34-årig. Det samme tilfældet for sandsynligheden for at spare mere end 8 pct. af lønnen op.

Selvstændige er forskellige

Selvstændige fordeler sig i to grupper. Den ene gruppe sparer meget begrænset op på pensionsordninger, og denne har en markant mindre sandsynlighed for at indbetale en mindre del af deres indkomst på en pensionsordning. Den anden gruppe sparer forholdsvis meget op i pensionsordninger karakteriseret ved en stor mer-sandsynlighed for at spare over 8 pct. eller over 40.000 kr. op på pensionsordninger.

Store forskelle imellem erhvervene

Der er forholdsvis store forskelle mellem de enkelte erhverv. Sandsynligheden for, at en person, der arbejder inden for transporterhvervet, betaler et pensionsbidrag, der er større end 4 pct. af bruttolønnen, er omtrent 17 pct. mindre i forhold til fremstillingserhvervet (referencebranchen) og bygge- og anlægserhvervene. Det er formentligt på grund af forskelle i udbredelsen af arbejdsmarkedspensioner. Analysen afslører endvidere, at kvinder er mere tilbøjelige end mænd til at spare over 4 pct. af deres løn op til pension. For større pensionsindbetalinger er der dog stort set ingen forskel.

Opsummering

Forskelle i pensionsopsparingstilbøjelighed er blevet mindre ...

Forskellene i pensionsopsparingstilbøjelighederne er generelt blevet mindre siden 1988. Det gælder på tværs af indkomst- og aldersgrupper samt uddannelseskategorier. Endvidere er forskellen mellem brancher blevet indsnævret.

... men der er stadig forskelle

Deltidsansatte, selvstændige og personer ansat i små virksomheder har dog stadig markant mindre sandsynligheder for at spare op til pension. Det samme gælder lavtlønnede. Det samme mønster tegner sig, når man ser på sandsynligheden for at have en pensionsopsparing større end et vist niveau. Ældre personer har meget større sandsynlighed for at indbetale en stor del af deres løn på en pensionsordning. Det samme gælder gruppen med høje indkomster, i særdeleshed personer med indkomster over 600.000 kr. Selvstændige betaler lidt eller intet på pensionsordninger. Samtidig er en mindre gruppe af selvstændige mere tilbøjelige til at indbetale større beløb på pensionsordninger end gennemsnitspersonen på arbejdsmarkedet.

Hvor meget øger arbejdsmarkedspensionerne den samlede opsparing?

Fremtidige pensionister har store pensionsopsparinger

Fremtidens pensionister vil have indbetalt på deres pensionsopsparing i en stadig længere periode af deres arbejdsliv med pensionsindbetalinger i overensstemmelse med indbetalingsprocenterne i de færdigt udbyggede arbejdsmarkedspensioner. Fremtidens pensionister vil derfor i stadig større grad have store formuer placeret i pensionsopsparinger.

Velfærdsaftalen giver større formuer

Effekten forstærkes af velfærdsaftalen fra 2006, idet andelen af levetiden, som tilbringes på arbejdsmarkedet, forøges. Konsekvensen er, at opsparingstiden for pensionerne alt andet lige forlænges, og udbetalingstiden holdes konstant.

Det forøger dækningsgraderne markant ...

Det peger i retning af, at fremtidens pensionister vil være rigere og i gennemsnit have højere dækningsgrader end personer, der går på pension i dag.

... men ikke hvis andre formueaktiver reduceres tilsvarende

Det er imidlertid vigtigt at analysere, hvordan den øvrige formue udvikler sig i takt med, at arbejdsmarkedspensionssystemet udbygges. Det centrale punkt er, at fremtidens pensionister kun vil være relativt rigere, hvis de ikke reducerer opsparingen i andre aktiver eller stifter gæld svarende til deres pensionsopsparing.

Svært at bestemme fortrængningseffekten

Arbejdsmarkedspensionernes udbygning er sket over en relativ kort årrække i forhold til længden på et almindeligt arbejdsliv. Alene af den grund er det en vanskelig øvelse at bestemme, hvor stor en andel pensionsformuen fortrænger af den øvrige formue – *fortrængningseffekten*.

Økonomisk teori – livsløbsmodellen – kan understøtte analysen af fortrængningseffekten

Udgangspunktet for analysen er den såkaldte livsløbsmodel. Den kan bruges som teoretisk ramme og byggesten for den empiriske analyse. Derved er det muligt at få et skøn for den gennemsnitlige fortrængningseffekt ved at udnytte, at personer på forskellige overenskomster på samme tid har indbetalt forskellige andele af deres løn til arbejdsmarkedspensionsordninger. Det giver variation i pensionsindbetalingerne mellem personer, som ellers er identiske, hvilket kan udnyttes i en analyse til at se, om opsparingen i andre

aktiver varierer systematisk som en funktion af pensionsindbetalingerne.

Ujævn fordeling af indkomst over livet ...

Livsløbsmodellen tager udgangspunkt i det forhold, at en persons indkomst ofte er anderledes fordelt over livsforløbet end den ønskede fordeling af forbruget. Det gælder særligt fordelingen af indkomst mellem den erhvervsaktive alder og pensionsalderen.

... men ønske om jævn fordeling af forbruget

Grundstenen i livsløbsmodeller er en antagelse om, at forbrugerne ønsker en jævn forbrugsudvikling over livet, fordi det antages, at en persons værdi af ekstra forbrug falder, når forbruget vokser. Personen foretrækker derfor en jævn forbrugsudvikling i forhold til en situation, hvor man sparer hele sin indkomst op i en periode for derefter at forbruge hele formuen inden for et kort tidsrum.

Individuel forbrugsudvikling afhænger af mange faktorer

I den mest simple livsløbsmodel antages det, at en person ønsker et konstant forbrug over hele livet. Man kan forestille sig, at personen hvert år vurderer alle fremtidige lønindtægter og indkomstoverførsler samt den resterende levetid og derefter indretter sit forbrug, således at forbruget kan holdes konstant resten af livet. Hvorvidt en person i realiteten ønsker et konstant, voksende eller faldende forbrug over livet vil afhænge af mange faktorer, heriblandt personens afvejning mellem nutidigt og fremtidigt forbrug.

Arbejdsmarkeds-pensioner bør påvirke opsparingen med det samme

Ønsket om en jævn forbrugsudvikling har en implikation, som er central for analysen af fortrængningseffekten. Introduktionen og den videre udbygning af arbejdsmarkeds-pensionerne bør påvirke opsparringsadfærden med det samme. Det skyldes, at en person der har mulighed for det, kan flytte opsparing i andre aktiver til forbrug og derved have uændret forbrug i forhold til en situation uden indbetalinger til arbejdsmarkeds-pension.

Formue, fremtidig indkomst og alder centrale

Livsløbsmodellens begrebsapparat indikerer, at i en analyse af forskelle i individers opsparing er det især vigtigt at tage højde for personernes formue og forventede fremtidige indkomst. Betydningen for opsparingen af ændringer i disse to centrale størrelser afhænger endvidere af personens alder. En given ændring i formuen, for eksempel i form af en arv,

vil have en mindre effekt på opsparingen for en yngre person, som har mange år til at forbruge formuen, end for en ældre person med relativt få år tilbage at leve i.

Skøn for fremtidig indkomst

En persons forventede fremtidige lønindkomst kan kun beregnes med betydelig usikkerhed. Det er muligt at give et skøn over livstidsindkomsten ved at sammenligne personen med personer med samme uddannelse, som har været længere på arbejdsmarkedet, jf. Det Økonomiske Råd (2006). I analysen fremkommer den forventede fremtidige lønindkomst for en person med en given alder ved at se på vedkommendes nyere indkomsthistorie kombineret med den forventede indkomstbane for en person med samme uddannelse, jf. boks II.1. Den tilbagediskonterede værdi af den fremtidige lønindkomst for en given person ændres således hvert år i takt med, at personen bliver ældre.

Nettoformuen central

Det er vigtigt, at individernes nettoformue indgår i analysen, fordi omlægninger af formuen fra et aktiv til et andet ikke påvirker den samlede opsparingsrate for personen. Nettoformuen består af beholdningen af værdipapirer, bankindestående og ejendomsformue fratrukket eventuel gæld. Det kan være bankgæld, prioritetsgæld i bolig eller anden gæld. Derudover indgår værdien af personens pensionsdepot i nettoformuen.

Unoterede aktier og anparter mangler

Der foreligger ikke data for værdien af noterede aktier og anparter i anpartsselskaber, hvorfor disse ikke indgår i nettoformuen, jf. afsnit II.2. Det betyder, at ejere af noterede anparter vil være registeret som lønmodtagere i anpartsselskabet og derfor indgår i analysen. Det er et problem, da det må formodes, at størstedelen af deres formue ikke fremgår af datamaterialet. Værdien af selvstændiges virksomheder indgår heller ikke i deres formue.

Boligformuen er meget forsigtigt vurderet

I nettoformuen indgår den offentlige ejendomsvurdering som værdien af ejerboliger. Det giver problemer, fordi ejendomsvurderingerne følger kontantpriserne med en vis forsinkelse. I den analyserede periode fra 1998 til 2005 er ejendomspriserne steget relativt meget, hvilket betyder, at ejendomsvurderingen i et givet år kan være mærkbart under den værdi, huset ville indbringe ved et salg.

Data

Analysen dækker perioden 1998 til 2004 og bygger på registerdata på individniveau. I datamaterialet indgår oplysninger om pensionsindbetalinger til arbejdsmarkedspensionsordninger og private ordninger. Derudover er der data for formueudviklingen i den samlede nettoformue fordelt på forskellige aktiver, herunder boligformuen. Boligformuen er opgjort ved ejendomsvurderingen for det givne år. Det giver problemer i forbindelse med den relativt kraftige prisudvikling på ejerboliger i perioden, idet ejendomsvurderingen følger kontantpriserne med en vis forsinkelse.

Ændringer i ejendomsvurderingen er derfor en dårlig indikator for boligformueudviklingen. Boligformuen er en central del af den samlede formue for mange boligejere, hvorfor det er uheldigt at udelade den fra analysen. Analysen af boligejere begrænses i stedet til personer med positiv boligformue i 1997, som ikke flytter i løbet af analyseperioden. Der kontrolleres for boligformuens udvikling ved at antage, at alle boliger inden for den tidligere amtsopdeling har den samme årlige prisudvikling. Det reducerer populationen til analysen, men mindsker risikoen for, at resultaterne er påvirkede af, at boligformuen kun er mangelfuldt registreret.

Der foreligger kun data for pensionsformuerne på individniveau ultimo 2003. De er baseret på frivillige indberetninger fra banker, forsikringsselskaber og pensionskasser. Tallene er justeret for manglende indberetninger ud fra individernes indbetalingshistorie og fordelt pensionskassernes ufordelte reserver på medlemmerne. Pensionsformuen for de øvrige år er opgjort ved at justere depoterne for 2003 med indbetalingerne i perioden mellem det givne år og 2003.

Pensionsindbetalinger og -formuer beskattes ved udbetaling, hvorfor de er oplyst i før skat kr. Den øvrige formue er med få undtagelser (jf. afsnit II.2) opgjort i efter skat kr. Det er derfor nødvendigt at beregne en skattekorrektion af pensionsindbetalingerne og -formuen for at kunne sammenligne de to formuebegreber. Der er i analysen antaget en skat på 40 pct., når pensionerne udbetales. Det svarer omtrent til, at der betales bundskat af udbetalingerne.

Nutidsværdien af den forventede fremtidige indkomst skønnes ved først at estimere en lønligning, hvor lønindkomsten for en person i perioden 1997 til 2004 forklares med en individspecifik effekt og et tredjegrads polynomium i alder. Ud fra modellens koefficienter og den individuelle effekt forudsiges en persons lønindkomst for alle alderstrin frem til det 65. år. Nutidsværdien af den forventede frem-

tidige indkomst findes ved at tilbagediskontere rækken af forudsagte lønindkomster fra personens alder til det 65. år. Metoden ser bort fra værdien af overførsler i pensionsalderen. Metoden giver livsindkomster svarende til dem, der er præsenteret i Det Økonomiske Råd (2006).

Regressionsanalyse

Regressionsmodellen bygger på livsløbsmodellen. Personerne antages at spare op (eller ned) på baggrund af deres nuværende formue og forventede fremtidige indkomst, jf. f.eks. Alessie, Kapteyn og Kleijn (1997), Gale (1998) og Attanasio og Rohwedder (2003).

Analysen er gennemført separat for lejere og ejere i aldersgruppen 30 til 55 år. For hver af de to grupper estimeres en ligning, som indeholder en individspecifik effekt,

$$s_{i,t} = \alpha_1^A + \alpha_2^A a_{i,t-1}^{AF} + \alpha_3^A a_{i,t-1}^{PF} + \alpha_4^A NVy_{i,t-1} + \alpha_5 s_{i,t}^{AP} + \beta X_{i,t} + \eta_i + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

Variablene er som følger:

$s_{i,t}$ er bruttoopsparingsraten defineret ved formueændringen i anden formue end pensionsformuen tillagt efter skat værdien af pensionsindbetalinger på private pensionsordninger og divideret med bruttoindkomsten.

$a_{i,t-1}^{AF}$, $a_{i,t-1}^{PF}$ og $NVy_{i,t-1}$ er henholdsvis anden formue, pensionsformue og den forventede tilbagediskonterede værdi af fremtidige lønindkomster. Alle er målt ultimo den foregående periode og divideret med bruttoindkomsten.

$X_{i,t}$ indeholder en række andre kontrolvariable herunder eventuelle børns fordeling på alder, bruttoindkomsten og den kvadrede bruttoindkomst.

$s_{i,t}^{AP}$ er bruttoopsparingsraten i bundne arbejdsmarkedspensionsordninger, hvor arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne er målt i efter skat kr.

α_5 er den centrale koefficient i forhold til analysen af fortrængningseffekten. Den angiver, hvor meget en person sparer mindre op i andre aktiver, for hver gang vedkommende indbetaler en ekstra krone på en arbejdsmarkedspension. I hovedteksten er koefficienten angivet som en positiv fortrængningseffekt.

**Ejendoms-
vurderingerne er
et dårligt mål**

I en periode hvor boligpriserne ændrer sig meget, som det har været tilfældet i analyseperioden, er den årlige ændring i den offentlige ejendomsvurdering ikke informativ om den reelle formues udvikling i et givet år. Ligeledes vil investeringer, som forhøjer boligens værdi, først optræde med forsinkelse (hvis overhovedet) i ejendomsvurderingen. Derfor vil porteføljeomlægninger i boligen – for eksempel en investering i en tilbygning, som finansieres ved låntagning – blot give støj i data, idet låntagningen bogføres som nedsparing i det år, hvor lånet optages, mens boligformuen først opjusteres på et senere tidspunkt.

**Nødvendigt at gøre
antagelser omkring
boligformuen ...**

For at undgå at analysens resultater påvirkes af ændringer i ejendomsvurderingerne, som ikke har relation til hverken boliginvesteringer eller boligens værdi tages udgangspunkt i ejendomsvurderingen for 1997, hvilket er året før starten på analyseperioden. I analysen kontrolleres for boligformuens størrelse i årene fra 1998 til 2004 ved at antage, at den årlige prisudvikling er ens for alle boliger, som ligger inden for samme amtskommuner. Derved inkluderes ejendomsværdien i analysen samtidig med, at der tages højde for at prisudviklingen og dermed udviklingen i kontantpriserne har været væsentligt forskellig på tværs af amtskommuner.

**... og se bort fra
boliginvesteringer**

En konsekvens af ovenstående er, at det er nødvendigt at se bort fra boliginvesteringer og afskrivninger. For personer, som har investeret i væsentlige forbedringer af deres bolig, vil opsparingen derfor være undervurderet. Den løbende opsparing, som foregår ved afbetaling af realkreditlån og boliglån, påvirkes ikke, idet lån indgår i nettoformuebegrebet. Selvom opsparingen undervurderes for boligejere, er det ikke nødvendigvis et problem for fortrængningsanalysen, idet formålet er at se på forskelle i niveauet for opsparing mellem personer med høje og lave indbetalingsprocenter til arbejdsmarkedspensioner. Niveauet for opsparingen er ikke i sig selv vigtigt i denne sammenhæng.

**Uklart om
fortrængnings-
effekten påvirkes**

Behandlingen af boligformuen kan påvirke beregningen af fortrængningseffekten, hvis personer med relativt høje indbetalingsprocenter til arbejdsmarkedspensionsordninger er mere eller mindre tilbøjelige til at investere i egen bolig end personer med lavere indbetalingsprocenter. Hvis tilbø-

jeligheden til at investere i egen bolig er stigende med indbetalinger til arbejdsmarkedspension, dvs. de to størrelser er positivt korreleret, da vil fortrængningseffekten bliver overvurderet, fordi en del af den fundne fortrængning blot er investering i egen bolig. Det modsatte vil være tilfældet, hvis personer med store indbetalingsprocenter er mindre tilbøjelige til at investere i egen bolig.

Analysen opdeles i lejere og ejere

På grund af opgørelsen af boligformuen udføres analysen af fortrængningseffekten separat for lejere og ejere. Opdelingen giver mulighed for at beregne separate fortrængningseffekter for de to grupper af befolkningen.

Andre faktorer inddrages i analysen

Udover formue, forventet fremtidig indkomst og alder indgår nuværende indkomst, antallet af børn og deres alderssammensætning, samt omfanget af ledighed i det givne år. Endvidere medtages kun personer, hvis familieforhold er uændrede i forhold til året før, og – for lejere – personer, som også var lejere i det foregående år. Tjenestemænd har specielle pensionsforhold, som ikke er individuelle opsparingsordninger, og indgår derfor ikke i analysen, jf. afsnit II.2. Opsparingsraten og de forklarende variable observeres i flere år for de fleste personer i analyseperioden. Det giver mulighed for at inkludere en individspecifik konstant, som kan kontrollere for uobserverede og observerede konstante karakteristika for hvert individ, i estimationerne.

Fortrængningseffekten er ca. 20 pct.

Arbejdsmarkedspensionsordninger har en overordnet fortrængningseffekt på anden opsparing på omkring 15-20 pct., jf. tabel II.11. For lejere fortrænges anden opsparing i lidt større grad end for ejerne. For hver krone en lejer indbetaler i arbejdsmarkedspension, fortrænges ca. 20 øre i anden opsparing. For ejere er effekten lidt mindre. Kun ca. 15 øre af anden opsparing bliver nedsparet eller fortrængt.

Fortrængningseffekten vokser med alderen ...

For både lejere og ejere er der en svag tendens til, at fortrængningseffekten vokser med alderen. Tendensen er dog ikke entydig, idet de 45- til 49-årige har den største fortrængningseffekt i omegnen af 30 øre pr. pensionskrone for både lejere og ejere. Effekterne i de aldersopdelte analyser kan virke høje sammenlignet med de samlede effekter. Der

er dog ikke umiddelbart noget problem heri, set i lyset af at fortrængningseffekten for de 35-39-årige er forholdsvist upræcist bestemt. Det taler derimod for analysens robusthed, at alle effekterne ligger på et fortrængningsniveau omkring intervallet 0,15 til 0,30.

Tabel II.11 Fortrængningseffekt og alder

	Lejere	Ejere
	----- Pct. -----	-----
Samlet estimat	0,21	0,15
Konfidensinterval (95 pct.)	0,14 - 0,27	0,09 - 0,22
30-34-årige	0,21	0,24
35-39-årige	0,16*	0,12*
40-44-årige	0,26	0,29
45-49-årige	0,28	0,31
50-54-årige	0,26	0,27

Anm.: * angiver, at koefficienten ikke er signifikant forskellig fra nul på 5 pct. niveau.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

... kan være en kombination af formue og alderseffekt

I det omfang, der er en forskel mellem aldersgrupperne, skyldes det formentlig en kombination af en alderseffekt og en formueeffekt. Ældre personer er tættere på pensionsalderen og må formodes i gennemsnit at have større fokus på størrelsen af den formue, som skal forbruges i pensionsalderen. Pensionsformuen og pensionsindbetalinger indgår derfor mere eksplicit i deres opsparingsbeslutning relateret til anden formue. En undersøgelse af befolkningens kendskab til deres pensionsopsparing finder, at ældre årgange har et bedre kendskab til de forbrugsmuligheder, de kan forvente ved pensionering end yngre årgange, jf. Amilon (2008). Formueeffekten skyldes, at ældre årgange i gennemsnit er rigere end yngre årgange. En stor formue giver større mulighed for at nedspare i andre aktiver og dermed fortrænge den bundne pensionsopsparing. Da husejere i gennemsnit er rigere end lejere, tyder de samlede effekter

for de to grupper ikke på, at formueeffekten har en betydelig størrelse.

Større fortrængningseffekt for langvarigt uddannede

Fortrængningseffekten kan også opdeles på uddannelsesgrupper, jf. tabel II.12. Resultaterne er med enkelte undtagelser de samme for lejere og ejere. Personer med en længe-revarende uddannelse har den højeste fortrængningseffekt for både lejere og ejere. Effekterne er dog upræcist bestemt, og statistisk set er de ikke forskellige fra nul. Det samme gælder effekt-estimerne for de ufaglærte, og for ejere med en kort videregående uddannelse. Resultaterne tyder på, at ufaglærte får en større mer-opsparring ved indbetaling til arbejdsmarkedspensioner end andre faggrupper.

Tabel II.12 Fortrængningseffekt og uddannelse

	Lejere	Ejere
	----- Pct. -----	
Ufaglærte	0,08*	0,14*
Faglærte	0,22	0,17
KVU	0,37	0,00*
MVU	0,24	0,21
LVU	0,86*	0,36*

Anm.: KVU, MVU og LVU betegner kort, mellemlang hhv. lang videregående uddannelse. * angiver, at koefficienten ikke er signifikant forskellig fra nul på 5 pct. niveau.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Likviditet kan være vigtigere end formue

De samlede fortrængningseffekter for lejere og ejere indikerer, at boligformue ikke spiller en afgørende rolle for størrelsen af fortrængningseffekten. En mulig forklaring kan være, at det er forbundet med for store omkostninger at bruge boligformuen til nedsparring i takt med større indbetalinger på arbejdsmarkedspensionsordninger. Det er derfor interessant at undersøge, om beholdningen af mere likvide aktiver, som aktie-, obligationsbeholdninger og indeståender i pengeinstitutter har en indflydelse på størrelsen af fortrængningseffekten.

For at finde fortrængningseffekten for forskellige niveauer af beholdningen af likvide aktiver, opdeles befolkningen af lejere og ejere i kvintiler efter deres gennemsnitlige beholdning af likvide aktiver i analyseperioden. Den første kvartil indeholder de ejere, respektive lejere, med den mindste likvide formue.

Stor likviditet giver høj fortrængning

For både ejere og lejere gælder, at gruppen med den største likvide formue har en høj fortrængningseffekt relativt til den samlede effekt for de øvrige grupper, jf. tabel II.13. Der er ingen systematik i fortrængningseffekten for de øvrige grupper, så en forsigtig konklusion er, at muligheden for at nedspare i likvide aktiver har betydning for fortrængningseffekten størrelse – både for lejere og ejere.

Tabel II.13 Fortrængningseffekt og likviditet

	Lejere	Ejere
	-----	Pct. -----
1. likviditetskvartil – mindst likvide	0,17	0,05*
2. likviditetskvartil	0,17	0,15
3. likviditetskvartil	0,06*	0,04*
4. likviditetskvartil	0,10*	0,10*
5. likviditetskvartil – mest likvide	0,50	0,34

Anm.: * angiver at koefficienten ikke er signifikant forskellig fra nul på 5 pct. niveau.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Arbejdsmarkeds-pensionerne har øget opsparingen markant

Analysen viser, at arbejdsmarkedspensionerne har øget opsparingen markant. I den betragtede periode fra 1998 til 2004 er opsparingen vokset med mellem 80 og 85 øre for hver krone, der er indbetalt på arbejdsmarkedspensionsordningerne. Der er således tale om en ganske betydelig mer-opsparing.

Er fortrængnings-effekten vedvarende?

Analysen af fortrængningseffekterne er foretaget over en periode på syv år fra 1998 til 2004, hvor arbejdsmarkedspensionerne på LO/DA-området har været under opbygning, mens andre grupper har haft en mere konstant indbeta-

ling. Spørgsmålet er, om arbejdsmarkedspensioner indbetalt over et helt arbejdsliv giver anledning til en så markant ekstra opsparing i forhold til en situation uden arbejdsmarkedspensioner, som resultaterne indikerer.

Sparer folk ned senere i livet?

Hvis arbejdsmarkedspensionerne – næsten – opfattes som en skattebetaling indtil et tidspunkt i livet, hvor man begynder at bekymre sig om sin pensionsopsparing, vil fortrængningen i anden formue først komme ret tæt på pensioneringen. Resultaterne antyder, at ældre personer har en større fortrængningseffekt end yngre personer, men nogle grupper blandt de ældre årgange, som indgår i analysen, har ikke nået at opbygge pensionsformue i den størrelsesorden, som fremtidens 50-årige eksempelvis vil have. Man kan forestille sig, at fortrængningen er lille i første halvdel af arbejdslivet, men væsentligt større i anden halvdel, når en forholdsvis stor bunden formue er opbygget, og man har et bedre overblik over sine økonomiske forhold som pensionist.

SP har samme effekt som arbejdsmarkedspensioner

Den særlige pensionsordning fungerer som en bunden arbejdsmarkedspensionsordning for alle lønmodtagere og selvstændige. Det gælder i særligt grad, efter ordningen blev lagt om fra en kollektiv til en individuel opsparingsordning. Ophæves suspensionen af SP-ordningen bør denne derfor i gennemsnit have samme effekt som en forøgelse af arbejdsmarkedspensionerne.

SP mere effektiv end tidligere vurderet

Formandskabet har tidligere skønnet, at SP-ordningen øgede den samlede opsparing med ca. 50 øre pr. opkrævet krone, jf. Det Økonomiske Råd (1998). Det svarer til en fortrængningseffekt i anden opsparing på ca. 50 øre. Vurderingen baserede sig blandt andet på skøn for andre lande foretaget af OECD, jf. OECD (1998). På baggrund af ovenstående resultater er der grund til at tro, at skønnet for SP-ordningens effektivitet har været for lavt. Et konservativt bud på den samlede effekt, som er konsistent med den fortrængning, der findes for arbejdsmarkedspensionerne, er en øget opsparing på 70-80 øre pr. opkrævet krone.

Opsamling

Sammenfattende har analyserne i afsnittet vist, at flere personer sparer op til pension, men faglærte og ufaglærte med lav indkomst og ansatte i mindre virksomheder har en mindre sandsynlighed for at spare op til deres pension. Samtidig er der en gruppe af selvstændige med meget begrænsede indbetalinger til pension.

Stigningen i opsparingen i arbejdsmarkedspensioner modsvares kun i et lille omfang af en mindre opsparing i andre aktiver. Samlet set er fortrængningen på omkring 20-30 pct. Den afhænger bl.a. af alder, uddannelse og personens finansielle situation. Estimatet bør dog specielt for boligejere vurderes med en vis forsigtighed, på grund af begrænsninger i datamaterialet og de antagelser det er fundet nødvendigt at gøre for boligformuen.

Konklusionen er dog, at indbetalinger på arbejdsmarkedspensioner i høj grad vil bidrage til en større opsparing. Det betyder, at fremtidige pensionister vil have væsentligt større formuer på tidspunktet for pensionering, end det er tilfældet i dag.

II.4 Pensionsdækningsgrader

Pensionssystemet bliver i højere grad opsparingsbaseret

Med udbygningen af arbejdsmarkedspensionssystemet op gennem 1990'erne vil sammensætningen af indkomsten for fremtidige pensionister være markant anderledes end nutidens. Mens nutidens pensionister hovedsageligt har den offentlige folkepension som indkomstgrundlag, og kun et mindretal har en væsentlig supplerende indkomst, vil nutidens yngre generationer stort set alle have en betydelig indkomst fra opsparingsbaserede pensionsordninger i tillæg til folkepensionen. Der foregår således en gradvis, men markant bevægelse fra et pensionssystem med løbende finansiering til et system, der er en kombination af dette og et opsparingsbaseret system.

Pensionerne vil udgøre en stigende andel af indkomsten som erhvervsaktiv	En konsekvens af denne gradvise vækst i den supplerende indkomst fra opsparingsbaserede pensionsordninger er, at indkomstudviklingen for de nye generationer af pensionister vil være betydeligt hurtigere end for de erhvervsaktive. Dækningen fra folkepension og opsparingsbaserede pensionsordninger vil således gradvist betyde, at en faglært arbejders indkomst som pensionist når et niveau, som svarer til indkomsten for erhvervsaktive med samme uddannelse og beskæftigelse, således at der opnås en samlet pensionsdækningsgrad (efter skat og overførsler) på omkring 100 pct.
Tilpasningsperioden er dog lang	Der vil imidlertid være en lang tilpasningsperiode, før dette niveau nås. Denne periode er også karakteriseret ved, at yngre pensionister har en højere dækningsgrad end ældre pensionister, fordi sidstnævnte i en del af den erhvervsaktive periode ikke har haft indbetalinger til opsparingspensionsordninger i samme omfang som de efterfølgende generationer.
Pensionens dækningsgrad vurderes	I dette afsnit vurderes udviklingen i dækningsgrader for forskellige befolkningsgrupper under forskellige antagelser. Der fokuseres på dækningsgraden af disponibel indkomst, hvor der tages højde for samspillet mellem (pensions) opsparing og det offentlige pensionssystem samt for betydningen af skattesystemet. Analysen ligger i forlængelse af en lang række tidligere analyser på området, jf. bl.a. Det Økonomiske Råd (1998), Pensionsmarkedsrådet (2005), Økonomi- og Erhvervsministeriet (2005) og Velfærdskommissionen (2006). Der er dog en række forskelle fra tidligere analyser.
Velfærdsreformen forøger dækningsgraden af pensioner markant	For det første betyder velfærdsreformen fra 2006, at pensionsalderen reguleres med udviklingen i restlevetiden for en 60-årig. Det har markant betydning for dækningsgraden af de opsparingsbaserede pensioner, idet indeksering af tilbagetrækningsalderen betyder både en længere indbetalingsperiode og en kortere udbetalingsperiode. Begge dele har tendens til at forøge den årlige udbetaling fra de opsparingsbaserede pensionsordninger. En person, der i dag er 20 år, vil kunne se frem til en folkepensionsalder på 72 år mod 65 år i dag. Vedkommende har således fået forlænget sin

indbetalingsperiode med 7 år som følge af velfærdsforliget, hvis han eller hun trækker sig tilbage, når folkepensionsalderen nås. Det svarer til en forlængelse af indbetalingsperioden på 17,5 pct., hvis den oprindelige periode antages at være 40 år. Samtidig er den periode, som udbetalingerne skal strække sig over, reduceret med 7 år. Det svarer til et fald på knap 33 pct., når den forventede restlevetid lægges til grund.

**Forbrugs-
mulighederne
forøges af friværdis
i ejerboliger ...**

For det andet har hidtidige analyser af dækningsgraden fokuseret på dækningsgraden efter skat ved arbejdsmarkedspensionsordninger eventuelt tillagt privattegnede pensionsordninger og folkepension. I dette afsnit inkluderes endvidere betydningen af øvrig opsparing, herunder ikke mindst betydningen af friværdis i ejerbolig, for forbrugsmulighederne som pensionist. Afsnit II.3 sandsynliggjorde, at opbygningen af arbejdsmarkedspensionsordningerne gennem 1990'erne kun i begrænset omfang har ført til fortrængning af andre opsparingsformer. Der er således tale om en betydelig nettoopsparingseffekt af udbredelsen af de opsparingsbaserede pensioner. Analysen viser, at forbrugsmulighederne som pensionist for ejere er væsentligt under vurderet ved alene at tage udgangspunkt i udbetalingerne fra pensionsopsparing og folkepension.

**... og af udbetaling
af ægtefællepension**

For det tredje har hidtidige analyser af pensionsdækningsgraden i varierende omfang taget højde for betydningen af omkostningerne ved forsikringsordninger som f.eks. invalide- og ægtefællepension på de udbetalte alderspensioner. De har ikke taget højde for, hvordan udbetaling fra ægtefællepensionsforsikringerne kan forventes at påvirke den fremtidige indkomst for pensionister. Betydningen heraf illustreres ved typeeksempler på pensionistægtepar, hvor den ene ægtefælle falder bort.

**Udviklingen i
pensionisternes
forbrugsmuligheder
vurderes**

Afsnittet indledes med en kort diskussion af de forskellige egenskaber ved henholdsvis et pensionssystem med løbende finansiering og et opsparingsbaseret pensionssystem. Herefter beskrives folkepensionssystemet og den dækning, dette system giver nutidens pensionister, som har relativt lave udbetaling fra opsparingsbaserede pensioner. Afslut-

ningsvist udføres en analyse af udviklingen i de fremtidige dækningsgrader og forbrugsmuligheder for pensionister.

Folkepension og opsparingsbaserede pensioner

Folkepension omfordeler indkomst over livsforløbet

Et af de helt centrale motiver til opsparing er omfordeling af forbrugsmuligheder over livsforløbet. Denne omfordeling over livsforløbet kan helt eller delvist ske ved en implicit social kontrakt mellem generationerne. Folkepensionssystemet er en sådan kontrakt, hvor de erhvervsaktive generationer finansierer pensionsudbetalinger til de ældre generationer gennem den løbende skattebetaling. Denne finansiering sker i forventning om, at de kommende erhvervsaktive generationer ligeledes vil finansiere de nuværende erhvervsaktives pension, når disse generationer trækker sig tilbage.

Folkepension er en implicit social pensionsopsparing

Der er den umiddelbare fordel ved indførelsen af et pensionssystem baseret på løbende finansiering, at de første generationer, som nyder godt af pensionerne, opnår pensionen uden selv at have bidraget til pensionssystemet. De efterfølgende generationer bidrager gennem skattebetalinger til pensionen, og deres skattebetalinger kan opfattes som generationens eget bidrag – dvs. “opsparing” – til den pension, de forventer at modtage fra det offentlige pensionssystem. Det er derfor relevant at vurdere egenskaberne ved et pensionssystem med løbende finansiering over for et opsparingsbaseret pensionssystem ved at se på forholdet mellem bidrag og pension i de to systemer.

Implicit afkast af folkepensionen svarer omtrent til lønstigningen

I det danske pensionssystem reguleres folkepensionsydelse med satsreguleringen og følger dermed lønudviklingen.⁴ Det svarer til, at den enkelte kan forvente at få sine indbetalinger til pension forrentet med en rente, der svarer til lønstigningstakten, dvs. en vækstkorrigeret realrente på nul. Hvis den rente, der kan opnås på den opsparingsbaserede pensionsordning, er højere end dette, er der en gevinst for den enkelte ved at overgå til et opsparingsbaseret sy-

4) Der fra regnes 0,3 pct.point pr. år til den såkaldte satspulje. Midler fra satspuljen målrettes hvert år forskellige udsatte grupper og kommer således ikke nødvendigvis den gennemsnitlige pensionist til gode.

stem. Man kan derfor argumentere for, at efterfølgende generationer i denne situation betaler (ved at få en lavere pension) for, at de første generationer kan få pension uden at have bidraget til systemet med løbende finansiering.

Større incitament til at udbyde arbejdskraft ved opsparingsbaserede pensionsordninger

Der er en række centrale forskelle på et system med løbende finansiering og et opsparingsbaseret system, som kan påvirke den enkeltes adfærd. For det første er der i systemet med løbende finansiering, som det danske folkepensionssystem, ingen sammenhæng mellem skattebetalingernes størrelse og den forventede pensionsudbetaling. En længere periode på arbejdsmarkedet med skattebetalinger øger derfor ikke pensionsudbetalingerne, og tilsvarende vil højere skattebetalinger som følge af højere indkomst heller ikke give anledning til højere pensionsudbetalinger. En reduceret vægt på folkepensionen og en øget vægt på det opsparingsbaserede system vil derfor øge incitamenterne til at udbyde arbejdskraft. Til gengæld opnås der en mindre omfordeling af livsindkomster, jo mere vægt der lægges på det opsparingsbaserede system.

Højere bidrag til folkepensionen i fremtiden

For det andet bestemmer befolkningens sammensætning den nødvendige skattebetaling for at finansiere pensionsudbetalinger i folkepensionssystemet. I en situation, hvor antallet af pensionister er lavt i forhold til antallet af erhvervsaktive, bliver den enkeltes skattebetaling lav. Med stigende levetid og den gradvise tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet af de store generationer i de kommende år vil dette forhold ændre sig, og der bliver behov for yderligere beskatning af den enkelte for at finansiere et givet niveau for folkepensionen. Velfærdsreformen reducerer dette problem. Stabiliseringen af forholdet mellem tilbagetrukne og erhvervsaktive sker dog på et niveau, der er højere end det nuværende, således at den enkeltes betaling via skatten i fremtiden skal være højere for at sikre et fast forhold mellem folkepensionens størrelse og indkomsten som erhvervsaktiv.

Folkepensionen er en individuel rettighed ...

For det tredje er det en central forskel på folkepensionssystemet og det opsparingsbaserede pensionssystem, at folkepensionen er universel, dvs. udbetales til alle uafhængigt af om vedkommende har været på arbejdsmarkedet eller ej, og derfor uafhængigt af om vedkommende har

bidraget eller ej. Pensionen er kun betinget af varigheden af personens ophold i Danmark efter det fyldte 18 år.

... og en generel sikring mod indkomstbortfald for pensionister

Folkepensionen fungerer som en generel sikring af et minimumsindkomstgrundlag for alle danskere over pensionsalderen. Man kan opfatte systemet som en kollektiv forsikringsordning, hvor alle danskere forsikres mod indkomstbortfald efter det 65. år.

Opsparingsbaserede pensioner udjævner forbruget over livet

De opsparingsbaserede pensionssystemer kan opfattes som individuelle tillægforsikringer, der sikrer den enkelte en indkomst som pensionist, der står i et rimeligt forhold til indkomsten som erhvervsaktiv og derfor sikrer muligheden for udjævning af forbrugsmulighederne over livsforløbet.

Behovet er størst for højtlønnede

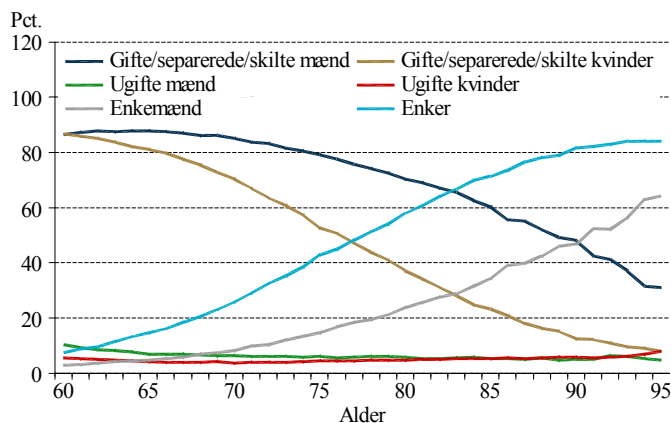
Med udgangspunkt i ønsket om at udjævne forbrugsmulighederne over livsforløbet er behovet for at supplere folkepensionen med opsparingsbaserede pensionsudbetalinger relativt større for personer med relativt høje indkomster som erhvervsaktiv.

De nuværende pensionisters indkomstforhold

Andel af enlige pensionister stiger med alderen

Der var i 2007 i alt 829.000 personer, der modtog folkepension. Heraf var 386.000 enlige. Andelen af enlige er stærkt stigende med alderen, hvilket skyldes, at mange oplever at blive enke eller enkemand efter deres pensionering. Andelen af enker stiger således fra ca. 15 pct. for kvinder på 65 år til ca. 50 pct. for kvinder på 78 år, jf. figur II.11. For mænd er det først ved 90-års alderen, at 50 pct. af mændene er blevet enkemænd, hvilket afspejler, at mænd typisk er ældst i parforholdet, og at kvinders forventede levetid er længere end mænds, således at der kun er en lille sandsynlighed for, at manden overlever sin partner.

Figur II.11 Befolkningen over 60 år og civilstand



Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Civilstand afgørende for pensionsdækning

Denne udvikling i civilstanden betyder, at det ikke er tilstrækkeligt at se på indkomstudviklingen for en given civilstand. Især for kvinderne er folkepensionens særregler for enlige, arvelovgivning og praksis i forbindelse hermed samt omfanget af ægtefælledækning på pensionsordningerne af afgørende betydning for indkomstudviklingen over livsforløbet og dermed den forventede pensionsdækning. Som udgangspunkt for en samlet vurdering af pensionsdækningsgraden for forskellige typer af pensionister præsenteres reglerne for folkepension og antallet af modtagere af de forskellige delydelser i folkepensionssystemet.

Folkepension opnås ved det 65. år, men kan udskydes

Man kan som udgangspunkt få folkepension, når man fylder 65 år.⁵ Personer, der ønsker at forblive på arbejdsmarkedet efter folkepensionsretten er indtrådt, har mulighed for at vælge såkaldt opsat pension. Hvis man er beskæftiget i et omfang, der overstiger 29 timer pr. uge, kan man frasige sig folkepensionen og i stedet modtage et livsvarigt tillæg til pensionen, når man senere trækker sig tilbage. Den frasagte pension udbetales som et tillæg fordelt over den forventede

5) Dette gælder for alle, der pr. 31. december 2006 var ældre end 48 år. Pensionsalderen hæves gradvist pga. velfærdsreformen. For folk, der pr. 31. december 2006 var 47½ år, er pensionsalderen således 65½ år, mens den for 46-årige er 67 år.

restlevetid. Tillægget fastsættes som folkepensionen gange det antal måneder, pensionen er udskudt, delt med den forventede restlevetid på det tidspunkt, pensionen begynder at blive udbetalt.

Folkepensionens grundbeløb uafhængig af opsøret pension ...

Folkepensionen består af et grundbeløb og eventuelt et pensionstillæg, jf. tabel II.14. Folkepensionens grundbeløb nedsættes kun, hvis pensionisten har en arbejdsindtægt, der overskrider 259.700 kr. (efter fradrag af arbejdsmarkedsbidrag). Anden indtægt, herunder udbetaling fra løbende pensioner, modregnes ikke, og herved påvirker grundbeløbet hovedsageligt opsparingsbeslutningen gennem en indkomsteffekt, som trækker i retning af et lavere behov for opsparing.

... mens pensionstillægget afhænger af kapitalindkomst

Derimod modregnes udbetalinger fra pensionsopsparinger og kapitalindkomst i pensionstillægget. Der gives et fradragbeløb inden modregningen på 57.300 kr. (enlige) hhv. 115.000 kr. (samlevende), inden der herefter fradrages med 30 pct. af den supplerende indkomst. Dog aftrappes pensionstillægget kun med 15 pct. for samgifte pensionister, men til gengæld i begge pensioner.

Tabel II.14 Folkepensionens størrelse i 2008

	Beløb
	- Kr. -
Folkepensionens grundbeløb	61.152
Pensionstillæg for gifte/samlevende	28.752
Pensionstillæg for reelt enlige	61.560

Kilde: Forsikring og Pension (2008).

Personer med lav indkomst og lav formue kan opnå supplerende pensionsydelse ...	Ud over grundbeløb og pensionstillæg består folkepensionen af supplerende pensionsydelse (ældrecheck) og personlige tillæg. Supplerende pensionsydelse er på 10.000 kr. Beløbet bortfalder, hvis egen og evt. ægtefælles/samlevers likvide formue overstiger 59.900 kr. Herudover er beløbet indkomstafhængigt. Ved en indkomst på 16.600 kr. over folkepensionen sker der en modregning i ydelsen. Ved en indkomst på mindst 57.300 kr. (dvs. ved indkomstgrænsen for aftrapning af pensionstillægget) er den supplerende engangsydelse fuldt aftrappet.
... og personlige tillæg	Herudover har folkepensionister mulighed for at få tilkendt helbredstillæg og personlige tillæg. Størrelsen af disse afhænger af personlige forhold. Tillæggene er indkomstafhængige efter samme regler som den supplerende pensionsydelse, dvs. aftrapningen begynder ved en indkomst på 16.600 kr. og er fuldt aftrappet ved en indkomst på 57.300 kr. Der er også samme betingelse på den maksimale likvide formue.
Størst modregning for pensionister der er gift med ikke-pensionister	Reglerne for indkomstmodregning i folkepensionens ydelser betyder, at en betydelig større del af de pensionister, der er gift med en ikke-pensionist bliver modregnet i ydelserne end både samgifte og enlige pensionister. Der er også en betydeligt større andel af denne gruppe, der selv har arbejdsindkomst i et omfang, der indebærer modregning i folkepensionens grundbeløb.
Få modregnes i grundbeløbet	For såvel samgifte som enlige pensionister er andelen af pensionister med reduceret grundbeløb kun 3-4 pct. Der er også en relativt beskedne del af disse grupper af pensionister, der har en tilstrækkelig høj indkomst til, at deres pensionstillæg helt bortfalder. For enlige er det ca. 6 pct., mens det tilsvarende tal for samgifte er 16 pct. Andelen af pensionister, som får reduceret pensionstillæg, ligger tæt på en tredjedel for begge grupper, mens det er størstedelen af de pensionister, der er gift med ikke-pensionister, der enten har reduceret pensionstillæg eller slet ikke noget pensionstillæg, jf. tabel II.15.

Table II.15 Pensionister og folkepensionsydelse i 2007

	Ikke gifte	Samgifte	Gift med ikke-pensionist
	----- Antal -----		
Fuldt grundbeløb	385.708	352.875	64.510
Reduceret grundbeløb	16.727	10.658	13.095
Fuldt pensionstillæg	249.890	206.347	18.787
Reduceret pensionstillæg	113.391	105.696	25.619
Uden pensionstillæg	22.427	51.490	33.199
Personlige tillæg	13.420	8.326	3.217

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Enlige pensionister har få indtægter ved siden af folkepensionen

De gennemsnitlige folkepensionsydelse for enlige pensionister er omkring 107.000 kr., hvilket kun er omkring 13.000 kr. lavere end det maksimale beløb. Det afspejler, at enlige folkepensionister i dag i gennemsnit kun har få indtægter ved siden af folkepensionen. Dette skyldes, at en stor andel af de enlige folkepensionister er ældre pensionister, som kun i begrænset omfang har været erhvervsaktive i den periode, hvor de opsparingsbaserede pensioner er blevet udbredt.

Samgifte er stort set i samme situation

For samgifte pensionister udgør det gennemsnitlige pensionstillæg også en betydelig del af det maksimale pensionstillæg, idet reduktionen kun er på 7.000 kr. pr. person. Selvom aftrapningsreglerne er lempeligere for denne gruppe, peger den relativt lave aftrapning på, at også for denne gruppe er den gennemsnitlige indkomst ud over folkepensionen begrænset.

Pensionister gift med ikke-pensionister får lave pensionstillæg

Derimod har pensionister, der er gift med ikke-pensionister, et noget lavere gennemsnitligt pensionstillæg, idet gennemsnittet ligger ca. 17.000 kr. under det maksimale niveau, jf. tabel II.16. Det kan afspejle dels, at ægtefællen fortsat er erhvervsaktiv og dels, at pensionisten selv har en arbejdsmarkedspensionsordning af et vist omfang, fordi denne gruppe i højere grad består af den yngste gruppe af pensionisterne.

Table II.16 Gennemsnitlige folkepensionsydelser i 2007

	Ikke gifte	Samgifte	Gift med ikke-pensionist
	----- Kr. -----		
Grundbeløb	58.159	58.556	53.481
Pensionstillæg	48.987	21.328	11.800
Personlige tillæg	872	601	1.146

Anm.: Beløbene beregnes som gennemsnit pr. pensionist.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Kun få har ekstra indtægter

Konklusionen er således, at udbredelsen af arbejdsmarkeds-pensionerne kun i meget begrænset omfang har fået betydning for indtægterne for nuværende pensionister.

Folkepensionen alene giver lave dækningsgrader for erhvervsaktive

Folkepensionen virker som en generel forsikring mod indkomstbortfald som pensionist. Imidlertid er folkepensionen i sig selv ikke tilstrækkelig til at opnå dækningsgrader, der giver mulighed for en rimelig grad af forbrugsudjævning over livet for personer med fuldtidsbeskæftigelse som erhvervsaktive. For enlige, der ikke har anden indkomst, giver folkepensionens fulde grundbeløb og pensionstillæg en dækningsgrad på 56 pct. af den disponible indkomst som erhvervsaktiv for en ufaglært med medianindkomst, på 51 pct. for en faglært med medianindkomst og 46 pct. og 35 pct. for en person med en kort, mellemlang hhv. lang videregående uddannelse.

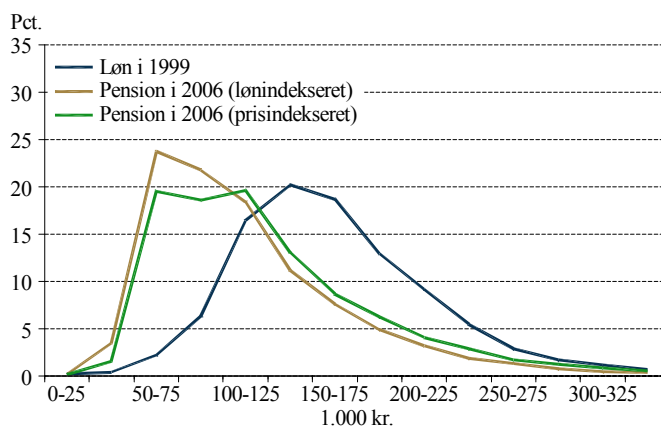
Dækningsgrader for samgifte kan være undervurderet

Historisk har folkepensionen givet en højere dækningsgrad for en given husstand, fordi pensionen gives til alle medlemmer af husstanden, mens husstandens indkomst i den erhvervsaktive periode har været baseret på mindre end to fuldtidsindkomster. I takt med kvindernes stigende erhvervsfrekvens er denne effekt imidlertid reduceret. For ældre generationer af samgifte pensionister kan denne effekt dog fortsat være betydelig.

Større virkning for de yngste årgange af pensionister	Selvom udbygningen af de opsparingsbaserede pensionsordninger kun i begrænset omfang har påvirket gennemsnitsindkomsterne for den samlede bestand af pensionister, må det forventes, at de seneste årgange af pensionister i langt højere grad er påvirket af opbygningen, fordi disse årgange i en længere periode har indbetalt til ordningerne. I det efterfølgende afsnit undersøges dækningsgraden for en årgang, der har trukket sig tilbage i de seneste år.
Disponibel indkomst før og efter pensionering	Forbrugsmuligheder for den yngste årgang af pensionister
	Forbrugsmulighederne for nye årgange af pensionister undersøges ved at sammenligne de disponible indkomster i det år, en person fylder 59 år med indkomsten for personen ved det 66. år. Konkret er her valgt at sammenligne indkomsten i 1999 og indkomsten i 2006 for personerne født i 1940.
Indeksring vigtig for resultatet	For at kunne sammenligne indkomster på forskellige tidspunkter skal der korrigeres for ændringer i forhold til enten prisudviklingen eller lønudviklingen. Hvis indekset for prisudviklingen anvendes, sammenlignes forbrugsmulighederne, og der er således tale om et absolut mål. Anvendelsen af indekset for lønudviklingen viser udviklingen i indkomsterne, hvis personernes indkomster var steget som på arbejdsmarkedet. Herved måles, hvordan personens indkomstudvikling har været i forhold til de beskæftigedes. Fra 1999 til 2006 er priserne steget 14,6 pct., mens lønningerne er steget 27,7 pct.
Ser kun på personlige forhold	Disse beregninger omfatter kun den personlige disponible indkomst, der ikke tager højde for overførsler mellem ægtefæller eller ugifte par. Det vil føre til en overvurdering af spredningen i fordelingen, idet ægtefæller eller samlevende i vid udstrækning deler deres samlede disponible indkomst.
Disponibel indkomst forskudt nedad	Beregningerne viser, at indkomsterne i 2006 ligger lavere end i 1999, jf. figur II.12. Hovedparten af personerne havde som erhvervsaktive mellem 100.000 og 200.000 kr. i disponible indkomst. Fordelingen af personer efter de disponible

indkomster er foretaget for personer, der er lønmodtagere i 1999 og på pension 2006.

Figur II.12 *Fordeling af disponibel indkomst for årgang 1940 før og efter pensionering*



Anm.: Lønindeksret betyder, at den disponible indkomst i 2006 er tilbagediskonteret med et lønindeks. Prisindeksret betyder, at der er anvendt et forbrugerprisindeks.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Lille andel uden indkomst

En lille andel af de 59-årige i 1999 havde en disponibel indkomst på nul eller tæt ved nul kroner, og cirka 10 pct. havde en disponibel indkomst på 50-100.000 kr. Det betyder, at der er personer, som vinder økonomisk ved at blive pensioneret.

Store forbedringer for små indkomster

Der er stort set ingen, der som pensionister i 2006 er uden indkomst. Det betyder, at gruppen uden indkomst i 1999 har haft en stor indkomstforøgelse ved at komme på pension. De er formodentlig blevet forsørget af deres ægtefælle tidligere.

Lejeværdi af egen bolig medregnet

I den disponible indkomst indgår en indregnet værdi af, at boligejere kan bo i deres egen bolig. Den er beregnet som en procentværdi af kontantværdien af boligen, hvor procentværdien er den gennemsnitlige obligationsrente for året.

Lejeværdi forøger ejeres indkomster

Konsekvensen er, at boligejerne får en højere beregnet indkomst end deres umiddelbare pengeindkomst. Da personer med høje indkomster oftere har ejerbolig end personer med lave indkomster, vil det især have betydning for den beregnede indkomst for højindkomstmodtagere.

Individuelle dækningsgrader

Fordelingen af individuelle dækningsgrader kan findes ved at sætte den disponible indkomst som pensionist i 2006 i forhold til den disponible indkomst som lønmodtager i 1999 for hver person, jf. figur II.13.

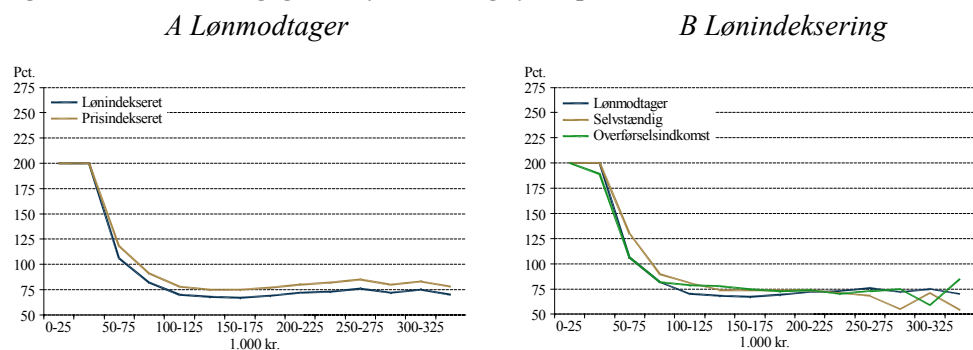
Høje dækningsgrader

Dækningsgraderne for pensionister er generelt høje, i gennemsnit 80 pct. for disponible indkomster over 100.000 kr. og endnu højere for lavere indkomster.

Dækningsgrader stabile fra indkomster på 100.000 kr.

Lønmodtagere synes i gennemsnit at have aftagende dækningsgrader indtil en disponibel indkomst på 100.000 kr. i 1999. Derefter er gennemsnittet for de priskorrigerede dækningsgrader stabile omkring 80 pct., og gennemsnittet for de lønkorrigerede er stabile omkring 75 pct.

Figur II.13 Dækningsgraden for 66-årige folkepensionister i 2006



Anm.: Dækningsgraden er maksimalt sat til 200 pct.
Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Høje dækningsgrader for lave indkomster

Der er meget høje dækningsgrader for personer med lave indkomster som lønmodtagere, og det gælder også for personer med 50-100.000 kr. i disponibel indkomst.

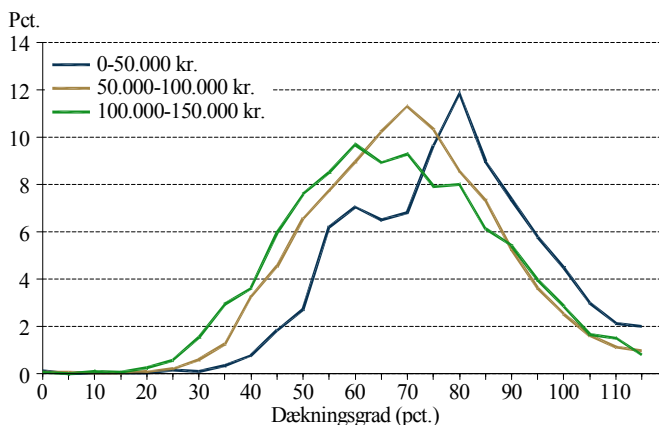
Selvstændige har dækning på niveau med lønmodtagere

Den gennemsnitlige dækningsgrad for selvstændige er på niveau med dækningsgraden for lønmodtagere. Det betyder, at til trods for at selvstændige ikke sparer op på pensionsordninger i samme grad som lønmodtagere alligevel er i stand til at opretholde en høj dækningsgrad. Modtagere af offentlige overførsler har også en dækning på niveau med lønmodtagere, men det er ikke overraskende, idet folkepensionens grundbeløb og pensionstillægget netop sikrer denne gruppe, der sjældent har egen pensionsopsparing.

Underliggende spredning i dækningen

Disse stabile gennemsnit afspejler dog, at der i alle indkomstintervaller er en spredning i dækningsgraderne, som afspejler de personlige forhold som indbetalinger til arbejdsmarkedspension, tjenestemandspensioner, boligforhold mv., jf. figur II.14.

Figur II.14 Fordeling af dækningsgrader for lønmodtagere i 1999 på pension i 2006



Anm.: Dækningsgrader over 120 pct. er ikke medtaget i figuren.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Arbejdsmarkeds- pensioner spiller ind

En faktor med stor betydning er netop arbejdsmarkeds-
pensioner og tjenestemandspensioner, der kan sikre en høj
dækning sammen med folkepensionen.

Forbrugsmulighederne for fremtidens pensionister

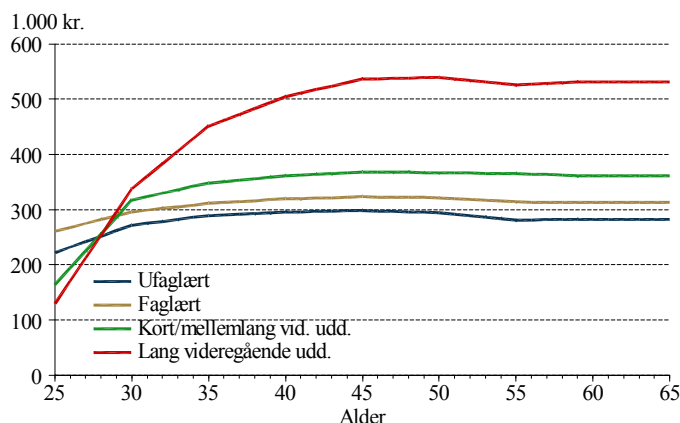
Arbejdsmarkeds- pensioner og velfærdsaftalen bidrager til højere dækningsgrader i fremtiden

Nu vendes blikket i stedet mod fremtidens dækningsgrader.
Det blev i afsnit II.3 vist, at arbejdsmarkeds-pensionerne kun
i begrænset omfang fortrænger anden opsparing. På den
baggrund er det meningsfyldt at foretage en fremskrivning
af pensionsformuerne med uændret opsparingstilbøjelighed
for personer, der i dag er unge på arbejdsmarkedet og som
omfattes af et fuldt ud modnet arbejdsmarkeds-pensions-
system. En sådan fremskrivning er særlig interessant i lyset
af, at pensionsalderen fremover udsættes i takt med, at
levealderen stiger. Jo længere arbejdslivet er relativt til
pensionistlivet, desto større vil dækningsgraderne blive. For
uforandrede opsparingsandele vil velfærdsaftalen med andre
ord indebære, at dækningsgraderne i fremtiden vokser.

Typepersoner og anvendte lønprofiler

Ved beregningen af fremtidens dækningsgrader tages der
først udgangspunkt i fire enlige eksempelpersoner, der
repræsenterer ufaglærte personer, faglærte personer, perso-
ner med en kort eller mellemlang videregående uddannelse
samt personer med en lang videregående uddannelse. Der
ses i første omgang bort fra udgifter til husleje, og hvorvidt
disse personer er ejere eller lejere. De fire eksempelpersoner
repræsenteres med udgangspunkt i deres lønprofil over
arbejdslivet, jf. figur II.15. Figurerne er baseret på et tvær-
snit af de aldersbetingede lønninger for de respektive ud-
dannelsesgrupper i 2004. For at fortolke kurverne som den
reale lønudvikling over tid antages, at lønnens aldersafhæn-
gighed forbliver uændret, men at reallønnen for alle alders-
grupper stiger med produktivitetsvæksten. Det antages, at
produktivitet og realløn stiger 1,8 pct. årligt.

Figur II.15 Lønprofiler



Anm.: Tallene er medianer for de respektive alders- og faggrupper i 2004. Kurverne er opskaleret med 15,6 pct., hvilket omtrent afspejler den gennemsnitlige lønstigningstakt frem mod 2008.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Forventet pensionsalder er ca. 71 år

Det antages tillige, at ufaglærte starter indbetalingen til pensionsordninger som 21-årige, mens faglærte starter som 22-årige. Personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse starter som 25-årige, mens personer med en lang uddannelse har første indbetaling som 28-årige. Der er altså indlagt en betydelig forsinkelse i uddannelses-systemet, idet en person der gennemfører en lang videregående uddannelse på normeret tid vil være færdiguddannet som 24-årig. Det antages, at de alle påbegynder indbetalingerne i 2008, og pga. pensionsalderens indeksering med udviklingen i den forventede restlevetid for 60-årige, står disse personer over for forskellige pensionsaldrer, idet det antages, at de alle trækker sig tilbage ved den alder, hvor de kan få folkepension. Baseret på de forventede tilbagetrækningsaldrer med udgangspunkt i DREAMs befolkningsfremskrivning 2007, kan de 21-årige og 22-årige forvente at blive pensionister som 72-årige, mens de 25-årige og 28-årige kan forvente at blive pensionister som 71-årige,⁶ jf. De Økonomiske Råd (2007).

6) Dette skyldes, at personer, der i dag er 21 og 22 år, kan forvente at blive ældre end personer, der i dag er 25 hhv. 28 år.

**Forventede
dækningsgrader på
70-90 pct.**

Eksempelpersonerne adskiller sig også i en anden dimension. Som udgangspunkt vil overenskomstansatte faglærte og ufaglærte i fremtiden opspare omtrent 12 pct. af deres løn til arbejdsmarkedspension, mens personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse og en lang videregående uddannelse tilsvarende vil opspare omtrent 15 pct. hhv. 17 pct. Sådanne beregninger fører til dækningsgrader, der ligger fra niveauet omkring 90 pct. for ufaglærte og til omkring knap 70 pct. for personer med en lang videregående uddannelse, jf. tabel II.17. Boks II.2 redegør for de beregningstekniske forudsætninger.

Tabel II.17 Dækningsgrader for personer, der fratræder ved folkepensionsalderen

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
	----- Kr. -----			
Folkepensionens grundbeløb	61.152	61.152	61.152	61.152
Pensionstillæg	46.022	43.346	35.481	25.953
ATP	10.704	10.509	9.198	8.625
Arbejdsmarkedspension	98.391	107.506	135.033	167.363
Samlet pensionistindkomst	216.268	222.512	240.864	263.094
Slutlønsom erhvervsaktiv	245.645	272.286	304.570	437.908
	----- Pct. -----			
Dækningsgrad, før skat	88	82	79	60
Dækningsgrad, efter skat	92	86	83	69

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse. Alle tal er i 2008-lønkroner på nær dækningsgraderne, der er opgjort i pct. og angiver indkomsten det første år som pensionist relativt til indkomsten det sidste år som erhvervsaktiv. Lønnen er korrigeret for pensionsindbetalinger. Jf. boks II.2 for beregningstekniske detaljer.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Der er til beregningen af dækningsgraderne anvendt en årlig nominel rente efter administrationsomkostninger på 4,75 pct. Produktiviteten antages at vokse 1,80 pct. årligt, mens inflationen er sat lig 1,75 pct. Den tekniske grundlagsrente efter skat er sat lig 0,44 pct., hvilket sikrer en pensionsudbetaling, der vokser i omtrent samme tempo som lønnen i samfundet. Dækningsgraderne, der angiver indkomsten i første pensionsår relativt til indkomsten det sidste år i beskæftigelse, er omtrent konstant over hele pensionsperioden.

Det antages, at alle eksempelpersoner har første pensionsindbetaling i 2008, hvor den ufaglærte antages at være 21 år gammel, og den faglærte er 22 år gammel. Tilsvarende er personen med en kort eller mellemlang videregående uddannelse 25 år, mens personen med en lang videregående uddannelse er 28 år gammel. Hermed tager beregningerne højde for, at nogle uddannelsesgrupper tilbringer mere tid i uddannelsessystemet end andre.

Af denne årsag er der også forskelle i, hvor store andele af lønnen de forskellige grupper opsparer til pension. Jo længere tid man er på arbejdsmarkedet, jo mindre opsparing skal der til for at sikre en given dækningsgrad. Med udgangspunkt i gældende overenskomster, er det i analysen antaget, at faglærte og ufaglærte indbetaler 12 pct. af lønnen til arbejdsmarkedspensioner, kort og mellemlangt videreuddannede personer indbetaler 15 pct., mens personer med en lang videregående uddannelse indbetaler 17 pct.

En person, der i dag er 21 år gammel, kan som 60-årig forvente at have en længere restlevetid end personen, der i dag er 28 år gammel. Med velfærdsaftalen medfører dette, at der er forskelle i de respektive eksempelpersoners folkepensionsalder. Det antages derfor, at den ufaglærte og den faglærte person kan blive folkepensionist som 72-årig, mens de to øvrige personer kan komme på folkepension som 71-årige.

Modellen er i korte træk bygget op om følgende moduler:

- En arbejdsmarkedspension
- En privat pensionsopsparing
- En ATP-opsparing
- Et boligydelses- og boligstøttemodul
- Et simpelt indkomstkattesystem

Arbejdsmarkedspensionen er modelleret som en livrente, hvor der er taget højde for aldersbetingede dødssandsynligheder for såvel hovedpersonen som for dennes ægtefælle, ligesom der er taget højde for sandsynligheden for at blive invalid. For alle uddannelsesgrupper er det antaget, at der er tegnet en 10-årig ægtefælleforsikring, der udløser en udbetaling på 60 pct. af partneres pensionstilsagn, når denne dør. For personen med en lang videregående uddannelse, er der tegnet en invalideforsikring, der dækker 100 pct. af pensionstilsagnet, mens forsikringen dækker 50 pct. for de øvrige grupper.

Den private pensionsordning antages at være uden forsikringsordninger, men er ellers identisk med arbejdsmarkedspensionen. I princippet burde man have valgt en ratepension til dette formål, men ved at vælge livrenten opnås den fordel, at man ikke skal forholde sig til, hvor længe ratepensionens udbetalinger strækker sig. Kombineret med antagelsen om, at den tekniske grundlagsrente er sat så lavt, at pensionsudbetalingerne løbende opjusteres med lønudviklingen, muliggør dette, at dækningsgraden er tilnærmelsesvist konstant over hele pensionslivet.

ATP-opsparingen er ligeledes modelleret som en livrente. Her er der indbygget en ægtefællepension i form af en engangsudbetaling på 45.000 kr. i 2008-priser. Engangssummen aftrappes gradvist frem mod det femte år efter pensionsalderen med 9.000 kr. årligt. I analyserne her er det antaget, at der indbetales A-sats, svarende til 243,90 kr. månedligt gennem hele livet. For en væsentlig gruppe af bl.a. offentligt ansatte er dette i overkanten, da disse typisk betaler C-sats på 146,70 kr. pr. måned, men korrigeret for modregning i pensionstillægget og skattemodregning er påvirkningen af resultaterne lille.

Endvidere er folkepensionssystemet modelleret. Grundbeløbet er på 61.152 kr. i 2008-priser, og pensionstillægget på 28.752 kr. og 61.560 for samlevende hhv. enlige.

Ved skatteberegningerne antages der ligningsmæssige fradrag på 12.500 kr., og der betales arbejdsmarkedsbidrag på 8 pct. Endvidere har erhvervsaktive et beskæftigelsesfradrag på 4 pct., dog maks. 12.300 kr. Pensionister har ud over bundfradraget ingen fradrag, men betaler heller ikke arbejdsmarkedsbidrag.

Flere årsager til at de højest uddannede har de laveste dækningsgrader

Der er umiddelbart fire årsager til, at personer med en lang videregående uddannelse har den laveste dækningsgrad, på trods af at denne person ender med at have den største formue ved udgangen af arbejdslivet. For det første udgør folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg en mindre andel af lønnen, end tilfældet er for personer med lavere indkomster. For det andet giver den større pensionsformue, og dermed pensionsudbetaling, anledning til en større modregning af pensionstillægget for denne person. For det tredje har det betydning, at personen med den lange videregående uddannelse har en voksende lønprofil over arbejdslivet. Selvom personen har opsparet 17 pct. af sin løn over hele arbejdslivet, svarer indbetalingen i starten af arbejdslivet reelt til en væsentlig lavere andel af slutlønnen og dermed også af gennemsnitslønnen, end tilfældet er for de øvrige uddannelsesgrupper, hvor lønprofilen er fladere.

Dækning mod invaliditet højst for akademikere

Den fjerde årsag, til at personen med en langvarig uddannelse har den laveste dækningsgrad, er en antagelse om, at denne ved invaliditet er forsikret med 100 pct. af pensions-tilsagnet, hvilket typisk er tilfældet blandt akademikere. For de øvrige grupper er forsikringen antaget at være på 50 pct. Forsikringspræmien betales løbende ud af indbetalingerne, hvilket især trækker formueakkumuleringen for personen med en lang videregående uddannelse ned. Baseres dennes forsikring på samme antagelse (50 pct. af pensionstilsagnet), stiger dækningsgraden efter skat fra de 69 pct., der fremgår af tabel II.17, til 75 pct. I slutningen af dette afsnit ses der nærmere på følsomhederne på dækningsgraderne af at vælge forskellige forsikringsniveauer.⁷

7) Tal for invalidesandsynligheder er modtaget fra DREAM og er baseret på faktisk indberettede sandsynligheder. De anvendte sandsynligheder tager udgangspunkt i arbejdsmarkedspensionsordningerne på LO/DA-området. Da der er stor forskel på invalidesandsynligheder for forskellige fag- og uddannelsesgrupper, er de anvendte sandsynligheder højere end de, der anvendes i f.eks. akademikeres pensionsselskaber. Da præmien til invalideforsikring fragår opsparingen til alderspension, giver dette anledning til, at alderspensionsdækningen for personer med en lang videregående uddannelse har tendens til at være undervurderet.

Dækningsgraderne er et underkantsskøn

De viste dækningsgrader angiver et underkantsskøn. Det skyldes dels, at der er set bort fra, at en væsentlig gruppe i dag og i fremtiden indbetaler til private pensionsordninger ved siden af arbejdsmarkedspensionerne, hvorved den reelle pensionsformue undervurderes for disse personer. Der er heller ikke taget højde for, at personer, der bor i ejerbolig, i almindelighed er i besiddelse af friværdi i boligen, der kan anvendes til nedsparing. For lejere kan overgangen til en lavere indkomst give anledning til udbetaling af boligydelse i pensionsalderen. Herudover er antagelsen om, at renten før skat er på 4,75 pct. forholdsvist konservativt sat. Givet antagelserne om inflation og produktivitetsvækst, svarer dette til en vækstkorrigeret realrente efter skat på 0,44 pct. Pensionsmarkedsrådet (2005) og Velfærdskommissionen (2006) anvendte vækstkorrigerede realrenter efter skat på 1 pct. Endelig forøges dækningsgraderne for enker og enke-mænd i det tilfælde, der er tegnet en ægtefællepension på den afdøde, når ægtefællen dør. I det følgende ses der nærmere på dækningsgradernes følsomheder af at ændre på disse antagelser.

Betydningen af private pensionsordninger

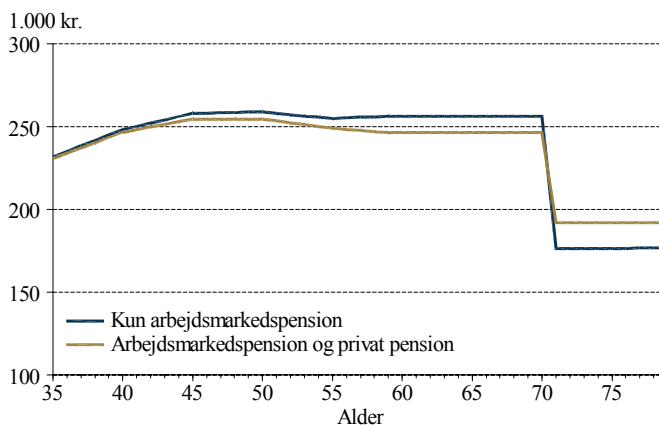
Opsparing i private pensionsordninger forøger dækningsgraden af to årsager

Supplerende opsparing i private pensionsordninger forøger dækningsgraden. Pensionsudbetalingerne vokser i sig selv, når opsparingen forøges, og samtidig sænkes indkomsten, der er tilbage til forbrug, når pensionsindbetalingerne forøges, jf. figur II.16. Figuren illustrerer på den ene side en situation, hvor en person med en lang videregående uddannelse sparer op på en arbejdsmarkedspension, og en situation hvor der spares op i både en arbejdsmarkedspension og en privat pensionsordning. I sidstnævnte situation ligger den disponible indkomst i arbejdslivet under den disponible indkomst, hvis vedkommende kun sparede op via en arbejdsmarkedspension. Omvendt er indkomsten som pensionist lavere, hvis der kun spares op i arbejdsmarkedspensionen. Begge dele trækker i retning af forøgede dækningsgrader, idet afstanden mellem den disponible indkomst i arbejdslivet og i pensionisttilværelsen mindskes, når der spares op ved siden af arbejdsmarkedspensionen.

Ældre på arbejdsmarkedet opsparer mere end yngre

For de udvalgte uddannelsesgrupper findes der en betydelig ekstra opsparing sted ved siden af arbejdsmarkedspensionerne, jf. tabel II.18. Det ses, at opsparingen i private pensionsordninger vokser stort set entydigt med alderen inden for de respektive uddannelsesgrupper, hvilket også stemmer overens med konklusionerne i afsnit II.3.

Figur II.16 Indkomst over livet med to forskellige opsparingsprofiler



Anm.: Figuren viser indkomsten efter pensionsopsparing og betalte skatter for en situation, hvor der kun spares på en arbejdsmarkedspension, og en situation hvor der spares op på både en arbejdsmarkedspension og en supplerende privat pensionsordning.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Tabel II.18 Opsparing i private pensionsopsparinger

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
- År -	----- Pct. af indkomst -----			
20-22	0,0	0,1	•	•
23-27	0,3	0,5	0,2	•
28-32	0,6	0,7	0,4	0,7
33-37	0,8	0,9	0,6	0,5
38-42	0,9	0,9	0,8	0,9
43-47	1,0	1,3	1,0	1,7
48-52	1,4	1,5	1,2	2,2
53-57	2,0	2,6	2,2	2,9
58-60	2,6	3,4	3,3	5,1

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse. Tallene angiver, hvor stor en del af indkomsten de respektive uddannelsesgrupper opsparer i private pensionsordninger.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Private pensionsordninger forøger dækningsgraderne væsentligt for alle grupper

Lægges denne opsparingsadfærd for de forskellige aldersgrupper oven i arbejdsmarkedspensionerne forøges dækningsgraderne væsentligt, jf. tabel II.19. Det er særligt personer med en lang videregående uddannelse, der forøger pensionsopsparingen, hvilket forklarer den betydelige stigning i deres dækningsgrader på 8 pct.point efter skat. Dette ses ved sammenligning med tabel II.15. Et andet mønster, der er væsentligt at notere sig, er udviklingen i pensionstillægget.

Tabel II.19 Dækningsgrader for personer, der fratræder ved folkepensionsalderen

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
	----- Kr. -----			
Folkepensionens grundbeløb	61.152	61.152	61.152	61.152
Pensionstillæg	42.060	37.891	30.477	15.040
ATP	10.704	10.509	9.198	8.625
Arbejdsmarkedspension	98.391	107.506	135.033	167.363
Privat pension	13.206	18.182	16.679	36.376
Samlet pensionistindkomst	225.512	235.240	252.539	288.557
Slutløn som erhvervsaktiv	238.273	261.684	292.487	410.661
	----- Pct. -----			
Dækningsgrad, før skat	95	90	86	70
Dækningsgrad, efter skat	98	94	90	78

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse. Lønnen er korrigeret for pensionsindbetalinger. Jf. endvidere tabel II.17. I forhold til den tabel er det her antaget, at de forskellige uddannelses- og aldersgrupper tillige indbetaler til private pensionsordninger i overensstemmelse med tabel II.18.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Aftrapningen af pensionstillægget svarer til en høj skat

Det fremgår af tabellerne, at stigningen i den samlede indkomst som pensionist er væsentlig mindre end stigningen i udbetalingen fra pensionsordningerne, som den private pensionsordning giver anledning til. Dette skyldes modregningen af pensionstillægget på 30 pct. af indkomsten. For den ufaglærtes vedkommende betyder forøgede udbetalinger fra private pensionsordninger på 13.206 kr. blot en forøgelse af de samlede indtægter på 9.244 kr. før skat. Herved virker reduktionen i pensionstillægget som en skat, der væsentligt reducerer incitamentet for personer, der modtager pensionsudbetalingerne til at forøge deres pensionsformue eller til at vælge at placere opsparingen i andre aktiver, f.eks. bolig. Dette vendes der tilbage til i afsnit II.5.

Betydningen af pauser i indbetalingen til pensionen

Barsel eller ledighed kan afbryde pensionsindbetalingerne

Bliver en person arbejdsløs eller går på barsel, får det konsekvenser for pensionsopsparingen. En person, der rammes af ledighed og overgår til dagpenge, indbetaler ikke til sin arbejdsmarkedspension. Til gengæld bliver der indbetalt dobbelt bidrag til ATP i perioden. Tilsvarende følger der ofte pauser i pensionsindbetalinger med afholdelse af barselsorlov.

Et års ledighed sænker dækningsgraden 1 pct.point.

Der ses nu nærmere på situationen, hvor opsparerer rammes af ledighed. Konkret analyseres det, hvordan dækningsgraden påvirkes af, at personen er ledig et år, fra sit 35.-36. år, 45.-46. år hhv. 55.-56. år. Udgangspunktet er beregningerne i tabel II.19, hvor der både opspares i en arbejdsmarkedspension og supplerende i en privat pensionsordning. Efterfølgende ses der på situationen, hvor personen er ledig i alle tre perioder over livet, altså som 35-36-årig, som 45-46-årig og som 55-56-årig. Som udgangspunkt reducerer ét års ledighed dækningsgraderne med 1 pct.point., jf. tabel II.20.

Tabel II.20 Dækningsgrader ved ledighed

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
	----- Pct. -----			
Ingen ledighed	98	94	90	78
Ledig i et år startende som				
- 35-årig	97	93	90	77
- 45-årig	97	93	90	77
- 55-årig	97	93	90	77
Ledig i alle tre perioder	96	92	88	76

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

**Skattesystem,
pensionstillæg og
dobbeltp ATP-
betaling afbøder
faldet i
dækningsgraden
ved ledighed ...**

Det kan forekomme overraskende, at konsekvensen for dækningsgraderne tilsyneladende ikke er større, men der er flere årsager til dette resultat. En ledighed på tre år udgør knap 7 pct. af en akademikers forventede arbejdsliv på 43 år. Ved en dækningsgrad på 100 pct., vil faldet i dækningsgraden før skat således være omtrent 7 pct.point, mens faldet vil være mindre ved lavere dækningsgrader. For en ufaglært person udgør tre års ledighed kun 6 pct. af arbejdslivets længde, der her er antaget at være 51 år. For det første modtager alle tre ovennævnte eksempelpersoner pensionsstillægget. Det betyder, at for hver krone, der fradrages i pensionsudbetalingen opnås adgang til yderligere 30 øre via pensionstillægget. For det andet indbetales der dobbelt indskud til ATP-ordningen i de perioder, man er ledig. Endelig afbødes faldet i dækningsgraden i sig selv af skattesystemets progression – pga. bundfradraget bliver gennemsnitsskatten lavere, når pensionsudbetalingerne falder.

**... og ved
barselsorlov**

Ræsonnementet kan overføres til pauser i indbetalingen som følge af afholdelse af barselsorlov. For overenskomstansatte personer, der afholder barselsorlov, er det normalt, at arbejdsgiveren betaler fuld løn under det første halve års barsel. I denne periode indbetales der fortsat til arbejdsmarkedspensioner, men under orloven stopper pensionsindbetalingen ofte, og i dette tilfælde indbetales der ikke dobbelt til ATP, som tilfældet er for ledige på dagpenge. Det er imidlertid en forholdsvis lille andel af den enkelte erhvervsaktives pensionsopsparing, der kanaliseres til ATP, og på denne baggrund er reduktionen af forbrugsmulighederne ved afholdelse af barselsorlov af forholdsvist begrænset omfang.

**Reelt uforandrede
dækningsgrader
dækker over
væsentlige
ændringer i
pensionsformuen**

De begrænsede ændringer i dækningsgraderne dækker imidlertid over nogle forholdsvist store ændringer i pensionsformuerne. Ved tre års ledighed falder den samlede formue i forhold til situationen uden ledighed med 6,3 pct. for akademikerne, mens faldet for ufaglærte ligger på 5,3 pct., jf. tabel II.21.

Tabel II.21 Ændring i samlet pensionsformue ved ledighed

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
	----- Pct. -----			
Ingen ledighed	0	0	0	0
Ledig i et år startende som				
- 35-årig	-1,8	-1,7	-2,0	-1,7
- 45-årig	-1,7	-1,7	-2,0	-2,1
- 55-årig	-1,6	-1,8	-2,0	-2,2
Ledig i alle tre perioder	-5,3	-5,4	-6,3	-6,3

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Især et fald i private pensionsformuer

Den underliggende formueudvikling viser, at særligt den private pensionsformue falder, hvis ledigheden sker sidst i arbejdslivet. Det skyldes, at personerne i denne del af livet har de største opsparingsrater relativt til tidligere i livet. For grupper med en flad lønprofil gælder det omvendt, at arbejdsmarkedspensionen falder kraftigst, hvis ledigheden indtræffer tidligt i livet.

Offentligt pensionsystem – godt for ligheden, skidt for incitamenterne

Konklusionen er derfor, at midlertidige bortfald i pensionsindbetalingen kun har relativt begrænsede konsekvenser for dækningsgraden, hvilket primært skyldes, at de ovenfor analyserede personer alle modtager pensionstillægget, og at skattesystemet er progressivt. Dette kan betragtes som en forsikringsordning til gunst for personer, der midlertidigt står udenfor arbejdsmarkedet. Dette er positivt ud fra et omfordelingshensyn, men omvendt fører det til, at afkastet af den marginale opsparing, efter skat og tabte overførsler, bliver meget lille. Denne problemstilling vendes der indgående tilbage til i afsnit II.5.

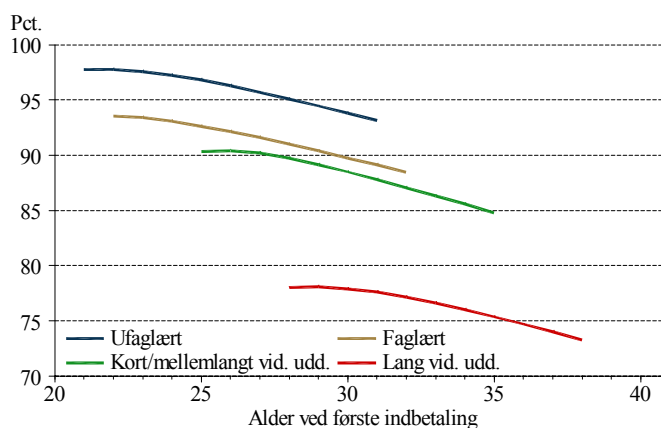
Indbetalingsperiodens længde

Dækningsgraden afhænger af starttidspunktet

Relateret til denne problemstilling er, hvor længe den enkelte sparer op til sin pension. Personer, der kommer sent igennem uddannelsessystemet, har færre år til at akkumulere en given formue. I udgangspunktet har en ufaglært, der i dag starter på arbejdsmarkedet som 21-årig, udsigt til en

forventet dækningsgrad på 98 pct. efter skat, hvilket også fremgik af tabel II.19 ovenfor. Hvis tidspunktet for denne persons første indbetaling udskydes, falder dækningsgraden gradvist af to årsager. For det første bliver indbetalingsperioden kortere. For det andet mister man et års anciennitet på arbejdsmarkedet, hvilket placerer en længere tilbage på lønkurven, jf. figur II.15. Ved en første indbetaling som 31-årig er dækningsgraden nede på 93 pct. For personen med den lange videregående uddannelse er der udsigt til en dækningsgrad på 78 pct., hvis vedkommende starter på arbejdsmarkedet som 28-årig. Startes der først på arbejdsmarkedet som 38-årig, falder dækningsgraden til 73 pct., jf. figur II.17.

Figur II.17 Dækningsgrader og start for pensionsindbetalinger



Anm.: Figuren viser, hvorledes dækningsgraderne efter skat falder, hvis de respektive typepersoner udsætter deres arbejdsmarkedsdebut. Det antages, at startlønnen altid er den samme uanset alderen på indtrædelsestidspunktet, dvs. den ufaglærte starter altid med lønnen for den 21-årige, der kan aflæses af figur II.15. Dækningsgraderne i startpunkterne genfindes i tabel II.19.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Efterlønnen lokker til tidlig tilbagetrækning

En tilsvarende problemstilling vedrører tilbagetræknings-tidspunktet. Der er i Danmark, i kraft af efterlønsordningen, gunstige vilkår for at vælge en pensionering, der ligger tidligere end den lovbestemte folkepensionsalder. Hvis man har været tilmeldt efterlønsordningen og i øvrigt opfylder de krav der hører hertil, har man muligheden for at komme på efterløn fem år, før man bliver folkepensionist. I sig selv vil dette sædvanligvis indebære en indkomstnedgang, idet de fleste erhvervsaktive personer kan oppebære en løn, der ligger over efterlønsniveauet, men det er en omkostning mange tilsyneladende er villige til at acceptere.

Øget fritid kan kompensere for mindre forbrug

Livsløbsmodellen, der i økonomisk teori anvendes til at vurdere, hvordan den enkelte planlægger sit forbrug af egentlige varer og fritid over et livsforløb, tilsiger, at den enkelte er villig til at acceptere et lavere forbrugsniveau, såfremt man får mulighed for til gengæld at forbruge mere fritid.⁸ Det store antal danskere, der overgår til efterløn i disse år, hvor beskæftigelsesmulighederne er gode, indikerer, at denne afvejning er relevant.

Prisen på tidlig pension falder i fremtiden

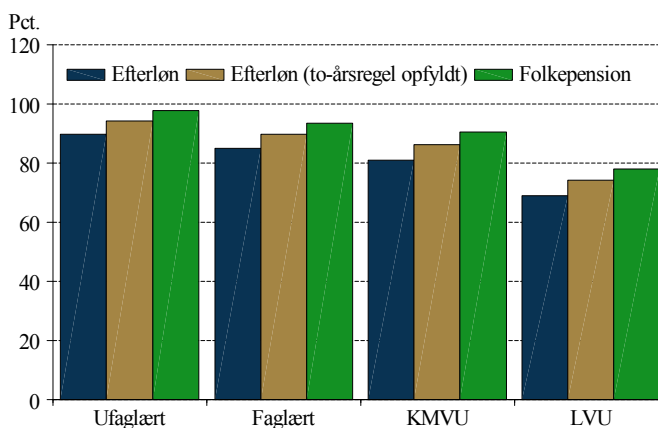
Det er vanskeligt at afgøre præcis, hvor grænsen går for, hvornår en erhvervsaktiv person mener at have tilstrækkelig indkomst til at ville acceptere en tidligere pensionering. I takt med, at velfærdsaftalen udsætter pensionstidspunktet, er det imidlertid et faktum, at den opsparede formue på efterlønstidspunktet vil blive større i fremtiden. Og med et progressivt skattesystem og modregning i pensionstillægget, giver den sidst optjente krone ikke noget stort afkast, hvilket også bliver bekræftet af analyserne i afsnit II.5. Dette vil øge fristelsen til at vælge en tidlig pensionering.

8) Dette forudsætter, at forbrug og fritid er substitutter, altså goder, der kan erstatte hinanden. Man kan også forestille sig en situation, hvor de er komplementære goder, altså goder hvor øget forbrug af det ene goder tilsiger øget forbrug af det andet. Et sådant eksempel er købet af rejser, der samtidig kræver forbrug af fritid.

Efterløn reducerer indkomsten som pensionist med mellem 8 pct. og 11 pct.

Ses der nærmere på, hvordan dækningsgraderne ændrer sig ved at gå på efterløn fem år hhv. tre år før folkepensionsalderen, fås billedet i figur II.18. For hver af de fire eksempelpersoner, er dækningsgraden ved folkepensionen identisk med niveauet i tabel II.20. Det ses, at jo tidligere man vælger at gå på efterløn, desto lavere dækningsgrad har man efterfølgende i pensionsalderen. For personen med en lang videregående uddannelse falder dækningsgraden fra 78 pct. til 69 pct., hvis vedkommende vælger at gå på efterløn fem år forud for folkepensionsalderen. Dette svarer til, at indkomsten som pensionist ligger godt 11 pct. lavere, end hvis man var blevet de fem år ekstra på arbejdsmarkedet. For den ufaglærte falder dækningsgraden fra 98 pct. til 90 pct., hvilket svarer til godt 8 pct.

Figur II.18 Dækningsgrader ved forskellige tilbagetrækningstidspunkter



Anm.: Dækningsgraderne angiver pensionsindkomsten efter skat relativt til efterskat-indkomsten året før folkepensionsalderen rensset for pensionsindbetalinger. Har personen valgt efterløn, løber pensionsordningerne videre med rentetilskrivning og fradrag med forsikringspræmier, men der foretages ikke yderligere indbetalinger frem mod folkepensionsalderen.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Andre forhold kan ændre sig ved pensionsalderen

Umiddelbart kan sådanne fald i indkomsten som pensionist opfattes som værende betydelige. Imidlertid kan forhold omkring ens boligsituation ændre sig afgørende omkring pensionsalderen. For det første kan en boligejer tænkes at være færdig med at afdrage på sin boliggæld ved overgangen til pensionering. For det andet kan en lejer tænkes at opnå adgang til boligydelse som pensionist.

Betydningen af boligform**Boligstøtte kan øge dækningsgraderne for ufaglærte og faglærte lejere ...**

For en lejer, der efter pensionstiden betaler den samme husleje som i arbejdslivet, kan der ligge besparelser i relation til boligudgiften efter pensioneringen. Ufaglærte og faglærte kan opnå boligstøtte som erhvervsaktive såvel som pensionister, jf. tabel II.22. Ufaglærte får forøget støtten med ca. 5.500 kr., mens faglærte får forøget støtten med ca. 7.000 kr.

Tabel II.22 Dækningsgrader for personer, der fratræder ved folkepensionsalderen

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
	----- Pct. -----			
Efter skat, før boligudgifter	98	94	90	78
Lejer	101	98	96	78
Ejer	110	104	101	85
Ejer med nedsparingslån	135	127	123	101
	----- Kr. -----			
Boligsikring i sidste arbejdsår	11.086	7.307	0	0
Boligydelse i første pensionsår	16.552	14.363	10.471	0
Forskel	5.466	7.056	10.471	0

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse. Det er antaget, at lejeren bor i en 70 kvadratmeter stor lejlighed med en årlig husleje på 50.000 kr. Udlejeren betaler alle udgifter til vedligeholdelse. For ejerens vedkommende er det antaget, at der er købt ejendom til 1½ mio. kr. i 2008-priser 30 år før pensionstidspunktet, og at 500.000 kr. heraf er prisen på grunden. Der betales 2,4 pct. i grundskyld, men der ses bort fra ejendomsværdibeskatning. Beregningsteknisk svarer dette til, at skattestoppets nominalprincip er videreført, hvormed ejendomsværdibeskatningen er helt betydningsløs på de pågældende persontypers pensionstidspunkt. Boliglånet er tilbagebetalt i personens sidste erhvervsaktive år.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

... og i særdeleshed for lejere med en kort eller mellemlang uddannelse

Dækningsgraden vokser dog endnu kraftigere for personen med en kort eller mellemlang videregående uddannelse, nemlig fra 90 til 96 pct. Forklaringen er, at lønnen i den erhvervsaktive alder var for høj, til at der kunne opnås boligsikring, hvormed hele boligydelsen bidrager til dækningsgraden. For personen med den lange videregående uddannelse opnås der slet ikke adgang til boligstøtte i de betragtede to år, og derfor påvirkes dækningsgraden ikke.

Ejere øger forbrugsmulighederne kraftigt, når boliggælden er afviklet

Ejere kan ikke opnå boligstøtte på samme vilkår som lejere. Modtages der boligstøtte, sker det i form af lån, der skal tilbagebetales. Til gengæld kan ejeren spare penge ved at være færdig med at afdrage på sit realkreditlån, når vedkommende overgår til pension. Nu antages det, at personerne ejer en bolig, der i 2008-priser har en værdi på 1,5 mio. kr., og at den sidste ydelse på boliggælden forfalder i det sidste år som erhvervsaktiv. Herved sparer personen udgifterne hertil fra og med sit første pensionsår, hvilket løfter forbrugsmulighederne betragteligt.

Dækningsgrader på langt over 100 pct. ved nedsparing i egen bolig

Boligejere har yderligere en måde, hvorpå forbrugsmulighederne som pensionist kan forøges ganske betydeligt. Med udgangspunkt i boligejeren, som ved pensioneringen har en friværdi på 1,5 mio., vil det være muligt for denne person at belåne boligen i et omfang, der sikrer ham i omegnen af 40.000 kr. årligt.⁹ En sådan adfærd forøger det disponible beløb for pensionisten mærkbart til 123 pct. og 117 for ufaglærte hhv. faglærte, til 112 pct. for personer med en kort eller mellemlang uddannelse og til 95 pct. for akademikere. Tages der både højde for, at der ikke længere skal afdrages på gælden i huset, og at der derudover opnås adgang til et nedsparingslån, vokser akademikernes dækningsgrader også til mere end 100 pct. For ufaglærtes vedkommende opnås dækningsgrader på helt op til 135 pct.

9) Dette regnestykke forudsætter 1) Boligen stiger 4,75 pct. i værdi hvert år. 2) Pengene lånes til 6 pct. p.a. 3) Lånet udbetales således, at forøgelsen af den disponible indkomst (ny lånoptagelse fratrukket renter) hvert år vokser med lønstigningstakten på 3,15 pct. Med disse antagelser har personen efter 25 års nedsparing stadig en friværdi på godt 30 pct.

Følsomheden over for ændrede rente- og forsikringsforudsætninger

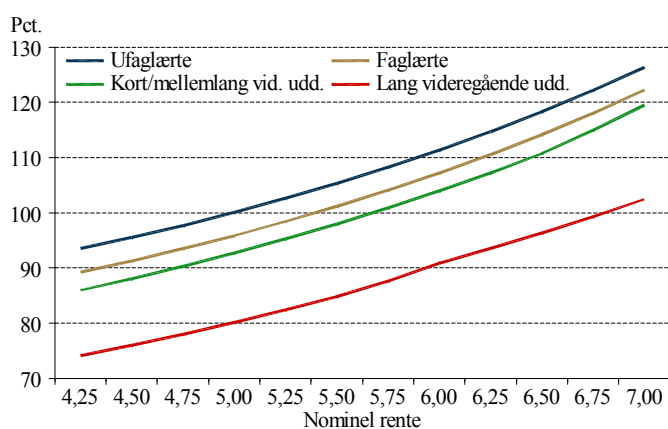
En stor pensionsformue kan tilskynde til tidlig pensionering

Der er i analysen bevidst anvendt forholdsvist konservative skøn for den nominelle forrentning af afkastet på pensionsopsparingen. Af forsigtighedshensyn er dette fornuftigt set ikke mindst gennem den enkelte opsparers briller. Ligger renten over det forventede niveau, vil der gradvist finde opjusteringer af pensionstilsagnet sted, og det kan – i samspil med efterlønsreglerne – friste den enkelte til at vælge en tidlig tilbagetrækning.

Renteniveauet afgørende for dækningsgraden

Derfor ses der nu på betydningen af at ændre renteniveauet for fastholdte inflations- og produktivitetsværdier. Der ses på situationen, hvor den nominelle rente befinder sig mellem 4,25 pct. og 7,00 pct., hvilket svarer til vækstkorrigerede realrenter efter skat i intervallet 0,04-3,16 pct., jf. figur II.19. Det ses, at renteniveauet er særdeles afgørende for dækningsgraden. Blandt tilsvarende analyser har Pensionsmarkedsrådet (2005) og Velfærdskommissionen (2006) anvendt vækstkorrigerede realrenter efter skat på 1 pct., hvilket med de her anvendte forudsætninger svarer til et nominelt renteniveau på 5,1 pct. Det løfter dækningsgraderne i denne analyse med 3-4 pct.point.

Figur II.19 Dækningsgrader og renteniveauer

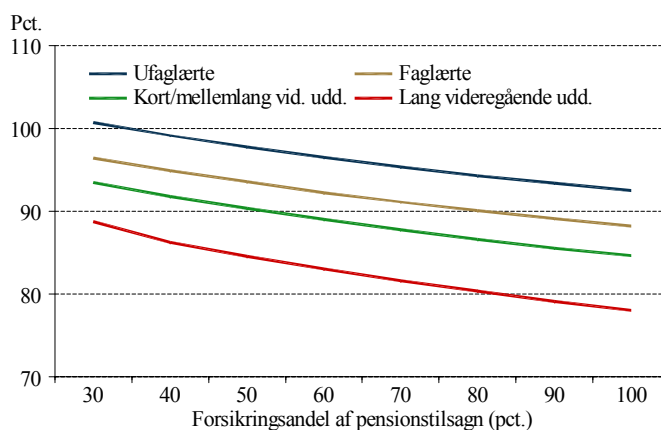


Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Invaliditetsforsikring koster på dækningsgraden ...

Et andet element, der har stor betydning, for hvor hurtigt pensionsformuen akkumuleres, er omfanget af forsikringsordninger, der er tilknyttet. Hidtil har dækningsgraderne været funderet i en antagelse om, at langvarigt uddannede har tegnet en forsikring mod invaliditet, der sikrer en udbetaling på 100 pct. af det til enhver tid gældende pensionstilsagn. For de øvrige grupper har forsikringssummen kun udgjort 50 pct., jf. boks II.2. Forsikring mod tab af erhvervsevne fører i sidste ende til væsentligt lavere dækningsgrader for personer, der ikke rammes af invaliditet, jf. figur II.20. Omvendt opnår de personer, der rammes af invaliditet, langt højere dækningsgrad end i fravær af en forsikringsordning. For en ufaglært, der reducerer invalideforsikringen til 30 pct., opnås en dækningsgrad på omtrent 100 pct. Ved en forsikringsgrad på 50 pct. genfindes dækningsgraden på 98 pct. For personen med en lang videregående uddannelse ligger dækningsgraden ved forsikring med 100 pct. i pensionstilsagnet på 78 pct., hvilket også genfindes i tabel II.19. Denne person ville opnå en dækningsgrad ved alderspension på næsten 90 pct., såfremt invaliditetsforsikringen blev nedsat til 30 pct. af pensionstilsagnet, og personen vel og mærke undgik at blive invalid.

Figur II.20 Dækningsgrader og forsikringsgrader mod invaliditet

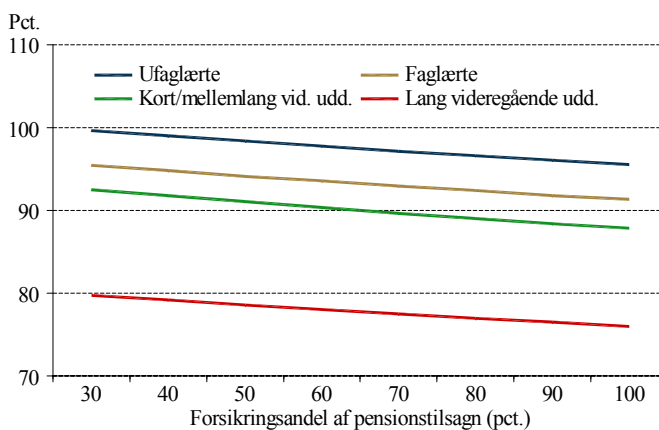


Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

... og det gør ægtefælleforsikring også

Tilsvarende er det antaget, at alle personer har tegnet ægtefælleforsikringer, der i 10 år efter ægtefællens død årligt udløser betalinger på 60 pct. af ægtefællens pensionstilsagn. Rent forsikringsmæssigt svarer dette til, at den forventede levetid for opsparereren stiger. Det er underordnet, om det er opsparereren selv eller dennes ægtefælle, der modtager pengene. Begge dele fører til, at den livsvarige ydelse forventeligt skal udbetales i flere år og derfor reduceres. Samspillet mellem forsikringens omfang og dækningsgraderne illustreres i figur II.21. En sammenligning af figur II.20 og figur II.21 viser, at dækningsgraderne reduceres mindre af at forøge ægtefælleforsikringen end af at forøge invalideforsikringen. Den primære årsag hertil er præcist, at udbetalingen af ægtefællepensionen løber i 10 år, mens invalidepensionen er livsvarig.

Figur II.21 Dækningsgrader og ægtefælleforsikring



Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Dækningsgrader for gifte og samlevende

Dækningsgraden for par

I det følgende fokuseres der på, hvordan forbrugsmulighederne udvikler sig, hvis man i stedet for at betragte enlige personer betragter samlevende par/ægtepar. Det er antaget, at de pågældende eksempelpersoner er gift med personer med identiske karakteristika. Dvs. faglærte er gift med faglærte, ufaglærte med ufaglærte og så fremdeles. Med dette lidt stiliserede udgangspunkt kan der beregnes dækningsgrader for disse ægtepar, jf. tabel II.23.

Tabel II.23 Dækningsgrader for par, der begge fratræder ved folkepensionsalderen

	Ufaglært	Faglært	KMVU	LVU
	----- Kr. -----			
Folkepensionens grundbeløb	122.304	122.304	122.304	122.304
Pensionstillæg	18.645	10.310	0	0
ATP	21.401	21.011	18.390	17.244
Arbejdsmarkedspension	196.726	214.951	269.984	334.632
Privat pensionsordning	26.404	36.351	33.345	72.726
Samlet pensionistindkomst	385.480	404.928	440.023	546.906
Slutløn som erhvervsaktiv	476.546	523.369	584.975	821.322
	----- Pct. -----			
Dækningsgrad, før skat	81	77	75	67
Dækningsgrad, efter skat	85	81	80	74
Do., før skat (efter boligudg.)	78	75	73	64
Do., efter skat (efter boligudg.)	82	78	77	71

Anm.: KMVU og LVU henviser til kort og mellemlang hhv. lang videregående uddannelse. Lønnen er korrigeret for pensionsindbetalinger. Alle tal er i 2008-lønkroner på nær dækningsgraderne, der er opgjort i pct. og angiver indkomsten det første år som pensionist relativt til indkomsten det sidste år som erhvervsaktiv. Jf. boks II.2 for beregningstekniske detaljer. Omkring boligudgifterne er det antaget, at parret bor i en 70 kvadratmeter stor lejlighed med en årlig husleje på 60.000 kr.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

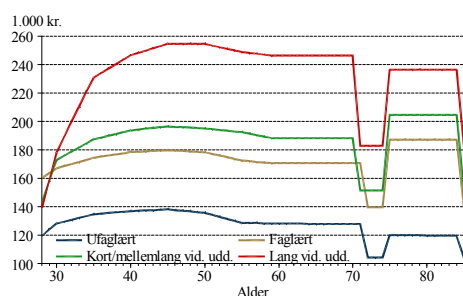
Dækningsgraderne er lavere for par end for enlige

Generelt falder dækningsgraderne relativt til situationen, hvor personerne er enlige, når der ses bort fra boligudgifter. Dette ses ved sammenligning med tabel II.19. En årsag er, at pensionstillægget er mindre for et par, end det er for to enlige tilsammen, hvilket igen er begrundet i, at der er stordriftsfordele, f.eks. i form af sparede huslejudgifter og fælles forbrug af el og varme, forbundet med at være i et parforhold. Som konsekvens er det også kun de faglærte og ufaglærte par, der opnår adgang til pensionstillægget.

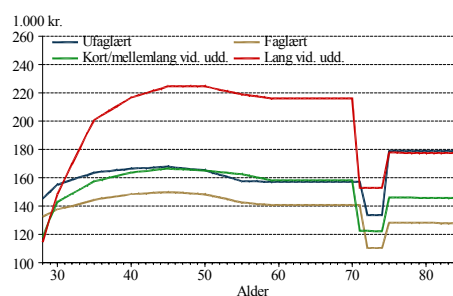
Ægtefællepensioner kan løfte dækningsgraden kraftigt ...

Følger man indkomsten efter skat over livet, fås figur II.22 og figur II.23 nedenfor. Alle indkomster er opgjort pr. person i husstanden på det pågældende tidspunkt. Det er antaget, at personerne er gift indtil deres 75. år, hvorefter deres ægtefælle dør. De ufaglærte og faglærte går på pension som 72-årige, mens personerne med en videregående uddannelse går på pension som 71-årige. Fokuseres der først på figur II.22, afspejler faldet i indkomsterne, at parret som pensionist har en dækningsgrad på mindre end 100 pct. Umiddelbart derefter stiger dækningsgraderne atter, hvilket skyldes antagelsen om, at der er tegnet en 10-årig ægtefællepension. I de følgende 10 år modtager den tilbageværende person således 60 pct. af den pensionsudbetaling, som den afdøde ville have opnået, hvilket løfter dækningsgraderne kraftigt i denne periode, hvorefter disse atter falder tilbage til et lavere niveau, når ægtefællepensionen ophører.

Figur II.22 Indkomst efter skat



Figur II.23 Indkomst efter skat og boligudgifter



Anm.: Personen bliver enke/enkemand som 75-årig, og i de efterfølgende 10 år modtages ægtefælleforsikring, svarende til 60 pct. af afdødes pensionsudbetalinger.

Kilde: Egen beregninger på baggrund af registerdata.

... men omfanget reduceres af faste udgifter

Det er dog kun, når der ses bort fra større faste udgifter, at man opnår dette billede. Mens nogle udgifter, f.eks. forbrug af mad og tøj, afhænger af antallet af personer i husstanden, er andre mere uafhængige heraf, f.eks. husleje. Figur II.23 søger at korrigere herfor og viser situationen, hvor ægteparret er lejere, der årligt har en husleje på 60.000 kr. I en sådan situation stiger nettoindkomsten, mens der modtages ægtefællepension, mindre kraftigt, idet den tilbageværende alene skal betale hele huslejen, hvilket svarer til en huslejestigning.

Dækningsgraderne på mellemlang sigt

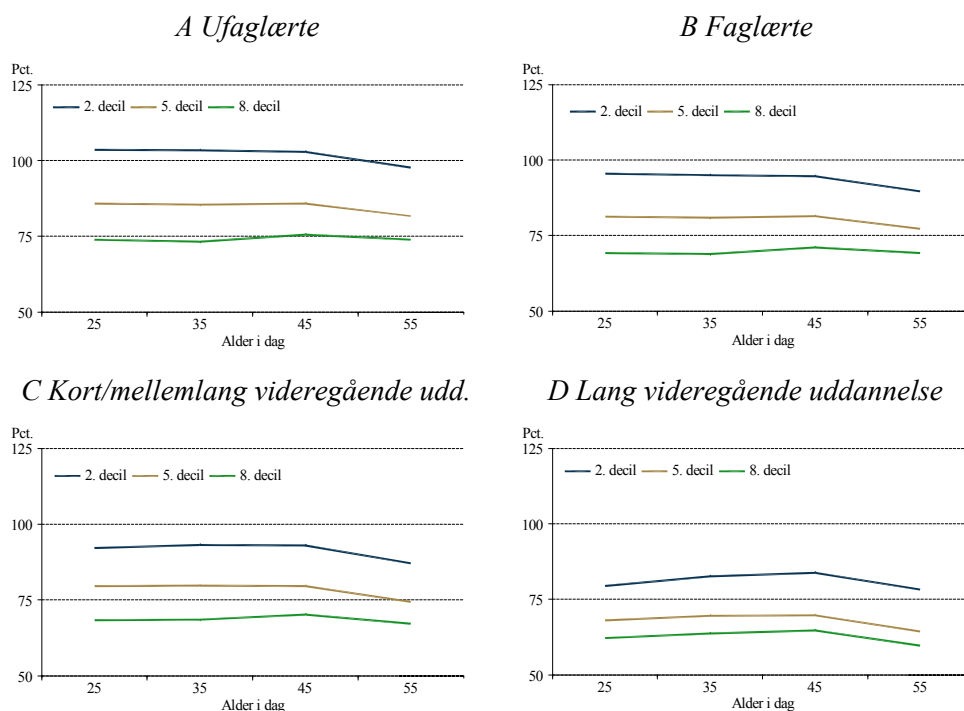
Arbejdsmarkeds-pensionssystemet modnes

Afslutningsvist undersøges det, hvor store dækningsgrader personer, der i dag er på arbejdsmarkedet, kan forvente at få som pensionister. Hertil benyttes formueltal for de forskellige uddannelsesgrupper. Det antages, at disse personer har første pensionsindbetaling som 25-, 35-, 45- hhv. 55-årige, men tildeles en initialformue svarende til de observerede tal for de respektive grupper. Tallene giver en indikation af, at modningen af arbejdsmarkedspensionssystemet er forholdsvis langt fremme, idet de forventede dækningsgrader for de fleste grupper ligger relativt tæt på de fremskrevne værdier, der ses af tabel II.19, jf. figur II.24.

De lavestlønnede har udsigt til de højeste dækningsgrader

Der er anvendt tal for personerne placeret i 2., 5. og 8. decil i lønfordelingen for at give et indtryk af spredningen, og tallene viser, at det er de lavestlønnede i grupperne, der har udsigt til de højeste dækningsgrader. I sig selv har disse personer de mindste formuer, men omvendt har de også de lavest forventede slutlønninger, hvilket trækker dækningsgraderne op.

Figur II.24 Forventede dækningsgrader for personer, der i dag er på arbejdsmarkedet



Anm.: Figurene viser de forventede dækningsgrader blandt de respektive uddannelsesgrupper baseret på deres aktuelle formueforhold i dag. De respektive grupper er tillagt den samme opsparingsadfærd som anvendt i boks II.2. Tilbagetrækningsalderne er 72, 71, 68 og 65 år for de 25-, 35-, 45- hhv. 55-årige.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Formuerne blandt de yngste	For personer med en kort/mellemlang eller lang videregående uddannelse anses der en tendens til, at dækningsgraderne er lavest blandt de yngste.
Rentens betydning	Denne tendens skal tilskrives, at der i fremskrivningerne af formuerne i analysen her er anvendt en vækstkorrigeret realrente, der ligger under det gennemsnitlige forrentningsniveau, som bl.a. de 45-årige har oplevet. I det omfang den faktiske rente bliver højere end niveauet, der er anvendt i analysen her, vil dækningsgraderne blandt de yngste også stige.
Opsummering	
Fremtidens pensionister vil kunne opretholde en høj levestandard	I afsnittet er der blevet beregnet dækningsgrader for de nuværende pensionister samt for grupper blandt fremtidens pensionister. Analysen peger i retning af, at fremtidens pensionister vil kunne gå på pension med en indkomst, der stort set modsvarer den, de havde i deres sidste erhvervsaktive år.
Risici forbundet med for høj opsparing	Ud fra en samfundsøkonomisk betragtning kan de høje dækningsgrader give anledning til bekymring. Med efterlønsordningen er der meget gunstige vilkår for at trække sig tilbage i god tid inden folkepensionsalderen.
Efterlønnen og de effektive skatter er et problem	Ud fra økonomiske argumenter er efterlønnen uhensigtsmæssig, idet produktionsmulighederne og den finanspolitiske holdbarhed reduceres ved at fjerne erhvervsdygtige personer fra arbejdsstyrken. Et andet problem er, at det ikke koster særligt meget på dækningsgraden for den enkelte at gå på efterløn. Dette skyldes, at den effektive beskatning af ekstra opsparing er meget høj. Dette ses der nærmere på i det følgende afsnit.

II.5 Beskatning af opsparing

Afsnittets fokus	I dette afsnit fokuseres der på beskatningen af opsparing. I denne sammenhæng sondres mellem den <i>direkte</i> og den <i>sammensatte</i> beskatning.
Direkte beskatning	Den direkte beskatning er den skat, der betales som følge af satserne i skattesystemet. For de fleste typer af opsparing indebærer det danske skattesystem, at afkastet af formuen beskattes med en given skattesats. Skattesatsen varierer mellem forskellige typer af opsparing. Hvis der er tale om almindelig opsparing i f.eks. et pengeinstitut afhænger skattesatsen af personens indkomstforhold (f.eks. hvorvidt man betaler topskat eller ej) og af skatteniveauet i kommunen. Derfor varierer den direkte beskatning på tværs af personer, selv for en bestemt opsparingsform.
Sammensat beskatning	Den sammensatte beskatning tager udgangspunkt i den direkte beskatning, men inddrager at en række offentlige overførsler afhænger af størrelsen på modtagerens formue og indkomst. Eksempelvis kan pensionsformuer modregnes i udbetalingen af folkepensionstillæg, ligesom en pensionist mister retten til supplerende pensionsydelse (ældrecheck), hvis vedkommende er i besiddelse af en likvid formue på knap 59.900 kr.
En krone i tabte overførsler har samme værdi som en krone ekstra betalt i skat	For en person, der planlægger sine opsparingsdispositioner, er det ligeså væsentligt at kende bortfaldet af ydelser og overførsler, som at vide hvilken ekstra direkte beskatning, formueopbygningen fører til. Når incitamenterne til at spare op skal afdækkes, er det derfor de sammensatte skattesatser, der er relevante.
Skattemålet tager højde for skatter og bortfald af offentlige ydelser	I dette afsnit beregnes de sammensatte skattesatser af relevans for opsparingsbeslutningen. Dette gøres ved på ethvert tidspunkt at beregne de skatter, der betales, og de ydelser, som personen går glip af ved at have opsparingen. Dette er periodens sammensatte beskatning. Derefter findes den tilbagediskonterede sum af de enkelte perioders beskatning. På samme måde findes de enkelte perioders afkast før skat, og den tilbagediskonterede sum af afkastene beregnes. Skattemålet findes herefter som forholdet mellem den

diskonterede sum af skattebetalingerne og den diskonterede sum af afkastet.

**Fem typer
opsparing
sammenlignes**

Denne sammensatte beskatning beregnes for fem forskellige opsparingsformer: almindelig opsparing i et pengeinstitut, pensionsopsparing i form af henholdsvis opsparing i kapital- og ratepension samt livrenter, samt opsparing i en ejerbolig, der medfører opbygning af friværdi, som efterfølgende kan belånes til forbrug, jf. boks II.3.

Analysen anvender en opsparingsmodel, som er udviklet af DREAM. Modellen består af et skatte- og overførselsmodul kombineret med et pensionselskab, et pengeinstitut og et boligmarked. I alle beregninger tages der højde for personernes overlevelsessandsynlighed, jf. Hansen mfl. (2007).

Modellens grundlæggende antagelser

Det antages, at alle aktiver forrentes med 4,75 pct. Konkret antages det, at det samlede afkast af en ejerbolig er 4,75 pct. pr. år (hvilket repræsenterer såvel værdien af bolig tjenesten som kapitalgevinster), og at alle indskud i banken og pensionskassen forrentes før skat med 4,75 pct. Dette er ikke nødvendigvis udtryk for en realistisk vurdering, men en antagelse, der foretages for at sikre, at de forskelle, som afdækkes i analysen, alene skyldes skatte- og overførselssystemet og ikke forskelle i de underliggende forrentninger.

Skatte- og overførselsmodul

Skatte- og overførselsmodulet beregner de skatter, den enkelte skal betale, samt hvilke overførsler vedkommende har adgang til. Beregningen tager udgangspunkt i reglerne for 2008, idet dog beskatning følger reglerne efter 2009, hvor grænsen for mellem- og topskat bliver sammenfaldende. Væsentlige elementer for denne analyse er beskatning af kapitalindkomst og pensionsopsparing samt modregning af ydelser på baggrund af formue, kapitalindkomst og udbetalinger fra pensionsopsparinger. De vigtigste overførsler er i denne forbindelse boligstøtte og folkepension.

Pengeinstitut

Opsparing i pengeinstitut er en individuel opsparingskonto. Saldoen tilskrives med den nominelle rente, og afkastet beskattes som kapitalindkomst.

Pensionsopsparing

Der analyseres tre typer af pensionsopsparing: kapitalpension, ratepension og livrente. Rate- og kapitalpension er rene opsparingsordninger uden forsikringselementer. Livrenten modelleres som en forsikringsordning. Udbetalingerne er livsvarige og starter, når personen bliver folkepensionist. Depotet for livrenten tilskrives med renten efter skat under hensyntagen til overlevelsessandsynligheden. Til livrenten er der knyttet en ægtefællepensionsforsikring og en invalideforsikring. Kapitalpensionen er et individuelt depot, der tilskrives med renten efter skat, og udbetales, når personen bliver folkepensionist. Ratepensionen er ligeledes et individuelt depot, der tilskrives med renten efter skat og udbetales over ti år. Fælles for de tre pensionsformer er, at afkastet beskattes med 15 pct.

Fortsættes

Bolig

Opsparing i en bolig antages at tage form af en investering (f.eks. tilbygning eller forbedring), der udløser forøget ejendomsværdiskat, men ikke forøget grundskyld. En boligopsparing foretaget i 2008 tilbagediskonteres pga. skattestoppets nominalprincip til 2002-priser med den gennemsnitlige prisvækst på enfamiliehuse. En boliginvestering i 2008-priser er som konsekvens heraf divideret med 1,68 ved beregning af ejendomsværdiskatten. Når personen går på pension, påbegynder han eller hun nedsparing i sin bolig ved at låne i banken. Frem mod sit forventede dødstidspunkt som 83-årig oparbejder personen en gæld, der svarer til 80 pct. af boligens værdi. Herfra kan personen ikke låne yderligere, men i det omfang, han eller hun bliver ældre, forøges personens nedsparing i takt med, at boligen stiger i værdi. Herved forbliver gælden på 80 pct. af boligens værdi i resten af personens liv. Det antages, at de 20 pct., som han eller hun ikke forbruger, sendes videre til arvinger, således at dette ikke tæller som en tabt forbrugsmulighed.

Forbrugsprofiler

Mens livrenten altså er en livsvarig ydelse, udbetales kapitalpensionen ved pensioneringen, mens ratepensionen udbetales over ti år. Dette giver anledning til forskellige forbrugsprofiler, der kan påvirke resultaterne.

For at reducere denne påvirkning antages det derfor, at kapitalpensionen sættes i banken ved udbetalingen. Herfra nedspares denne opsparing gradvist frem mod personens 83. år, som er det forventede dødstidspunkt. Dermed svarer forbrugsprofilen til den forbrugsprofil, som livrenten giver anledning til. Fordi pengene står i banken, kan der finde modregning i eksempelvis ældrecheck sted, ligesom afkastet beskattes som kapitalindkomst.

En tilsvarende antagelse gøres om ratepensionen; i de ti år udbetalingen foregår, opspares en andel i et pengeinstitut, hvilket sikrer, at pensionisten også har en løbende udbetaling efter ratepensionen er udløbet, og som tilnærmelsesvist kan sammenlignes med udbetalingen fra livrenten.

For opsparingskontoens vedkommende nedspares det opsparede beløb gradvist frem mod pensionistens forventede død som 83-årig.

**Beregningerne
tager
udgangspunkt i
et livsforløb**

De forskellige opsparingsformer er blandt andet karakteriseret ved, at de udbetales over forskellige perioder, og at der er forskel i behandlingen i tilfælde af opsparerens død. Beregningerne er derfor tilrettelagt for at skabe størst mulig sammenlignelighed mellem disse forskellige produkter. Det fælles udgangspunkt er, at opspareren planlægger et indkomstforløb i pensionsalderen, der sikrer vedkommende et konstant forbrug. I planlægningen af forbrugsforløbet antages, at forbrugeren planlægger en udbetalingsperiode, der svarer til den forventede restlevetid. Der er i beregningerne taget højde for, at personen har risiko for at dø i hver periode, og at denne dødsrisiko er voksende med alderen. I tilfælde af personens død beskattes restformuen på en kapital- og ratepension med 40 pct., og denne beskatning indgår i det samlede mål for beskatningen af disse to pensionsordninger. Dette gøres for at kunne sammenligne direkte med livrenten, som er en forsikringsordning, hvor formuen bortfalder ved død, men hvor der til gengæld udbetales et tillæg til afkastet, så længe personen er i live. Indestående i pengeinstitut eller bolig tilfalder arvingerne uden beskatning, jf. boks II.4.

Den sammensatte afkastbeskatning angiver de samlede skatter og tabte overførsler som andel af investeringens afkast.

I det følgende benævnes opsparingens løbende afkast A_t og det beskattes med satsen τ_t^A . Opsparingen kan give anledning til nedslag i diverse overførsler, f.eks. i efterlønnen eller pensionstillægget, og disse tab skrives som ΔT_t , hvor en positiv værdi angiver, at overførslen er reduceret.

Hvis opsparingen finder sted i livrente eller i rate-/kapitalpension, kan indbetalingen fradrages i indkomstskatten. Til gengæld bliver udbetalingerne indkomstbeskattet. Såvel skatteværdien af fradragsretten, som skatten, der falder ved udbetalingen, skrives ΔQ_t . For $\Delta Q_t < 0$ er der tale om et fradrag, mens der for $\Delta Q_t > 0$ er tale om en skat ved udbetalingen.

Hermed kan den sammensatte skattesats, τ , skrives

$$\tau_a = \sum_{t=a}^{\infty} \left(\frac{(\tau_t^A A_t + \Delta T_t + \Delta Q_t)}{(1+r)^{t-a}} \right) / \sum_{t=a}^{\infty} \left(\frac{A_t}{(1+r)^{t-a}} \right),$$

hvor a er alderen på indbetalingstidspunktet. Da beløbene forfalder på forskellige tidspunkter, er der tilbagediskonteret med renten, r . Hermed opgør ligningen værdien af de samlede tilbagediskonterede skatter og tabte overførsler sat i forhold til den tilbagediskonterede værdi af de samlede afkast.

Ligningen kan endvidere vise, at hvis afkastskatten er konstant ($\tau_t^A = \tau^A$), ingen overførsler påvirkes ($\Delta T_t = 0$), og der hverken gives fradrag ved indbetalingen, eller der sker beskatning ved udbetalingen ($\Delta Q_t = 0$), er den sammensatte skattesats τ lig kapitalskattesatsen τ^A .

Hvis der gives større skattefradrag ved indbetalingen, end der skal betales skat ved udbetalingen ($\Delta Q_t < 0$, hvilket f.eks. er tilfældet for en person, der betaler topskat på tidspunktet, hvor han sætter penge ind på en ratepension, og siden hen kun betaler bund- eller mellemskat ved udbetalingen), er den sammensatte skattesats mindre end kapitalskattesatsen, $\tau < \tau^A$.

Et lignende skattemål anvendes af Yoo og de Serres (2004).

Opsparingen sikrer et konstant årligt forbrug i den planlagte horisont

Udbetalingerne fra en livrente er fastlagt således, at de sikrer personen et konstant forbrug, så længe vedkommende er i live. Det antages, at der er en ægtefællepension tilknyttet livrenten, som kommer til udbetaling ved den forsikredes død. Ægtefællepensionen beskattes med 40 pct. Ratepensionen antages at blive udbetalt over ti år. Forbrugeren sparer en del af de årlige udbetalinger op i et pengeinstitut således, at der kan finansieres et konstant forbrug i planlægningshorisonten. Afkastet af en ratepensionsordning følger derfor reglerne for denne opsparingsform frem til udbetalingstidspunktet, og i den resterende periode vil der være et afkast, der beskattes som kapitalindkomst efter de almindelige regler. Aftrapningen af de sociale ydelser følger reglerne for modregning ved udbetaling af ratepension i de første ti år og reglerne for modregning af afkastet af formuen i den efterfølgende periode. Kapitalpensionen udbetales, når personen pensioneres. Herefter svarer opsparingsformen til opsparing i et pengeinstitut, idet formuen indbetales i et pengeinstitut og udbetales gradvist over planlægningshorisonten. Endelig antages, at der er mulighed for at spare op i form af friværdi i en ejerbolig. Det antages, at ejendommen er gældfri ved overgang til pensionsalderen. Den årlige forbrugsstrøm finansieres i dette tilfælde ved optagelse af nedsparingslån, der antages udbetalt årligt. Udbetalingerne fastlægges således, at 80 pct. af ejendommens værdi er belånt ved planlægningshorisontens udløb.

Opsparingsformerne analyseres enkeltvist

Der betragtes alene rene opsparingsformer og ikke kombinationer af de fem typer. Årsagen til dette er dels, at det ønskes at vurdere, om der er en skattemæssig og/eller indkomstoverførselmæssig favorisering af bestemte opsparingsformer og dels et hensyn til at begrænse beregningernes i forvejen betydelige kompleksitet.

Afkastbeskatningen afhænger af indbetalings-tidspunkt og formue

Da skattemålet er et vejet gennemsnit af afkastbeskatninger på ethvert tidspunkt i livet og bl.a. indeholder betydningen af aftrapninger af pensionsydelse, som ikke er jævnt fordelt over livet, vil den målte afkastbeskatning af en given opsparing afhænge af, på hvilket tidspunkt i livet opsparingen finder sted. For indbetalinger, der foretages tidligt i livet, vil en høj beskatning i pensionsalderen således betyde mindre for den samlede afkastbeskatning over livet, end den samme

høje beskatning vil betyde for den samlede afkastbeskatning af indbetalinger foretaget umiddelbart før pensionsalderen. Herudover vil beskatningen afhænge af, hvor stor en formue den betragtede person har i forvejen.

Beregningerne fokuserer på indbetalinger som 60-årig og 40-årig

Da en stor del af pensionsopsparingen finder sted i de sidste ti år før tilbagetrækningen, beregnes den marginale beskatning af at forøge sin formue som 60-årig betinget af alderen ved tilbagetrækningstidspunktet, jf. afsnit II.2. Disse beregninger er suppleret med følsomhedsanalyser baseret på en antagelse om, at forøgelsen af formuen finder sted ved 40-års alderen.

Beregninger for hver 5.000 kr. i afkast

Beregningerne er gennemført ved at betragte ændringer i opsparingen, der hver leder til en årlig stigning i afkastet på omkring 5.000 kr. ved starten af pensionsalderen. Der ses på opsparing, der leder til afkast i størrelsesordenen 5.000 til 190.000 kr. i det første år som pensionist. Opsparingsordningerne indebærer, at pensionisten både forbruger den opsparede formue (hovedstolen) og afkastet (efter skat).

Først gennemgås centrale områder af skatte- og overførselssystemet

Som baggrund for opstillingen af skattemålet præsenteres elementer af kapitalbeskatningen, herunder den forskelligartede beskatning af de betragtede opsparingsformer samt disses forskellige påvirkning af de indkomstafhængige ydelser i overførselssystemet. Formålet her er ikke at give en detaljeret gennemgang, men blot at fokusere på nogle centrale elementer, som letter forståelsen af afsnittets problemstillinger.

Opsparingsformer og beskatningen heraf

Uens beskatning af forskellige opsparingsformer

Det danske skattesystem behandler opsparingsformerne forskelligt. Alene herved besværliggøres valget af opsparingsform for den enkelte.

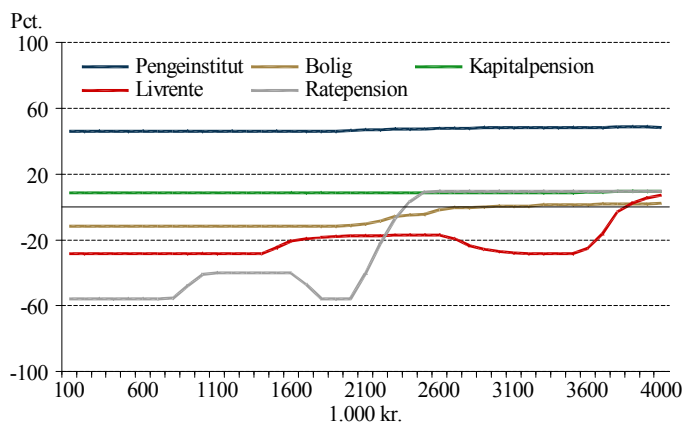
Marginalbeskatning af positiv nettokapitalindkomst ligger mellem 38,8 pct. og 59 pct. ...	Som udgangspunkt beskattes positiv nettokapitalindkomst som arbejdsindkomst, dog betales der ikke arbejdsmarkedsbidrag. Den marginale beskatning af kapitalindkomst ligger således i intervallet 0-59 pct. Hvis et person har en skattepligtig indkomst over bundfradraget, udløses en marginal beskatning på 38,8 pct. i en gennemsnitskommune Hvis personen herudover betaler mellem- eller topskat, når den marginale beskatning af positiv kapitalindkomst op på 44,8 hhv. 59 pct.
... mens skatteværdien af negativ netto-kapitalindkomst er på 33 pct.	Omvendt kan negativ nettokapitalindkomst ikke trækkes fra den del af indkomsten, der udsættes for bund-, mellem- eller topskat. Derfor er den gennemsnitlige skattemæssige værdi af en negativ kapitalindkomst på 33 pct. hvilket svarer til den skat, der i gennemsnit betales til kommunen og kirken samt i form af sundhedsbidrag til staten.
Andre regler for pensionsopsparing	Pensionsopsparing beskattes efter andre regler. Skatte-reglerne begunstiger umiddelbart pensionsopsparing, idet det løbende afkast heraf beskattes med 15 pct. Reglerne er imidlertid komplekse, idet der gives fradrag i indkomsten for indbetalinger til pensionsopsparing ved beregning af den enkeltes indkomstskat. Modsvarende beskattes pensionsudbetalingerne.
Pensionsudbetaling beskattes	Folkepension og udbetalinger fra løbende pensionsordninger – i praksis livrente og ratepension – betragtes som personlig indkomst, og udbetalingerne kan derfor beskattes med op til 59 pct. i indkomstskat. Til gengæld er der fuldt fradrag for indbetalinger til disse ordninger i den personlige indkomst, hvormed man kan opnå en værdi af fradraget på op til 59 pct. af det indbetalte beløb.
Livrente og ratepensioner kan åbne mulighed for betydelige direkte skattefordele	For en person, der betaler topskat i den erhvervsaktive del af sit liv, men kun kommer til at betale bund- eller mellem-skat under sin pension, fremstår livrente og ratepensioner umiddelbart som ganske gunstige opsparingsformer. For det første beskattes det løbende afkast med blot 15 pct. (i modsætning til op til 59 pct. for fri opsparing), og for det andet kan der opnås en fordel ved, at fradraget for indbetalinger sker til en højere skattesats end udbetalingen af pensionen.

Mindre skattefordele ved kapitalpension	I modsætning hertil beskattes udbetalinger fra kapitalpensionen kun med 40 pct. Til gengæld kan indbetalinger til kapitalpensioner ikke trækkes fra i topskatten, men kun i bund- og mellemskatten. Herved er skatteværdien af fradraget op til 44,8 pct.
Beskatning af bolig	Boliger beskattes via ejendomsværdibeskatning til staten og er aktuelt underlagt skattestoppet. Der betales således årligt 1 pct. af den del af ejendommens værdi, der ligger under 3.040.000 kr., og 3 pct. af den del af værdien, der ligger over. Som følge af skattestoppets nominalprincip er skattebasen den mindste af følgende værdier: ejendomsværdien pr. 1. oktober i indkomståret, pr. 1. januar 2002 eller pr. 1. januar 2001 tillagt 5 pct.
Pensionister kan få nedslag i boligskatten	Der er særlige regler for pensionister, der som udgangspunkt får et nedslag i ejendomsværdiskatten på 0,4 pct. af ejendomsværdien. Nedslaget nedsættes med 5 pct. af indkomsten, der ligger over 168.900 kr. og 259.800 kr. for enlige hhv. gifte pensionister. Skattestoppet omfatter ikke indkomstgraduering af pensionistnedslaget, hvorfor pensionister med stigende indkomst kan komme til at opleve stigende ejendomsværdiskat på trods af skattestoppets nominalprincip.
Den direkte marginale afkastbeskatning	
Resultater for enlig, der bor i ejerbolig og betaler topskat som erhvervsaktiv	I det følgende præsenteres den direkte beskatnings betydning for skattemålet for hver af de fem typer af opsparing. Der tages udgangspunkt i et eksempel med en enlig person, der betaler topskat på opsparingstidspunktet. Formueændringen antages at finde sted ved det 60. år, og det antages, at personen trækker sig tilbage som 65-årig og modtager folkepension efter dette tidspunkt. Personen bor i ejerbolig både som erhvervsaktiv og pensionist. Kombinationen af at være boligejer og topskatteyder dækker en andel på 80 pct. af samtlige topskatteydere og knap 50 pct. af samtlige ejere. Som beskrevet ovenfor betragtes en formueændring, der leder til et afkast på knap 5.000 kr. i det første år som pensionist.

Direkte marginal afkastbeskatning ved opsparing i pengeinstitut ...

Først betragtes situationen, hvor personen sparer op i et pengeinstitut. Beskatningsreglerne for opsparing i et pengeinstitut er de simpleste. I et givet år beskattes det marginale afkast med enten 38,8 pct. eller med 59 pct. afhængigt af om personen betaler bundskat eller topskat, idet skattesystemet efter 2009-reglerne lægges til grund. Som følge af antagelserne i eksemplet betaler personen topskat af afkastet i de første fem år (fra 60 til 65 år). Som pensionist har personen i hele perioden en indkomst, der er højere end bundfradraget i indkomstskattesystemet alene som følge af folkepensionen. Disse forudsætninger betyder, at den beregnede marginale afkastbeskatning er gradvist stigende i formuen, jf. figur II.25, der viser den marginale afkastbeskatnings udvikling som funktion af den opsparede formues størrelse, når den betragtede person er topskatteyder på indbetalingstidspunktet og indbetalingen foretages ved det 60. år.

Figur II.25 De direkte skatters betydning for marginalskatten, indbetalingsalder 60 år, boligejer, topskatteyder



Anm.: Pensionsformuerne er beregnet før udbetaling, således at der skal betales skat af den udbetaling, formuen giver anledning til. Opsparing i bolig og pengeinstitut er derimod ikke skattepligtige ved udbetaling. Man kan derfor ikke umiddelbart oversætte formuestørrelser til sammenlignelige forbrugsstrømme.

Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

**... mellem
46 pct. og 52 pct.**

Årsagen til det gradvise forløb af beskatningen er, at det er antaget, at personen bruger den opsparede formue gradvist over pensionstilværelsen. De første år som pensionist er derfor karakteriseret ved, at personen har en relativt stor formue, mens formuen for de senere år af pensionisttilværelsen er lav. Derfor vil formuen for alle de beregnede størrelser af startformuen på et tidspunkt blive tilstrækkelig lav til, at der kun skal betales bundskat af den marginale opsparing. Den marginale afkastbeskatning målt over hele livet er således altid lavere end 59 pct., men vil nærme sig dette niveau for meget store formuer. Ved en formue på 4 mio. kr. er den marginale afkastbeskatning 51 pct. Omvendt er den marginale beskatning af afkast for helt små niveauer af formuen 38,8 pct. i hele pensionistperioden. Da der imidlertid betales topskat i de fem år, hvor personen er erhvervsaktiv inden tilbagetrækningen, bliver den samlede marginale afkastbeskatning på 46 pct. for små formuer. Ud over kapitalbeskatningen påvirkes den marginale afkastbeskatning i det viste eksempel af aftrapningen i reduktionen i ejendomsværdibeskatningen for pensionister med en lav indkomst.¹⁰

**Direkte marginal
afkastbeskatning
ved opsparing på
kapitalpension på 9
til 11 pct.**

Beskatning af opsparing på kapitalpension minder mest om beskatning af opsparing i et pengeinstitut, idet det antages, at kapitalpensionen udbetales på pensioneringstidspunktet og indbetales på en opsparingskonto, hvorefter formuen gradvist forbruges gennem pensionisttilværelsen på helt samme måde som opsparingen i pengeinstituttet. Når den marginale afkastbeskatning af kapitalpensionsopsparingen er lavere end afkastbeskatning af opsparing i pengeinstitut, skyldes det således alene forskelle før udbetalingen af kapitalpensionen. Der er flere forskelle: For det første beskattes afkastet i perioden fra 60 til 65 år med 15 pct. på kapitalpensionsordningen (mod 59 pct. på opsparingskontoen). For det andet fradrages indbetalingen i indkomstskatten med 44,5 pct., fordi den kan fradrages i mellemskatten, mens udbetalingen af kapitalpensionen kun beskattes med 40 pct. Der er således en gevinst på 4,5 pct. af formu-

10) Da det kun er afkastet af opsparingen i et pengeinstitut, der giver anledning til modregning i reduktionen af ejendomsværdibeskatningen, er denne effekt så begrænset, at den ikke kan ses i figuren.

en, der indgår som reduceret afkastbeskatning. Disse skattefordele betyder, at den marginale beskatning bliver omkring 9 pct. ved et lavt formueniveau voksende til omkring 11 pct. ved et højt formueniveau.

Direkte marginal afkastbeskatning af ratepension er meget lav for små formuer

Ratepension afviger fra en kapitalpension på en række områder. For det første udbetales pensionen over ti år. For det andet betyder skattereglerne for ratepension, at en person, der betaler bundskat som pensionist, men topskat som erhvervsaktiv har en større skattefordel end ved kapitalpension, idet der opnås en skattegevinst på (59-38,8 pct. =) ca. 20 pct. af formuen, der indgår i skattemålet som reduceret afkastbeskatning. Det er denne store reduktion i beskatningen af selve formuen, der er hovedårsagen til, at skattemålet viser en negativ marginal afkastbeskatning på 55 pct. ved små formuer. En tredje medvirkende forklaring på den store skattefordel ved ratepension frem for kapitalpension er, at afkastet beskattes med 15 pct. for den del af pensionsformuen, der ikke er udbetalt, i den 10-årige periode, hvor pensionen er under udbetaling.

Aftrapning af lempelsen i ejendomsværdibeskatningen reducerer fordelene

Ved en ratepensionsformue i intervallet fra 800.000 kr. til 1,7 mio. kr. er skattefordelen reduceret, således at den marginale afkastbeskatning har et negativt niveau på ca. 40 pct. Det skyldes, at nedslaget i ejendomsværdibeskatningen til pensionister aftrappes som følge af både afkast og udbetaling af hovedstolen i de år, ratepensionen er under udbetaling. Ved formuer over 1,7 mio. kr. falder den marginale afkastbeskatning igen til -55 pct., fordi lempelsen af ejendomsværdibeskatningen er fuldt aftrappet.

Direkte marginal afkastbeskatninger ens for rate- og kapitalpension ved større formuer

Ved en formue på 2,0 til 2,5 mio. kr. stiger marginalbeskatningen af ratepensionen markant til et niveau på 10 pct., som fastholdes med stigende formue.¹¹ Denne del af marginalbeskatningen svarer til marginalbeskatningen af kapitalpensioner ved tilsvarende formuer. Stigningen skyldes, at de marginale udbetalinger fra ratepensionen beskattes med topskattesatsen. Derfor bortfalder den gevinst på beskatningen af formuen, som var afgørende for den lave samlede beskatning ved mindre formuer. Analysen viser, at der for disse formueniveauer er skattemæssig neutralitet mellem valget af kapital og ratepension, hvilket indebærer, at den skattegevinst, som opnås på formuen ved kapitalpension, netop opvejes af den lavere afkastbeskatning af ratepensionen, mens den er under udbetaling.

Direkte marginal afkastbeskatning af livrenter på -28 pct. ved små formuer

Livrente giver for lavere formueniveauer – ligesom ved de øvrige pensionsordninger – en gevinst, som består i, at udbetalingerne helt eller delvist beskattes med en lavere skattesats end indbetalingerne. Der opnås ikke fuldt ud den samme lave afkastbeskatning som for ratepensionen ved denne difference. Det skyldes først og fremmest, at livrente i beregningerne opnår et højere afkast end de øvrige opsparingsformer. Da den skattemæssige gevinst ved forskellen i beskatningen på ind- og udbetalingstidspunktet er uafhængig af afkastet, kommer denne forskel til at betyde mindre målt i procent i tilfældet med livrente, hvilket er hovedårsagen til forskellen. Livrente afviger fra de øvrige opsparingsformer ved at inkludere en forsikring, som betyder, at pensionen udbetales så længe personen er i live. Bagsiden af dette er, at formuen tilfalder selskabet ved personens død. Denne formue fordeles mellem de overlevende forsikringstagere i form af et rentetillæg. Personer, der er i live, får derfor et højere afkast end markedsafkastet. Beregningsfor-

11) For meget store formuer skulle det umiddelbart forventes, at afkastbeskatningen ville overstige 15 pct. Det skyldes, at såvel ind- som udbetalinger fradrages/beskattes med 59 pct., og at afkastbeskatningen er 15 pct. til ratepensionen er udbetalt og mindst 38 pct. i perioden efter udbetalingen. Imidlertid betyder risikoen for, at personen dør inden det fyldte 75. år, at en ikke ubetydelig del af ratepensionsformuen beskattes med 40 pct. på tidspunktet, hvor den udbetales (til arvingerne). Det trækker afkastbeskatningen ned.

udsætningerne indebærer, at det forventede afkast inklusiv dette tillæg bliver højere. Det skyldes først og fremmest, at den forventede udbetalingsperiode er længere i tilfældet med en livrente.

Aftrapningen af lempelsen af ejendomsværdiskatten reducerer fordelene ved højere formuer

Aftrapningen af lempelsen af ejendomsværdibeskatningen for pensionister betyder, at den marginale afkastbeskatning er højere i det interval af pensionsformuer, der giver anledning til indkomster, hvor lempelsen af ejendomsværdibeskatningen aftrappes. Da en given opsparing udbetales over en længere periode end i tilfældet med ratepension, skal der en større formue til at nå dette indkomstinterval med en livrentepension. Effekten af aftrapningen finder derfor sted i formueintervallet fra 1,4 mio. kr. til 3,2 mio. kr. for livrenter. Som ved ratepensionen falder den marginale afkastbeskatning tilbage til det oprindelige niveau for formuer, hvor ejendomsværdiskattelempelsen er fuldt aftrappet. For formuer over dette niveau stiger den marginale afkastbeskatning gradvist til 15 pct.¹²

Direkte marginal afkastbeskatning af boliger omkring 0 pct.

Beskatningsreglerne for ejerboliger indebærer en ejendomsværdibeskatning på 10 promille af ejendomsværdien opgjort til 2001 prisniveau og 30 promille af den del af ejendomsværdien, der i 2001 oversteg 3,04 mio. kr.¹³ Denne skattebetaling sættes i forhold til det samlede afkast af boligformuen og samtidig korrigeres for det opnåede rentefradrag på 33 pct. af rentebetalinger på nedsparingslånet, der finansierer pensionistens forbrug. Den samlede effekt af beskatningen og rentefradraget indebærer, at den marginale afkastbeskatning af opsparing i boliger er -11 pct. for en formue på 0,5 mio. kr. Herefter stiger den marginale afkastbeskatning til et niveau på knap 0,5 pct.

12) Kurvens krumme forløb i figur II.25 skyldes, at præmieerne til ægtefællepensionen vokser, når formuen (pensionstilsagnet) vokser. Pensionen vokser derfor mindre end proportionalt med indbetalingen, hvorfor skatten heller ikke vokser fuldt proportionalt til formuen.

13) Den viste boligformue når ikke op på et niveau, der svarer til progressionsgrænsen, jf. figur II.25.

Ratepension og livrente har lavest direkte marginal afkastbeskatning

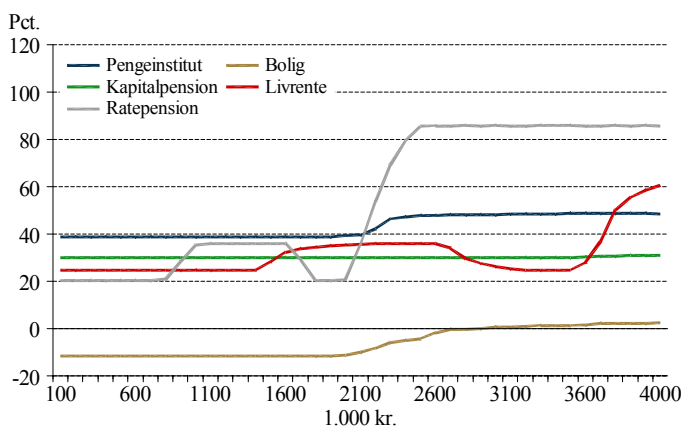
Konklusionen på analysen af den direkte beskatning er således, at for en person, der betaler topskat som erhvervsaktiv har følgende opsparingsformer den laveste direkte marginale afkastbeskatning, hvis indbetalingen sker ved det 60. år:

- For formuer fra 0 til 2,3 mio. kr.: Ratepension
- For formuer fra 2,3 til 4,0 mio. kr.: Livrente

Opsparing i bolig har lavest marginal afkastbeskatning for ikke-topskatteydere

Hvis der er tale om en person, der betaler bundskat på indbetalingstidspunktet, bortfalder en betydelig del af fordelene ved pensionsopsparingsordninger, og det er for alle formuestørrelser boligopsparingen, der har den laveste marginale beskatning, jf. figur II.26.

Figur II.26 De direkte skatters betydning for marginalskatten, indbetalingsalder 60 år, boligejer, indbetalinger fradrages i bundskatten



Anm.: Jf. figur II.25.

Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

Indbetalinger ved 40-års alderen

Afkastbeskatningen afhænger af varigheden af opsparingen

En betydelig del af skattefordelen ved pensionsopsparing vedrører reduktionen i afkastbeskatningen. I de præsenterede mål for den marginale afkastbeskatning er denne skattefordel begrænset, fordi indbetalingerne kommer ret sent i livet. Det er derfor centralt at vurdere, i hvilket omfang en ændring af indbetalingstidspunktet har betydning for størrelsen af den marginale afkastbeskatning. For at kunne vurdere betydningen af dette er der gennemført beregninger, hvor personen foretager den marginale indbetaling, når vedkommende bliver 40 år. Der betragtes en enlig person, der bor i ejerbolig og betaler topskat i den erhvervsaktive del af livet og trækker sig tilbage på folkepension, når vedkommende fylder 65 år. Beregningerne er kun gennemført for de tre typer af pensionsopsparinger.

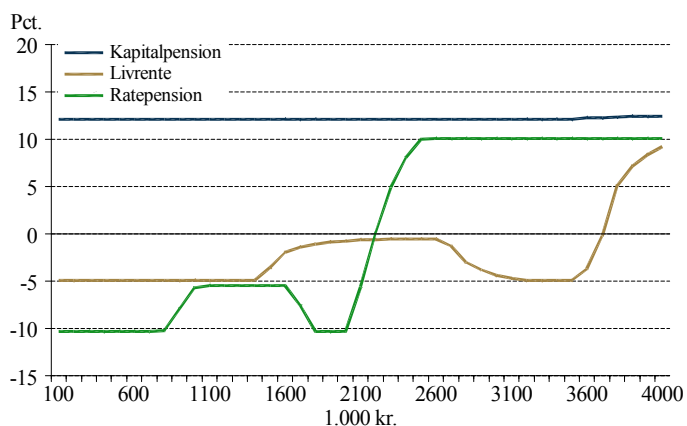
Den overordnede konklusion er den samme: Opsparingsformen med den laveste direkte beskatning er:

- Ratepension for pensionsformuer op til 2,2 mio. kr.
- Livrente for pensionsformuer fra 2,2 mio. kr. til 4,0 mio. kr.

Højere afkastbeskatning for topskatteydere ved indbetalinger i 40-års alderen

Den marginale afkastbeskatning af ratepension og livrente er betydeligt højere for alle formueniveauer ved indbetalinger som 40-årig end som 60-årig. Dette er resultatet af to modsatrettede effekter. Indbetalingen som 40-årig betyder på den ene side, en forlængelse af den periode, hvor afkastet beskattes med den lave sats på 15 pct., hvorved den gennemsnitlige årlige afkastbeskatning falder. På den anden side medfører den længere opsparingsperiode til, at engangsgevinsten ved den forskellige skattemæssige behandling af ind- og udbetalinger får mindre vægt i den samlede beskatning. Da hovedforklaringen på den lave marginale afkastbeskatning ved indbetalinger som 60-årig kommer fra engangsgevinsten, bliver nettoresultatet, at afkastbeskatningen forøges. Det er dog fortsat således, at beskatningen er negativ for begge pensionsformer for pensionsformuer på op til 3,7 mio. for livrente og 2,2 mio. for ratepension, svarende til den formue, der udløser topskat, jf. figur II.27.

Figur II.27 De direkte skatters betydning for marginalskatten, indbetalingsalder 40 år, boligejer, indbetalinger fradrages i topskat



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

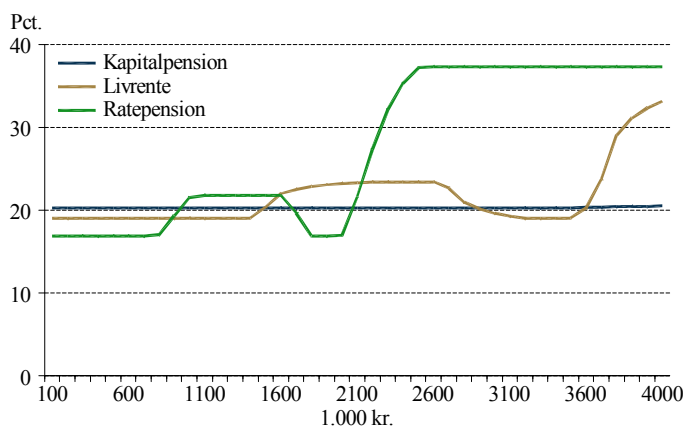
Lavere afkastbeskatning for ikke-topskatteydere ved indbetalinger i 40-års alderen

En person, der betaler bundskat som erhvervsaktiv – og som derfor ikke opnår den skattemæssige engangsgevinst ved forskellen i fradrag/beskatning af ind- og udbetalinger – vil derimod opleve en lavere marginalbeskatning af indbetalinger som 40-årig end som 60-årig. Det skyldes, at vedkommende kun oplever effekten af, at den gennemsnitlige årlige afkastbeskatning falder, jf. figur II.28.

Lavest marginal beskatning for boliger

Reduktionen i den marginale beskatning er dog ikke tilstrækkelig til at ændre ved konklusionen om, at boligopsparing er den mest skattesubsidierede opsparingsform for personer, der kun betaler bundskat som erhvervsaktive.

Figur II.28 De direkte skatters betydning for marginalskatten, indbetalingsalder 40 år, boligejer, indbetalinger fradrages i bundskat



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

Opsparing og modregning af folkepension

Incitamenter afgøres af andet end skatteregler

Incitamenterne til at spare op er ikke afdækket med gennemgangen af skattestrukturen. Det skyldes reglerne for tildeling af sociale ydelser, jf. beskrivelsen af folkepensionssystemet og boligydelsen i afsnit II.4.

Aftrapning af sociale ydelser har stor betydning for marginal afkastbeskatning ved pensionsopsparing

Udbetalinger fra opsparingsbaserede pensionsordninger med løbende udbetalinger indregnes i indkomstgrundlaget for indkomstbeskatningen og herudover også som en del af det indkomstgrundlag, der giver anledning til beregning af supplerende pensionsydelse (ældrecheck), pensionstillægget og personlige tillæg. Herudover indgår de løbende udbetalinger fra opsparingsbaserede pensionsordninger i indkomstgrundlaget for aftrapning af boligydelsen til lejere. Den sammensatte beskatning af pensionsopsparingen er derfor betydeligt højere, end den hidtidige analyse har peget på. I dette afsnit ses i første omgang på en boligejer således at det alene er effekten af folkepensionssystemet, der analyseres.

Mindre betydning ved opsparing i pengeinstitut

I et vist omfang sker der også modregning i folkepensionsydelse ved opsparing i et pengeinstitut. Der er dog den centrale forskel, at det kun er afkastet af indestående i pengeinstituttet, der medgår i indkomstgrundlaget for modregningen af de sociale ydelser.¹⁴ Dette står i modsætning til opsparing i pensionsordninger, hvor såvel afkastet som forbrug af formuen giver anledning til modregning i de sociale ydelser. Aftrapning af de sociale ydelser har således en betydeligt større effekt på den sammensatte beskatning af pensionsopsparing end af opsparing i et pengeinstitut.

Ingen betydning ved opsparing i bolig

Opsparing i form af anskaffelse af større ejerbolig giver slet ikke anledning til modregning i sociale ydelser. Dette stiller denne opsparingsform endnu gunstigere end angivet ovenfor, når det er den samlede sammensatte marginale afkastbeskatning, der vurderes.

I det følgende illustreres, hvordan den sammensatte marginale afkastbeskatning af de fem typer af opsparing afhænger af den opsparede formue.

Årlig sammensat marginal afkastbeskatning på 57 pct. i et pengeinstitut

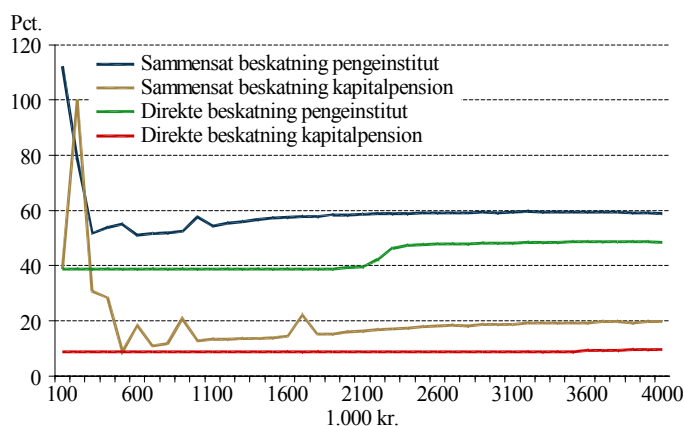
Ved opsparing i et pengeinstitut reduceres pensionstillægget med 30 pct. af afkastet. Effekten på afkastbeskatningen kan findes som værdien af de tabte overførsler plus beskatningen korrigeret for værdien af de tabte overførsler. Det fører til, at den årlige sammensatte afkastskat bliver $(0,388 + 0,3 \cdot (1 - 0,388) =) 0,572$. Dvs. for en person, som betaler bundskat og bliver modregnet i pensionstillægget, kommer den sammensatte afkastbeskatning stort set til at svare til topskatten. Endvidere er grænserne for aftrapning af pensionstillægget tilpasset således, at pensionstillægget er fuldt aftrappet ved topskattegrænsen. Derfor er den sammensatte afkastbeskatning stort set ikke progressiv fra det niveau, hvor aftrapningen af pensionstillægget indtræder.

14) Dette gælder dog ikke supplerende pensionsydelse (ældrecheck), som bortfalder ved en likvid formue (det vil sige indestående i pengeinstitut) på 59.900 kr.

**Aftrapning
afhænger af
størrelsen af
personlige tillæg
ved lave
indkomster**

I indkomstintervallet for supplerende indkomst fra 0 til 57.300 kr. sker der en samlet modregning af supplerende pensionsydelse og personlige tillæg. Disse er alle fuldt aftrappede ved 57.300 kr. Derfor afhænger aftrappingsprocenten af omfanget af personlige tillæg, som pensionisten modtager. I det eksempel er det antaget, at pensionisten modtager personligt tillæg svarende til gennemsnittet for alle pensionister. Med dette forholdsvis beskedne niveau for personligt tillæg bliver modregningsprocenten ikke så høj, jf. figur II.29, hvoraf det fremgår, at den sammensatte marginale afkastbeskatning er lavest ved et formueniveau på omkring 0,5 mio. kr.

Figur II.29 Direkte og sammensat marginal afkastbeskatning, indbetalingsalder 60 år, boligejer, topskatteyder



Anm.: Jf. figur II.25.

Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

**Grænse for
indestående ved
ældrecheck**

Betingelsen om, at den likvide formue ikke må overstige 59.900 kr. for at modtage ældrecheck, giver anledning til voldsomt høj afkastbeskatning for personer med små formuer.

Generelt velafstemt samspil mellem skatteprogression og aftrapning

Samspelet mellem aftrapningen af de forskellige indkomstafhængige dele af folkepensionen indbyrdes og mellem disse og progressionen i skattesystemet er således generelt velafstemt og forhindrer u hensigtsmæssige udsving i marginalbeskatningen. Det gælder dog ikke for den supplerende pensionsydelse, hvor begrænsningen på størrelsen af likvide formuer ikke forekommer hensigtsmæssig i et beskatningsperspektiv, og i øvrigt er en regel der er vanskelig at håndhæve.

Samlet marginal afkastbeskatning i pengeinstitut er konstant omkring 59 pct.

Da den årlige afkastbeskatning således er stort set konstant uafhængigt af formueniveauet (bortset fra lave formuer), bliver den marginale sammensatte beskatning af opsparing i et pengeinstitut stort set også uafhængigt af formueniveauet og svarer til den årlige beskatning på omkring 59 pct.

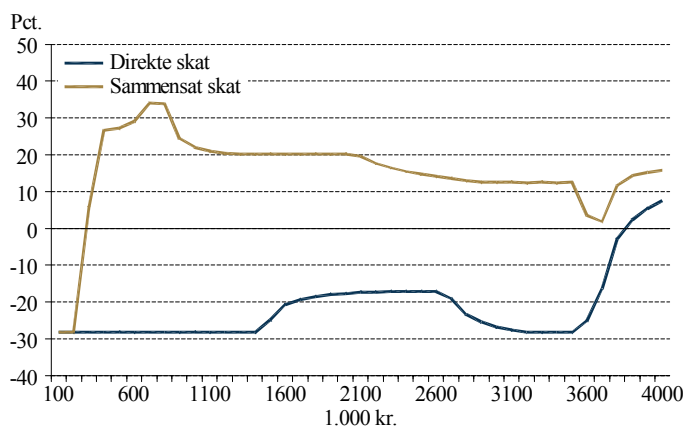
Samme forskel mellem direkte og sammensat marginal afkastbeskatning

Aftrapningen af pensionstillægget påvirker den sammensatte beskatning af kapitalpensionen og opsparing i pengeinstitut på samme vis. Det skyldes antagelsen om, at kapitalpensionen udbetales ved overgang til pensionsalderen og indbetales i et pengeinstitut. Derfor er der den samme forskel mellem den sammensatte og direkte beskatning af indskud i et pengeinstitut som ved opsparing på en kapitalpension. Den direkte beskatning af kapitalpensionen er dog lavest, og derfor er også den sammensatte beskatning lavest.

Sammensat marginal afkastbeskatning på omkring 15 pct. ved livrente

Den sammensatte marginale beskatning af afkastet på en livrente forstås lettest ved at tage udgangspunkt i, at den sammensatte indkomstkattesats i pensionsalderen er stort set konstant på et niveau omkring 59 pct. (først som summen af bundskattesatsen og aftrapningen af pensionstillægget og dernæst som topskatten alene). Da indbetalingerne ligeledes er fradraget i indkomstkatten med en skatteværdi på 59 pct. svarer afkastbeskatningen stort set til pensionsafkastbeskatningen på 15 pct., jf. figur II.30. Aftrapningen af nedslaget i ejendomsværdibeskatningen påvirker den sammensatte marginale beskatning i opadgående retning for mindre formuer, ligesom den u hensigtsmæssige aftrapning af den supplerende pensionsydelse fører til en høj effektiv marginalskat for små formuer.

Figur II.30 Direkte og sammensat marginal afkastbeskatning for opsparing i livrente, indbetalingsalder 60 år, boligejer, topskatteyder



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

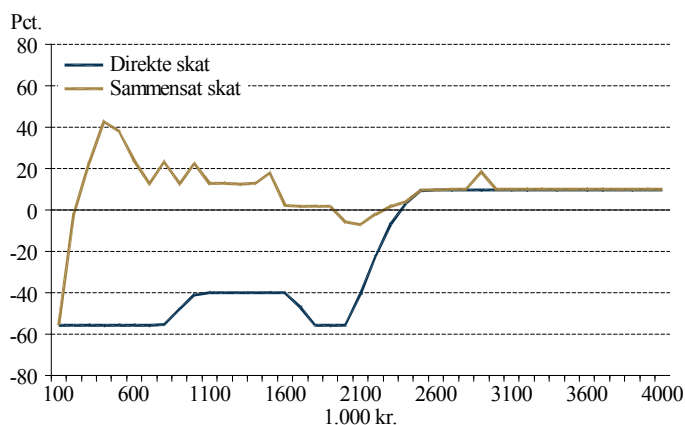
Ikke helt glidende overgang mellem aftrapning og topskat for livrente

Faldet i den sammensatte marginale afkastbeskatning ved en formue omkring 3,7 mio. kr. skyldes, at pensionstillægget er aftrappet ved dette beløb, mens det kun er en del af den ekstra indkomst, der beskattes med topskattesatsen.

Sammensat marginal afkastbeskatning på omkring 15 pct. ved ratepension

Den sammensatte marginale afkastbeskatning af opsparinger på ratepension ligger på omkring 15 pct. som følge af, at den sammensatte indkomstbeskatning ved udbetalingen svarer til fradraget ved indbetalingen. Aftrapningen af folkepensionens tillæg og overgangen til topskat sker ved formueniveauer, som er lavere end i tilfældet med opsparing på livrente, fordi den opsparede pensionsformue udbetales over en kortere periode, således at en given formue giver anledning til en højere årlig indkomst. Døds sandsynligheden og den lavere beskatning af arv (på 40 pct.) bidrager også til at udligne marginalsatserne for ind- og udbetalinger, således at den sammensatte beskatning bliver omkring 15 pct., jf. figur II.31.

Figur II.31 Direkte og sammensat marginal afkastbeskatning for opsparing i ratepension, indbetalingsalder 60 år, boligejer, topskattyder



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

Sammensat marginal afkastbeskatning på bolig er ca. 0 pct.

Den sammensatte marginale afkastbeskatning for boliger svarer helt til den direkte marginale afkastbeskatning, fordi afkastet af boligformuen ikke indgår i indkomstgrundlaget for modregning af sociale ydelser. Den sammensatte marginale afkastbeskatning er derfor tæt på 0 pct.

Sammensat marginal afkastbeskatning er uafhængig af formuen, men problem ved mindre formuer

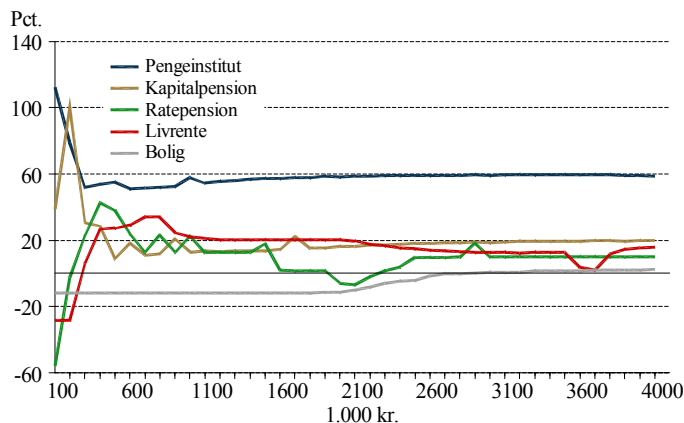
For alle de fem analyserede typer af opsparing bliver den sammensatte marginale afkastbeskatning stort set uafhængig af formuens størrelse for boligejere. Som en markant undtagelse er den samlede marginale beskatning dog meget høj for de fleste opsparingsformer (undtagelsen er bolig) ved en lille formue. De meget høje samlede marginale skattesatser for små formuer skyldes indretningen af aftrappingsreglerne for den supplerende pensionsydelse (ældrechecken).

Meget store forskelle i marginal afkastbeskatning mellem opsparingsformer

Der er imidlertid markant forskel i niveauet for den samlede marginale afkastbeskatning. Den sammensatte marginale afkastbeskatning af opsparing i et pengeinstitut topper med et niveau på 60 pct., mens de tre typer af pensionsopsparing har et niveau på mellem 10 pct. og 20 pct., og opsparing i

bolig har den laveste sammensatte marginale afkastbeskatning på mellem 0 og 2 pct., jf. figur II.32.¹⁵

Figur II.32 Sammensat marginal afkastbeskatning for opsparing, indbetalingsalder 60 år, boligejer, topskatteyder



Anm.: Jf. figur II.25.

Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

Meget stor forskel i aftrapningen

Sammenlignet med almindelig positiv kapitalindkomst er der således en betydeligt lavere sammensat marginal afkastbeskatning af de øvrige opsparingsformer. Den sammensatte marginale afkastbeskatning i bolig er særligt bemærkelsesværdig, idet der for det første er en lavere direkte afkastbeskatning af opsparing i boligen, som fører til en afkastbeskatning tæt på nul. For det andet er afkastet af bolig helt fritaget for modregning i folkepensionens ydelser. Dette står i skarp kontrast til modregningen i folkepensionens tillæg ved opsparing i ratepension eller livrente, hvor den sammensatte marginale afkastbeskatning tværtimod forøges ekstra gennem skærpet modregning i forhold til opsparing i et pengeinstitut.

15) Betragtes i stedet en marginal opsparing foretaget ved det 40. år, ændres der ikke på ordningernes relative placering, men i dette tilfælde bliver den sammensatte marginale afkastbeskatning for pensionsopsparingsformerne på mellem 5 og 10 pct.

Mulighed for store gevinster ved spekulation	Den meget forskellige modregning i folkepensionsydelseerne er uhensigtsmæssig, fordi den giver mulighed for betydelige gevinster ved at omlægge fra en opsparingsform (almindelig opsparing) til en anden (køb af hus). Forskellen i modregningen af de sociale ydelser gør systemet vanskeligt gennemskueligt og gør det vanskeligt at indrette et effektivt kapitalafkastbeskatningssystem.
Anderledes problemstilling for personer, der ikke betaler topskat ...	Opsparing og modregning af folkepension for personer, der betaler bundskat
... da sammensat marginal beskatning er højere ved udbetaling end ved indbetaling	Mens det ovenstående afsnit fokuserede på den del af befolkningen, der betaler topskat, fokuseres der i dette afsnit på personer, der betaler bundskat som erhvervsaktive. I eksemplet betragtes fortsat ejere, men den diskuterede problemstilling er generel og vedrører både ejere og lejere. Problemstillingen vedrører en meget betydelig del af befolkningen, da to tredjedele af samtlige lønmodtagere ikke betalte topskat i 2005. Den sammensatte marginale indkomstkattesats for pensionister er tæt på 59 pct. for de fleste indkomster. For meget lave indkomster kan der være tendens til, at niveauet er lavere, fordi det her er afhængigt af pensionistens personlige tillæg. For alle, der har indbetalt til pensionsordninger og fratrukket disse indbetalinger i bundskatten, fører den sammensatte indkomstkattesats til, at udbetalingerne fra pensionsordningerne beskattes med en højere sats end det fradrag, der blev opnået ved indbetalingen.
Indbetalinger til pensionsopsparing giver merskat på 20 pct.	Det betyder, at der i stedet for en skattebesparelse udløses en ekstra skattebetaling ved at foretage indbetalingen til pensionsordningen. Da denne merskat er på omkring 20 pct. af indbetalingen, har den meget stor betydning for den sammensatte marginale afkastbeskatning for den del af indbetalingerne, der kommer sent i livet. Ved indbetalinger som 60-årig gælder derfor, at den sammensatte marginale afkastbeskatning af både ratepension og livrente er væsentligt højere end for almindelig opsparing i et pengeinstitut.

**Sammensat
marginal
afkastbeskatning
på 85 pct. og 70 pct.
for hhv.
ratepension og
livrente**

For ratepensionen ligger den sammensatte marginale afkastbeskatning på omkring 85 pct. for de fleste formuestørrelser. For livrente er den sammensatte marginale afkastbeskatning omkring 70 pct., mens afkastbeskatningen af den almindelige opsparing i et pengeinstitut ligger på omkring 60 pct. For personer, der nærmer sig pensionsalderen, og som ikke betaler topskat, er der med de nuværende regler en direkte ekstra beskatning ved indbetaling på pensionsordninger med løbende udbetalinger, hvis der sammenlignes med en opsparing i et pengeinstitut.

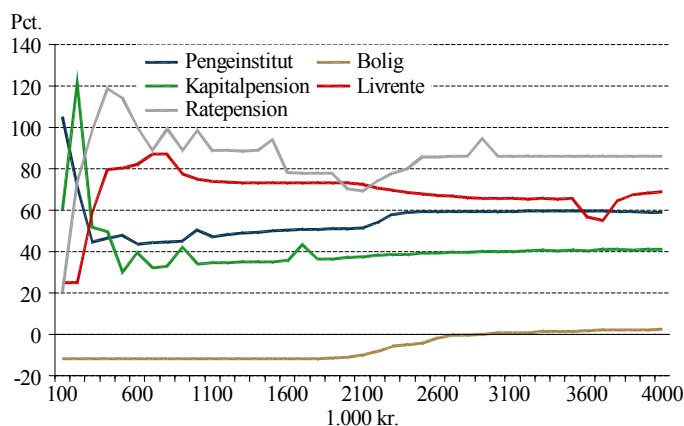
**Sammensat
marginal
afkastbeskatning
på 40 pct. ved
kapitalpension**

Derimod vil disse personer have en skattefordel af at placere opsparingen i en kapitalpension, hvis de ikke står umiddelbart overfor at skulle anvende opsparingen i forbindelse med pensionering. Det skyldes, at den ekstra beskatning ved kapitalpension er begrænset (til 1,5 pct.), og at dette mere end opvejes af den lavere afkastbeskatning, så længe opsparingen er bundet på kapitalpensionsordningen. Ved en indbetaling i 60-års alderen fører dette til, at den sammensatte marginale afkastbeskatning ligger omkring 40 pct., jf. figur II.33.

**Sammensat
marginal afkast-
beskatning tæt på
0 pct. ved bolig**

Ligesom det er tilfældet for topskatteydere, er opsparing i ejerbolig også den mest begunstigede opsparingsform for øvrige skatteydere. Forskellen til de øvrige opsparingsformer er endda mere markant for denne gruppe, der ikke betaler topskat.

Figur II.33 S sammensat marginal afkastbeskatning af opsparing, indbetalingsalder 60 år, boligejer, ikke topskatteyder



Anm.: Jf. figur II.25.

Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

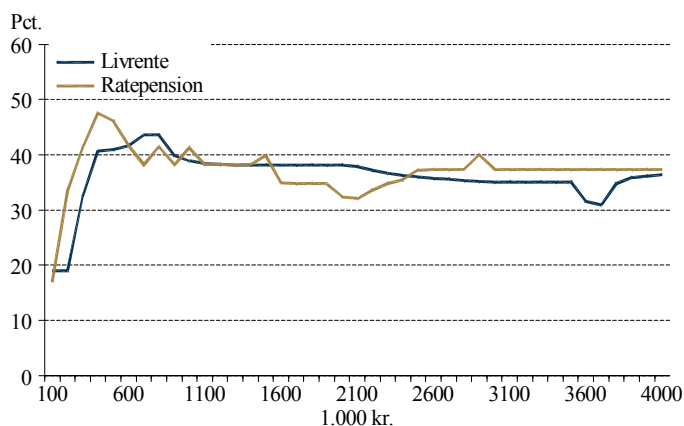
Stor aldersafhængighed i den marginale afkastbeskatning af pensionsopsparing

For personer, der ikke betaler topskat, er der en betydelig aldersafhængighed i den marginale afkastbeskatning af pensionsopsparing. Det skyldes, at en lang opsparingsperiode både giver en længere periode med pensionsafkastbeskatning på 15 pct. og påfører mindre vægt i den samlede skattebetaling til det engangsskattetab. Det opstår, fordi den sammensatte beskatning af udbetalinger er højere end det fradrag, der er opnået på indbetalingerne.

Sammensat marginal afkastbeskatning på 25 pct. ved indbetalinger for 40-årige

Hvis der alternativt betragtes en person, der indbetaler på pensionsordninger som 40-årig i stedet for 60-årig, vil den lange periode med pensionsafkastbeskatning trække den samlede marginale afkastbeskatning væsentligt ned, jf. figur II.34. Herved opnår ratepension og livrente et niveau på ca. 35 pct. og indebærer således en besparelse på ca. 25 pct. point i forhold til opsparing i et pengeinstitut.

Figur II.34 S sammensat marginal afkastbeskatning for opsparing, indbetalingsalder 40 år, boligejer, ikke topskatteyder



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

Problem at indbetalinger sent i livet er meget højt beskattet

Set over den samlede indbetalingsperiode er der således næppe tvivl om, at der opnås en gennemsnitlig besparelse på den samlede sammensatte afkastbeskatning ved indbetaling på pensionsordninger for personer, der ikke betaler topskat. Det betydelige merbeskatning af indbetalingerne for de ældste årgange forekommer som dog en yderst uhenigtsmæssig konsekvens af det samlede system af skatte- og overførselsregler.

Effekten af modregning i boligydelsen

Boligydelse forøger den marginale afkastbeskatning

Som påpeget i det ovenstående afsnit er der en afgørende forskel på den marginale afkastbeskatning mellem personer, der er topskatteydere på indbetalingstidspunktet, og personer der ikke er det. Den sammensatte marginale afkastbeskatning er væsentligt højere for den sidstnævnte gruppe. Denne problemstilling kan forstærkes betydeligt, hvis personen, der ikke er topskatteyder, samtidig bor til leje som pensionist. Hvis personen er berettiget til boligydelse, vil denne ydelses indkomstafhængighed føre til meget høje marginale afkastbeskatningsniveauer.

**Boligyldens
fordeling over
pensionsalderen
afhænger af
formuen ved
opsparing i
pengeinstitut**

Opsparing i et pengeinstitut indebærer, at formuen er størst ved overgangen til pensionsalderen og derfra nedbringes gradvist. Afkastet og dermed personens indkomst har derfor et tilsvarende forløb over livet. Denne profil i indkomsten indebærer, at for en startformue på et vist niveau vil der være en periode umiddelbart efter overgang til pensionist, hvor indkomsten vil være høj nok til, at der er en aftrapning af den årlige boligydelse. I takt med at formuen forbruges, vil personen gradvist overgå til maksimal boligydelse. Med større formue ved overgang til pensionsalderen vil der være flere år, hvor boligydelsen er aftrappet, inden formuen bliver tilstrækkelig lille til, at der opnås fuld boligydelse. Denne effekt betyder, at den samlede aftrapning af boligydelsen over livet er voksende, når formuen stiger. Dermed er boligydelsens påvirkning af den sammensatte marginale afkastbeskatning voksende i formuen op til et vist niveau.

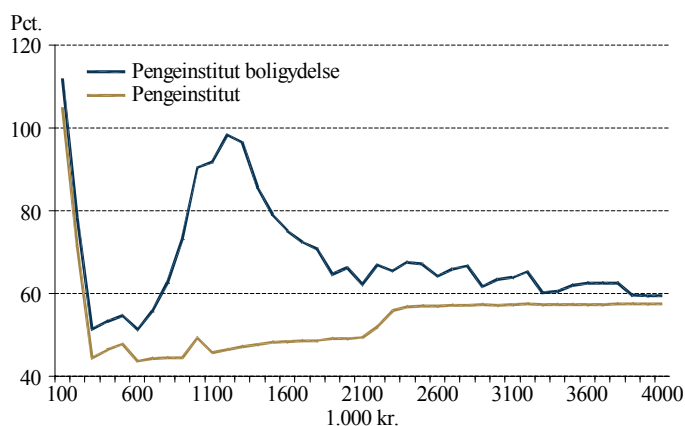
**Høj formue
indebærer bortfald
af boligydelse**

Hvis formuen på pensioneringstidspunktet på den anden side er tilstrækkelig høj, vil afkastet i den første periode af pensionisttilværelsen være for højt til, at personen kan modtage boligydelse. En stigning i formuen fra dette niveau vil derfor ikke påvirke boligydelsen i de første år som pensionist, fordi afkastet i forvejen var for højt til at modtage boligydelse. Derimod vil en forøgelse af formuen på pensionstidspunktet føre til en udskydelse af den alder, hvor formuen er blevet tilstrækkelig lille til at personen kan opnå boligydelse. En meget høj formue giver således slet ikke mulighed for boligydelse på noget tidspunkt. Denne formue har derfor en relativt lav sammensat marginal afkastbeskatning. For en lidt mindre formue vil en marginal stigning i formuen give anledning til aftrapning i de år, hvor boligydelsen modtages. Derfor vil den sammensatte marginale afkastbeskatning være højere for disse lavere formueniveauer. Denne effekt betyder således, at boligydelsens påvirkning af den marginale afkastbeskatning bliver mindre med stigende formue fra et givet niveau.

Sammensat marginal afkastbeskatning med boligydelse er høj og afhænger af formue i pengeinstitut

Forløbet af boligydelsens aftrapning over livet får den sammensatte marginale afkastbeskatning af opsparing i et pengeinstitut til at vokse fra et niveau på 60 pct. ved 0,70 mio. kr. i formue ved overgang til pension til et niveau på knap 100 pct. ved en formue på 1,4 mio. kr., mens niveauet er gradvist aftagende til ca. 60-70 pct. ved 2,5 mio. kr. Det betyder, at der er meget høj sammensat marginalbeskatning, når der også tages højde for boligydelse, jf. figur II.35.

Figur II.35 Sammensat marginal afkastbeskatning for opsparing, indbetalingsalder 60 år, ikke topskatteyder, modtager af boligydelse



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

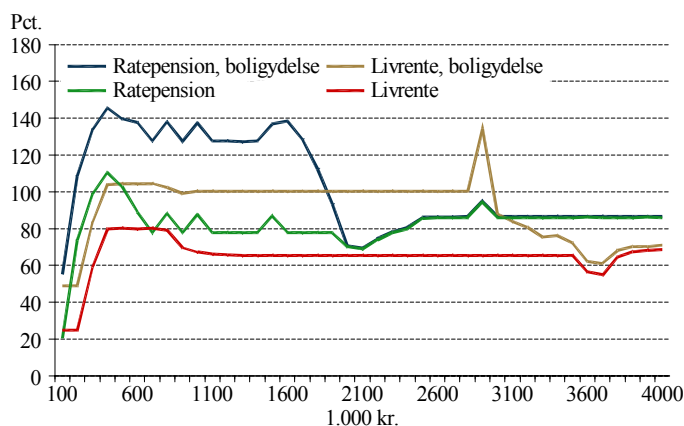
Sammensat marginal afkastbeskatning ved kapitalpension er 20 pct. lavere end i pengeinstitut

Betydningen af boligydelsen for den sammensatte marginale afkastbeskatning for kapitalpension svarer til betydningen for beskatningen af opsparing i et pengeinstitut. For en given formue efter betaling af afgiften på 40 pct. ved udbetaling af kapitalpensionen bliver tillægget til den marginale afkastbeskatning som følge af aftrapningen af boligydelsen derfor den samme. Opsparing i kapitalpension har derfor en sammensat marginal afkastbeskatning, der ligger omkring 20 pct.point under beskatningen af opsparing i et pengeinstitut, hvilket svarer til den forskel, som fandtes mellem beskatningen af de to opsparingsformer, når den sammensatte beskatning alene tager højde for skat og folkepensionsydelse.

Sammensat marginal afkastbeskatning ved livrente er 100 pct.

Da livrenten udbetales løbende med et givet (indekseret) beløb gennem hele livet, giver en given formue anledning til samme aftrapning af boligydelsen gennem hele livet. Da aftrapningen er 22,5 pct. i indkomsten efter skat, fører det til en markant stigning i den marginale afkastbeskatning, som en lejer står overfor. Boligydelser indebærer, at den sammensatte marginale afkastbeskatning bliver på 100 pct. eller derover for alle pensionsformuer op til ca. 3,0 mio. kr., hvis personen betaler bundskat på indbetalingstidspunktet. Det betyder, at selv i situationen med fuldt udbyggede arbejdsmarkedspensioner vil lejere, der er bundskatteydere på indbetalingstidspunktet, få "konfiskeret" alt afkast på den indbetaling, der foretages som 60-årig, jf. figur II.36.

Figur II.36 Sammensat marginal afkastbeskatning, indbetalingsalder 60 år, ikke topskatteydere, modtager af boligydelse



Kilde: Egne beregninger på DREAMs opsparingsmodel.

Sammensat marginal afkastbeskatning er på op til 130 pct. for ratepension

Ratepensionen har konstante udbetalinger i de første ti år af pensionisttilværelsen, og derefter fungerer ordningen på samme måde som opsparing i et pengeinstitut. Boligydelserns påvirkning af den marginale afkastbeskatning er derfor en kombination af effekten ved livrente og effekten ved opsparing i pengeinstitut. Herudover betyder ratepensionens udbetaling over ti år, at indkomsten for en given formue er højere i de ti år end i tilfældet med livrente. Modregningen

af boligydelsen er derfor større i de ti år, end hvis formuen var udbetalt som livrente. Det betyder, at boligydelsens påvirkning af den sammensatte marginale afkastbeskatning er større for mindre formuer og mindre for lidt højere formuer. Ratepensionens sammensatte marginale afkastbeskatning når derfor helt op på omkring 130 pct. op til pensionsformuer på 1,75 mio. kr. For formuer herover falder niveauet til omkring 90 pct.

Kritisk høj sammensat marginal afkastbeskatning forøges af boligydelse ...

Konklusionen om den kritisk høje beskatning af pensionsopsparing for personer, der betaler bundskat på indbetalingstidspunktet, forstærkes som forventeligt, når der fokuseres på lejere, der som pensionist modtager boligydelse. For de fleste, der tilhører denne kategori, peger analysen på, at de kan forvente en sammensat marginal afkastbeskatning på over 100 pct. til pensionsordninger med løbende udbetaling, uanset hvilken formue personen har. Dette gælder for indbetalinger, der foretages ved 60-års alderen eller senere.

... men er meget følsom overfor indbetalingstidspunktet

Ligesom den ovenstående analyse uden inddragelse af boligydelsen er den sammensatte marginale afkastbeskatning meget følsom over for, på hvilket tidspunkt indbetalingerne foretages. Indbetalinger ved 40-års alderen har en marginal afkastbeskatning på ca. 50 pct. i det formueinterval, hvor den er over 100 pct. for indbetalinger ved 60-års alderen. Derfor gælder det forsat, at hvis der betragtes indbetalinger over et helt livsforløb, er den gennemsnitlige marginale afkastbeskatning ved pensionsopsparing lavere end ved opsparing i pengeinstitutter, selv når der tages højde for effekten på boligydelsen.

Marginal afkastbeskatning for faktisk tilbagetrukne personer

Sammensat marginal afkastbeskatning for de, der trak sig tilbage i 2003

I dette afsnit betragtes den marginale afkastbeskatning for de faktiske personer, der trak sig tilbage fra arbejdsmarkedet i løbet af 2003, således at 2002 var personernes sidste hele år på arbejdsmarkedet, mens 2004 var første hele år som efterlønsmodtager eller folkepensionist. Der tages udgangspunkt i personernes faktiske formuesammensætning, familief forhold og type af bolig. For hver af disse personer analyseres den marginale afkastbeskatning i den

hypotetiske situation, at personen havde foretaget en ekstra opsparing i sit sidste år på arbejdsmarkedet. Der ses på opsparing i livrente, rate- og kapitalpension, jf. boks II.5.

Indbetalinger i det sidste år som erhvervsaktiv

Da indbetalingerne foretages i personens sidste år på arbejdsmarkedet, er det først og fremmest effekterne af den sammensatte beskatning ved hhv. direkte skattebetalinger og modregning af offentlige ydelser, der illustreres ved beregningerne. Den skattemæssige besparelse ved lavere afkastbeskatning af pensionsopsparing får ikke nævneværdig virkning i de betragtede eksempler. Derfor er den marginale afkastbeskatning i eksemplerne udtryk for en overgrænse for beskatning af pensionsopsparing.

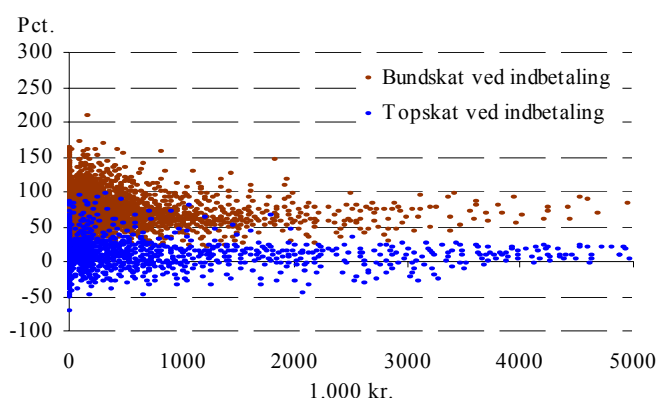
Mange har store formuer i ordninger med livrente

Blandt de, der trak sig tilbage i løbet af 2003, er der en betydelig spredning i størrelsen af den formue, som er placeret på et depot med udbetalinger i form af livrente. Formuer på op til 5 mio. kr. forekommer i et ikke ubetydeligt omfang, jf. figur II.37. Hyppigheden af store pensionsformuer er som forventeligt højest blandt personer, der betaler topskat året før, de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Også blandt personer, der ikke er topskatteydere i deres sidste erhvervsaktive år, er der dog et forholdsvist stort antal, som har formuer på op til 3 mio. kr. placeret i pensionsordninger med livrente.

Stor forskel i sammensat marginal afkastbeskatning mellem bund- og topskatteydere

Det er bemærkelsesværdigt, at stort set alle, der er topskatteydere på indbetalingstidspunktet, og som har en livrenteformue på mere end 1 mio. kr., har en sammensat marginal afkastbeskatning på mellem 10 pct. og 20 pct. Det svarer til det beregnede beskatningsniveau for typepersonen, der er topskatteyder og boligejer. Tilsvarende har personer, der ikke er topskatteydere på indbetalingstidspunktet, og som har en betydelig livrenteformue, en sammensat marginal afkastbeskatning på omkring 70 pct., hvilket svarer til det beregnede niveau for typepersonen, der er bundskatteyder og boligejer.

Figur II.37 S sammensat marginal afkastbeskatning for livrenteformuer



Anm.: Figuren viser den sammensatte marginale afkastbeskatning for 14.134 udvalgte personer, der trak sig tilbage i 2003, under antagelse af at disse lige inden afgang fra arbejdsmarkedet forøgede deres formue med 100.000 kr. Hvert punkt viser den gennemsnitlige marginale afkastbeskatning af en gruppe bestående af tre personer. Grupperne sammensættes på baggrund af den såkaldte Ward-algoritme.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af DREAMs opsparingsmodel.

**50-100 pct.'s
sammensat
marginal afkast-
beskatning for
ikke-topskatteydere**

For personer, der ikke betaler topskat og har små livrenteformuer, er den sammensatte marginale afkastbeskatning koncentreret omkring intervallet mellem 50 pct. og 100 pct. med en del observationer over 100 pct. Det bekræfter de meget høje beskatningsniveauer særligt for lejere, som fremgik af typeeksemplerne i ovenstående afsnit.

**0-30 pct.'s
sammensat
marginal afkast-
beskatning for
topskatteydere**

For topskatteydere med relativt små livrenteformuer er den sammensatte marginale afkastbeskatning koncentreret i intervallet fra 0 pct. til 30 pct. Også for denne gruppe bekræftes således resultaterne i ovenstående typeeksempler, som peger på, at der er en lav afkastbeskatning for personer, der betaler topskat på indbetalingstidspunktet.

Data

Populationen er en 33 pct. stikprøve. Analysen tager udgangspunkt i data for personer, der trak sig helt eller delvist tilbage til efterløn eller folkepension i løbet af 2003. For disse gælder det derfor, at 2002 var det sidste hele år som beskæftiget, og at 2004 var første hele år som tilbagetrukket, hvilket giver 14.133 personer i stikprøven. For disse personer benyttes indkomstoplysninger for 2002. Dette er relevant for at kunne fastlægge marginals-katten, hvilket har direkte relevans for størrelsen af det fradrag, som den pågældende person ville kunne opnå ved indskud på en pensionsordning. Der anvendes data for pensionsformuerne pr. 31/12 2003. Der ses bort fra alle øvrige 2003-data, da indkomstforholdene – for alle andre end dem, der lod sig pensionere pr. 31. december – vil være en blanding af lønindkomster, overførsler og pensionsudbetalinger.

Model og metode

Beregningerne er gennemført på DREAMs opsparingsmodel, som er præsenteret i boks II.3.

Analysen er gennemført ved at sammenligne den beskatning, der følger af personens faktiske formue ved udgangen af 2003, med beskatningen af en fiktiv formue, der er 100.000 kr. større. Stigningen i formuen antages at ske ved en forøgelse af en af de tre analyserede aktivformer. Som ved de stiliserede eksempler anvendes regler, satser og grænser for overførselsindkomstsyste-met i 2008. Skatteberegningen er baseret på reglerne fra 2009, hvor grænsen for mellemskatten er sammenfaldende med grænsen for topskatten. Beregningerne tager højde for, hvilket skattemæssigt fradrag der kan foretages ved indbetalingen på hver af aktivtyperne. Det forhøjede niveau af mellemskattegrænsen reducerer derfor – beregningsteknisk – den skattebesparelse, der kan opnås ved indbetalinger på pensionsopsparing for personer, der betalte mellemskat under det hidtidige system. Isoleret set forøger dette den marginale afkastbeskatning af pensionsopsparingen. Hvis pensionsopsparingen er tilstrækkelig stor til at ville have udløst mellemskat, reduceres den sammensatte marginale afkastskat. For en stor gruppe af de, der trak sig tilbage i 2003, er opsparingen dog ikke tilstrækkelig stor til at ville have udløst mellemskat. Denne gruppe får derved beregningsteknisk en højere marginal afkastbeskatning, end den ville have haft med skattesystemet fra 2003.

Bundskatteydere har ca. 50 pct. point højere sammensat marginal afkastbeskatning end topskatteydere ved investering i livrente

Afkastet af indbetalinger til livrente sent i arbejdslivet beskattes endog meget højt for personer, der betaler bundskat på indbetalingstidspunktet, jf. figur II.37. Omvendt er der en forholdsvis lav beskatning af afkastet for personer, der betaler topskat på indbetalingstidspunktet. Den typiske merbeskatning af afkastet for personer, der betaler bundskat på indbetalingstidspunktet, er omkring 50 pct.point for personer med en livrenteformue på 1 mio. kr. eller derover. For mindre formuer er den typiske forskel i afkastbeskatningen endnu større.

Ratepensionsformuer er lavere end livrenteformuer

Der er betydeligt færre af de, der trak sig tilbage i 2003, som havde ratepensionsformuer, og formuerne i denne opsparingsform var i gennemsnit væsentligt lavere end livrenteformuen. Kun meget få personer havde ratepensionsformuer over 2 mio. kr. De fleste med større ratepensionsformuer betalte topskat på indbetalingstidspunktet. Blandt de, der trak sig tilbage i 2003, og som havde en ratepensionsformue, er ca. halvdelen ikke topskatteydere året før tilbagetrækningen.

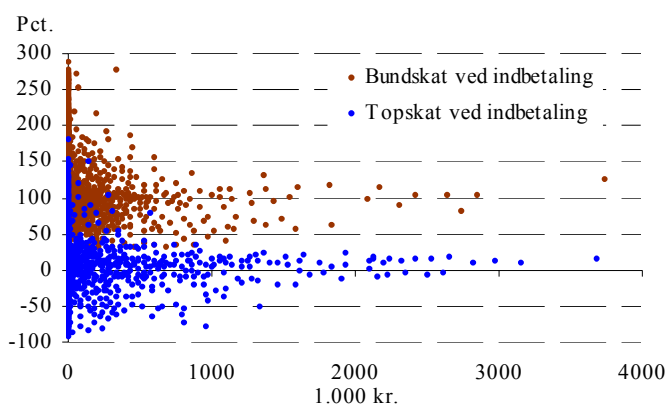
Negativ nettokapitalindkomst kan trække afkastbeskatningen af ratepensionen ned ...

Der er stor spredning i afkastbeskatningen ved ratepension blandt personer, der betaler bundskat året før tilbagetrækning. Personer med en formue over 750.000 kr. har en sammensat marginal afkastbeskatning på mellem 50 og 120 pct. Der er således en del observationer, som har en lavere sammensat marginal afkastbeskatning end den, der fremgik af ovenstående afsnit. Afkastbeskatningen blev 80 pct. for en typeperson, der er boligejer og betaler bundskat på indbetalingstidspunktet. For en typeperson, der er lejer, er den marginale afkastbeskatning op til 130 pct. En forklaring på, at de viste afkastbeskatningsniveauer er lavere, er, at der er tale om boligejere med negativ nettokapitalindkomst. For denne gruppe vil afkastet af opsparing af den udbetalte ratepension blive beskattet med en lavere sats end antaget i beregningerne ovenfor og således bidrage til en lavere sammensat marginal afkastbeskatning.

**... og give
anledning til
negativ sammensat
marginal
afkastbeskatning
for topskatteydere**

For personer med ratepensioner, som betalte topskat i det sidste år inden tilbagetrækningen, er der også en tendens til, at den sammensatte marginale afkastbeskatning er lavere end i typeeksemplerne ovenfor. For personer med en ratepensionsformue over 1 mio. kr. er afkastbeskatningen typisk mellem 0 pct. og 15 pct., mens typeberegningen peger på en marginal afkastbeskatning på 10-15 pct. En mulig forklaring er, at der er tale om personer med negativ nettokapitalindkomst. Også for topskatteydere med en beskedent ratepensionsformue er der tale om en lavere sammensat marginal afkastbeskatning, end typeberegningerne peger på. Således har en betydelig del af denne gruppe en negativ sammensat marginal afkastbeskatning, jf. figur II.38.

Figur II.38 Sammensat marginal afkastbeskatning for ratepensionsformuer



Anm.: Jf. figur II.37.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af DREAMs opsparingsmodel.

**Stor merbeskatning
af bundskatteydere
ved ratepension**

Samlet er der endnu større forskel i den sammensatte marginale afkastbeskatning mellem bund- og topskatteydere på indbetalingstidspunktet ved ratepensionsformue end ved livrenteformuen, idet forskellen i førstnævnte tilfælde er oppe på omkring 80 pct. i gennemsnit, blandt de, der trak sig tilbage i 2003.

Mange har kapitalpensionskonti med et lille indestående

Kapitalpensioner er mere udbredte end ratepensioner, men indeståendet blandt de, der trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet i 2003, er forholdsvis lavt sammenlignet med indeståendet i livrenteformue. Kun få har mere end 1 mio. kr. stående på en kapitalpensionskonto, og fordelingen af indeståendet for personer, der betaler topskat hhv. bundskat i det sidste år af arbejdslivet er forholdsvis ens. Der er kun en beskedent tendens til, at personer, som betaler topskat, har et større indestående.

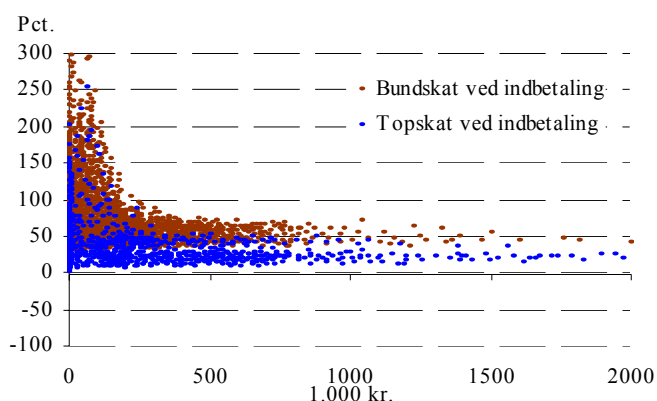
Begrænset forskel mellem top- og bundskatteyderes sammensatte marginale afkastbeskatning for kapitalpension

Den sammensatte marginale afkastbeskatning af kapitalpensionsformuer er mere koncentreret for formuer over 200.000 kr. end for de to øvrige typer af pensionsopsparing. Den sammensatte marginale afkastbeskatning for personer, der betalte topskat i det sidste år som erhvervsaktiv, er koncentreret omkring 20 pct., hvilket svarer til resultatet i det stiliserede eksempel ovenfor. Ved lavere niveauer af formuen er den sammensatte marginale afkastbeskatning højere for en forholdsvis stor gruppe af topskatteydere på indbetalingstidspunktet. Denne gruppe er lejere, og resultatet afspejler derfor også de stiliserede beregningseksempler. Personer, der er bundskatteydere på indbetalingstidspunktet, har en sammensat marginal afkastbeskatning på mellem 40 pct. og 60 pct. for formuer på over 300.000 kr. Blandt de personer, der har den højeste beskatning, trækker flertallet sig tilbage på efterløn som 60-årig. En stiliseret beregning af den sammensatte marginale afkastbeskatning for personer, der går på efterløn som 60-årig, leder til en sammensat marginal afkastbeskatning på 60 pct., mens samme type beregninger for personer, der trækker sig tilbage på folkepension, giver en sammensat marginal afkastbeskatning på 40 pct.

Ældrecheck giver høj sammensat marginal afkastbeskatning

De meget høje sammensatte marginale afkastbeskatninger, der fås for små kapitalpensionsformuer, skyldes aftrapning af ældrechecken. Årsagen til, at disse afkastbeskatningssatser bliver så høje, er reglen om, at ældrechecken bortfalder ved en kapitalindkomstskattepligtig formue på 59.900 kr. Afkastet af dette beløb er ca. en tredjedel af ældrechecken, hvilket giver en marginal afkastbeskatning på op imod 300 pct., jf. figur II.39.

Figur II.39 S sammensat marginal afkastbeskatning for kapitalpensionsformuer



Anm.: Jf. figur II.37.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af DREAMs opsparingsmodel.

Høj beskatning for bundskatteydere og lav beskatning for topskatteydere

Samlet bekræfter analysen af den sammensatte marginale afkastbeskatning for personer, der trak sig tilbage fra arbejdsmarkedet i 2003, det generelle billede af beskatningen af pensionsopsparing for personer i den sidste del af arbejdslivet:

- For den gruppe, der betaler bundskat på indbetalingstidspunktet, er den sammensatte marginale afkastbeskatning meget høj for både opsparing i ratepension og livrente. Beskatningen ligger for disse opsparingsformer omkring 100 pct., og for en meget betydelig del af opsparerne er beskatningen et godt stykke over 100 pct. Opsparing på kapitalpension er væsentligt lavere beskattet for denne gruppe, men reglerne for ældrecheck giver anledning til meget høje sammensatte marginale afkastbeskatninger ved små formuer
- For den gruppe, der betaler topskat på indbetalingstidspunktet, er den sammensatte marginale afkastbeskatning lav for både opsparing i ratepension og livrente. Beskatningen ligger for begge opsparingsformer på 15-20 pct., og en betydelig del af opsparerne har lavere eller endog negativ afkastbeskatning

Opsamling

Uhensigtsmæssigt samspil mellem skatte- og overførselssystemet

Gennemgangen af den marginale afkastbeskatning for de forskellige typer af opsparing peger på, at der er en del uhensigtsmæssigheder i samspillet mellem skattesystemet og overførselsindkomstsyste­met, som der bør rettes op på.

Høj sammensat marginal afkastbeskatning for ikke-topskatteydere ...

Den væsentligste af de konstaterede uhensigtsmæssigheder vedrører den sammensatte afkastbeskatning for lønmodtagere, der ikke betaler topskat. Denne gruppe udgør en majoritet på omkring to tredjedele af samtlige lønmodtagere og en lidt lavere andel af samtlige fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere svarende til ca. 60 pct. Gruppen oplever en merskat som følge af, at indbetalinger til pensionsordninger fradrages til lavere skattesats end den sammensatte skattesats, som personer i gruppen står over for som pensionister. Dette gælder også, når arbejdsmarkedspensionssystemet er fuldt udbygget. Forskellen i beskatning er omkring 20 pct.point, hvilket er så markant, at der kan være direkte tab forbundet med indbetalinger til pensionsordninger i de sidste år op mod pensionsalderen. Det gælder i særlig grad for den store andel af gruppen, som er lejere og berettiget til boligydelse, når de bliver pensionister.

... ødelægger tilskyndelsen til pensionsopsparing for ældre på arbejdsmarkedet ...

Set over den samlede indbetalingsperiode er der næppe tvivl om, at der opnås en gennemsnitligt lavere sammensat beskatning af afkastet ved at indbetale på en pensionsordning frem for at indbetale til en almindelig opsparing i et pengeinstitut. På trods af dette er det yderst uhensigtsmæssigt, at det kan betale sig at ophøre med pensionsindbetalinger fra midt i halvtredserne og i stedet spare op i pengeinstitut.

... hvilket er uhensigtsmæssigt også fra et samfundsmæssigt perspektiv

I et samfundsmæssigt perspektiv er det uhensigtsmæssigt, at der er store lønmodtagergrupper for hvem, det ikke kan betale sig at indbetale til pensionsordninger med løbende udbetalinger i den sidste del af deres arbejdsliv. Det skyldes, at samfundsmæssige effektivitetshensyn taler for, at et opsparingsbaserede pensionssystem fastholdes og gradvis udbygges således, at de opsparingsbaserede pensioners andel af det samlede pensionssystem vokser over tid.

Høj marginal afkastbeskatning reducerer gevinsten ved at blive på arbejdsmarkedet

Samtidig har den meget høje sammensatte marginale afkastbeskatning af indbetalingerne i de sidste år af arbejdslivet en negativ effekt på den samfundsøkonomiske effektivitet ved at reducere gevinsten ved at blive længere på arbejdsmarkedet. Dette forstærker risikoen for tidligere tilbagetrækning, der følger af den stigning i dækningsgraderne, som fremtidens pensionister kan se frem. Sammenlagt kan det føre til, at den potentielle samfundsøkonomiske gevinst ved den forøgede vægt på opsparingsbaserede pensioner udebliver.

Pensionssystemet er ikke tilstrækkeligt tilpasset

Årsagen til den høje sammensatte afkastbeskatning af pensionsopsparing med løbende udbetalinger er, at denne opsparingsform i særlig markant grad modregnes i de indkomstafhængige sociale ydelser. Det offentlige pensionssystem er ikke i tilstrækkeligt omfang blevet tilpasset til opbygningen af de opsparingsbaserede pensioner.

II.6 Sammenfatning og anbefalinger

Indbetalinger til pension er øget

Indbetalingerne til pensionsordninger er steget betydeligt de seneste 15 år og udgjorde i 2005 ca. 18.000 kr. pr. person i alderen 30 år til 55 år. Der var 77 pct. af alle personer i aldersgruppen, der indbetalte til pensionsordninger ud over ATP, hvilket er 21 pct.point mere end i 1988.

Høj dækning ved pensionering

Det stigende antal personer, som har pensionsordninger ud over ATP, forøger indkomsten for fremtidige pensionister. Udbredelsen af pensionsordninger har haft den konsekvens, at flere pensionister i dag end for ti år siden har en disponibel indkomst, der ikke ligger langt under den disponible indkomst som erhvervsaktiv.

Sammensat marginal afkastbeskatning høj

Opbygningen af det opsparingsbaserede pensionssystem har kun i begrænset omfang givet anledning til tilpasninger i folkepensionssystemet. Dette er forsat indrettet med henblik på at sikre pensionister uden opsparing en rimelig levestandard, samtidig med at en række ydelser aftrappes for pensionister med supplerende indkomster. Konsekvensen er, at den nuværende sammensatte afkastbeskatning af pensionsopsparing i nogle tilfælde er konfiskatorisk høj.

	Den sammensatte afkastbeskatning er defineret som den samlede effekt af beskatning af afkast og reduktion i offentlige ydelser.
Store forskelle i sammensat beskatning af aktiver	Den sammensatte afkastbeskatning er beregnet for fem forskellige aktiver. Der er store forskelle i beskatningen af de fem aktiver, hvilket for en stor del skyldes forskelle i modregningen i de offentlige ydelser. For en enkelt type opsparing sker der ikke modregning i offentlige ydelser; for andre sker det enten ud fra afkastet af opsparingen eller ud fra både afkastet og selve opsparingen.
Almindelig opsparing har en sammensat marginal afkastbeskatning på 60 pct.	Almindelig opsparing i et pengeinstitut giver anledning til beskatning af afkastet og til modregning i offentlige pensionsydelser, som baseres på afkastet af opsparingen. Den sammensatte marginale afkastbeskatning af denne type opsparing er på omkring 60 pct., hvortil kommer evt. modregning af boligydelse for lejere.
Mulighed for meget høj sammensat marginal beskatning af afkast på pensionsopsparing ...	Den sammensatte marginale beskatning af afkast af livrente og ratepensionsopsparing kan blive højere end ved almindelig opsparing i et pengeinstitut, hvis der ikke betales topskat på indbetalingstidspunktet. Hovedforklaringen på dette er, at der er en merskat ved opsparingen, fordi den sammensatte beskatning på udbetalingstidspunktet omtrent svarer til topskatteniveauet pga. aftrapningen af pensionstillægget. Inkluderes aftrapningen af boligydelse for lejere, opnås en sammensat marginal afkastbeskatning på 100 pct. eller derover for begge pensionstyper. Problemet er størst for indbetalinger foretaget kort før pensioneringen. For indbetalinger foretaget tidligt i livet opnås en gevinst ved den lavere beskatning af det løbende afkast på pensionsordninger.
... men omkring 40 pct. for kapitalpension	Den sammensatte marginale afkastbeskatning på opsparinger i kapitalpension ligger derimod på omkring 40 pct. eller lavere. Det er primært forskelle i reglerne for modregning af offentlige ydelser, der er årsag til den lavere sammensatte beskatning.
Afkast af boliger er lavt beskattet	Den sammensatte marginale afkastbeskatning af opsparing i bolig er omkring 0 pct. Der er ikke modregning i offentlige

ydelser ved afkast af boligformue. Den lave beskatning af afkast i boliger gælder både for personer med høje indkomster og relativt beskedne indkomster.

Den marginale afkastbeskatning bør som udgangspunkt være ens

Hvis der ikke er samfundsmæssige hensyn, der trækker i retning af, at bestemte opsparingsformer er mere hensigtsmæssige end andre, bør en effektiv sammensat afkastbeskatning sikre et ens marginalt afkast på de forskellige opsparingsformer. Det er langt fra tilfældet i Danmark.

Dog argument for lavere skat på pensionsopsparing

Der er dog et samfundsøkonomisk effektivitetsargument for en aflastning af folkepensionssystemet – og dermed potentielt en lavere marginal beskatning af de erhvervsaktive – og en forøget vægt på et opsparingsbaseret pensionssystem. Det er et argument for en relativt lempelig beskatning af pensionsopsparing. Dette åbner dog samtidig mulighed for u hensigtsmæssig skattetænkning imellem de forskellige opsparingsformer, hvorfor der er behov for en afvejning af de to hensyn.

Før store gevinster ved skattetænkning i den sammensatte marginale afkastbeskatning

Indretningen af det danske skatte- og overførselssystem tilgodeser ikke i tilstrækkeligt omfang denne afvejning. For en topskatteyder med positiv nettokapitalindkomst, der som pensionist vil have så stor en indkomst, at vedkommende ikke vil være berettiget til folkepensionens indkomstafhængige ydelser, er der en skattebesparelse på (ca. 59 pct. – 15 pct. =) ca. 44 pct. ved at nedbringe den positive nettokapitalindkomst via indskud på en pensionsordning. Det kan f.eks. ske ved at spare op på en ratepension i stedet for at placere opsparingen i et pengeinstitut. Selv hvis personen har negativ kapitalindkomst, er der en skattefordel ved at optage et lån og placere pengene i en pensionsopsparing. I dette tilfælde er den skattemæssige besparelse på (33 – 15 =) 18 pct. af afkastet. Skattebesparelsen på afkastet er helt op til ca. 55 pct., hvis opsparingen i stedet anvendes til investering i en større ejerbolig.

Forskelle i sammensat marginal afkastbeskatning bør reduceres

Disse meget betydelige skattebesparelser fører til skattetænkning mellem de forskellige opsparingsformer. Der er således behov for en omlægning, der reducerer de betydelige gevinster. En løsning på dette problem kunne være en sænkning af kapitalindkomsts-katten til et niveau omkring

pensionsafkastbeskatningen. Konsekvenserne af dette er dog ikke analyseret i forbindelse med denne rapport, men bør indgå i overvejelserne om en fremtidig skattereform.¹⁶ I det omfang kapitalindkomstskatten ikke sænkes fuldt ud til niveauet for pensionsafkastbeskatningen, bør ændringen suppleres med en begrænsning på mulighederne for omplaceringer mellem de forskellige opsparingsformer.

Supplerer med et loft over pensionsindskud

Indretningen af en sådan begrænsning skal på den ene side sikre mod uhensigtsmæssig skattetænkning og på den anden side give tilstrækkelig fleksibilitet til, at personer med svingende indkomster over tiden kan foretage udjævninger af deres skattepligtige indkomst. En mulig udformning af en sådan regel kunne være, at den enkelte maksimalt kan placere i alt 100.000 kr. årligt på en pensionsopsparingsordning eller op til 20 pct. af den arbejdsmarkedsbidragspligtige indkomst, hvis dette beløb overstiger 100.000 kr. Begrænsningen på 20 pct. beregnes som et gennemsnit af indkomsten de seneste tre år reguleret med den gennemsnitlige lønudvikling på arbejdsmarkedet.

Større afgift for at hæve pensionsopsparing i utide

Mulighederne for skattetænkning gennem omplaceringer mellem kapitalindkomstskattepligtig opsparing og opsparing på en ratepension kan herudover begrænses ved at stramme op på reglerne for beskatning ved opsigelse af ratepensionsordningen før det fyldte 60. år. De nuværende regler indebærer, at der betales en afgift på 60 pct. af formuen, hvis denne udbetales før det tidligst mulige udbetalingstidspunkt. Det skal sammenlignes med den sammensatte indkomstskatteprocent på udbetaling af pension, som er på omkring 59 pct. for stort set alle indkomstniveauer. Den afgift, der skal betales for at hæve formuen i utide, svarer altså til 1 pct. I betragtning af, at forskellen i den sammensatte afkastbeskatning er 45 pct., forekommer det at være en meget lille afgift for at ophæve aftalen i utide.

16) En stigning i pensionsafkastskatten vil ligeledes reducere incitamentet til skattetænkning. Imidlertid vil denne stigning også reducere incitamentet til opsparing i ratepension og livrente for personer, der ikke betaler topskat.

Mange har dækningsgrader omkring 100 pct.

Hvis det nuværende system med overførselsindkomster og offentlige tilskud til boligudgifter fortsætter, vil dækningsgraderne for store grupper af lønmodtagere være næsten 100 pct., når arbejdsmarkedspensionssystemet er fuldt modnet. Det betyder, at fremtidens pensionister vil have disponible indkomster, der er omtrent den samme, som da de var erhvervsaktive. Herudover vil en stor gruppe have opsparring i ejerbolig. Det betyder, at indkomstniveauet og indkomstfordelingen blandt fremtidens pensionister svarer til indkomstniveau og -fordeling blandt de fremtidige erhvervsaktive generationer. Der er således som udgangspunkt ikke fordelingsmæssige argumenter for at have særlige regler for personer over pensionsalderen, når arbejdsmarkedspensionssystemet er fuldt udbygget.

Pensionstillæg bør udfases fra 2028 ...

Som et led i en tilpasning til en situation, hvor en stigende del af de fremtidige pensionisters indkomst stammer fra opsparingsbaserede pensionsudbetalinger, foreslås, at pensionstillægget og den supplerende pensionsydelse udfases i takt med, at der er opbygget pensionsformuer, som sikrer de kommende pensionister en levestandard på niveau med levestandarden for erhvervsaktive. Det vil omtrent være tilfældet fra 2028, hvor også tilbagetrækningsalderen er udskudt til 67 år. Den foreslåede ændring i pensionssystemet berører derfor alene personer, der bliver folkepensionister i 2028 eller senere, dvs. personer, som er født i 1961 eller senere.

... hvilket sikrer skattemæssig tilskyndelse til pensionsopsparring for ejere, der ikke betaler topskat

En fjernelse af folkepensionens indkomstafhængige tillæg betyder, at indbetalinger ved 60-års alderen til en livrente eller ratepension vil opnå en lavere sammensat marginal afkastbeskatning end indbetalinger til opsparring i et pengeinstitut for personer, der bor i ejerbolig og hverken betaler topskat som erhvervsaktiv eller pensionist. For begge former for pensionsopsparring bliver den marginale afkastbeskatning mellem 20 pct. og 35 pct. For denne gruppe betyder forslaget således, at der er en skattemæssig tilskyndelse til at spare op på pensionsordninger frem for i et pengeinstitut helt frem til pensioneringstidspunktet.

Den sammensatte afkastbeskatning er fortsat høj for modtagere af boligydelse, der ikke betaler topskat

For lejere, der ikke betaler topskat på indbetalingstidspunktet, og som modtager boligydelse på udbetalingstidspunktet, betyder aftrapningen af boligydelsen, at den sammensatte marginale afkastbeskatning er høj selv uden aftrapning af folkepensionen. Forslaget om fjernelse af folkepensionens indkomstafhængige tillæg er tilstrækkeligt til at sikre, at opsparing på livrente i den sene fase af arbejdslivet opnår en lavere sammensat marginal afkastbeskatning end opsparing i et pengeinstitut. Den sammensatte marginale afkastbeskatning bliver mellem 50 pct. og 70 pct. for opsparing i livrente. Forslaget er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at sikre, at det samme er tilfældet for opsparing i ratepension. For denne opsparingsform vil den sammensatte marginale afkastbeskatning være højere end i et pengeinstitut for indbetalinger foretaget i slutningen af arbejdslivet. Der vil dog ikke længere være intervaller, hvor den sammensatte marginale afkastbeskatning er over 100 pct.

Opsparingsbaseret pension bør styrkes

En afskaffelse af pensionstillægget og den supplerende pensionsydelse indebærer en reduktion i dækningen for de pensionister, der kun har lav supplerende pensionsindkomst fra opsparingsbaseret pension eller slet ingen. Derfor foreslås en omlægning af pensionssystemet, der indebærer en styrkelse af det opsparingsbaserede element i pensionssystemet for de personer, som ikke er dækket af det eksisterende system af arbejdsmarkedspensioner.¹⁷

Indbetalinger til modtagere af overførselsindkomst ...

Det foreslås derfor, at modtagere af offentlige overførselsindkomster bortset fra SU-modtagere, efterlønsmodtagere og folkepensionister får indbetalt 6 pct. af deres overførselsindkomst eller minimum 750 kr. pr. måned til en pensionsordning. Heraf indbetaler staten to tredjedele dvs. 4 pct. eller 500 kr. pr. måned, mens de selv indbetaler 2 pct. eller 250 kr. pr. måned. Dette gælder kun for personer født i 1961

17) Forslaget om pensionsopsparing for grupper, der ikke er dækket af de eksisterende arbejdsmarkedspensioner, er tidligere fremsat i Velfærdskommissionen (2006), men ikke i kombination med lavere indkomstafhængighed i folkepensionen.

eller senere. I pensionsordningen indgår kun alderspension; der er således hverken invalide- eller ægtefælledækning.¹⁸

... og personer der arbejder på områder uden overenskomst

For personer, der arbejder på områder, som ikke er dækket af en overenskomst, bør der lovgives om, at arbejdsgiveren skal indbetale 4 pct. af lønnen til pension, mens lønmodtageren selv skal indbetale 2 pct. af lønnen. Selvstændige indbetaler 6 pct. af den arbejdsmarkedsbidragspligtige indkomst.

Fritagelse for personer der indbetaler i forvejen

Forslaget udformes således, at der skal indbetales 6 pct. af al arbejdsmarkedsbidragspligtig indkomst, hvoraf der ikke i forvejen indbetales minimum 6 pct. brutto til en pensionsordning med løbende udbetalinger. Forslaget bør have virkning fra 2009.

Incitamentet til beskæftigelse påvirkes kun lidt

Isoleret set betyder den forøgede offentlige indbetaling af pensionsopsparing til overførselsindkomstmottagere, at deres kompensationsgrad stiger, hvis der anlægges et langsigtet perspektiv. Det modvirkes til en vis grad af, at overførselsindkomstmottageren også selv indbetaler til pensionsopsparingen, således at den kortsigtede (øjeblikkelige) disponible kompensation reduceres lidt som følge af forslaget. I det omfang, den kortsigtede kompensation er mere betydende for incitamentet til beskæftigelse, har forslaget kun begrænsede nettovirkninger på incitamentet til at blive beskæftiget.

Højere offentlige udgifter nu – men forbedret holdbarhed

Forøgelse af indbetalinger til pensionsordninger for overførselsindkomstmottagere fra 2009 giver anledning til højere offentlige udgifter de kommende år, mens forslaget fra 2028 og fremover fører til reducerede offentlige udgifter. Til gengæld vil den efterfølgende reduktion være

18) En indbetaling på 6 pct. af det maksimale niveau for dagpenge fra det 21. år til det 72. år giver med de antagelser, der anvendes i afsnit II.4, en årlig pensionsudbetaling på ca. 40.000 kr. Til sammenligning er pensionstillægget til ægtefæller 29.000 kr. og til enlige 60.000 kr. Minimumsgrænsen på 9.000 kr. pr. år berører først og fremmest kontanthjælpsmottagere og sikrer, at denne gruppes pensionsindbetalinger dels ikke bliver for lave og dels bliver uafhængige af antallet af børn i husstanden.

	<p>mere omfattende, således at forslaget giver anledning til en forbedret finanspolitisk holdbarhed.</p>
<p>Obligatorisk indbetaling berører primært ufaglærte</p>	<p>Kapitlets analyser af indbetalingerne til pensionsordningerne viser, at den foreslåede obligatoriske indbetaling ofte vil berøre ufaglærte på mindre virksomheder. Denne gruppe har i forvejen det mindste incitament til at være i beskæftigelse, fordi kompensationsgraden ved ledighed kan være høj.</p>
<p>Sænkning af skatten på arbejdsindkomst</p>	<p>Det anbefales derfor at anvende en del af merprovenuet ved omlægningen af pensionssystemet til sænkning af skatten på lave arbejdsindkomster. Formålet er at sikre en styrkelse af den økonomiske gevinst ved at være i beskæftigelse for den lavestlønnede gruppe.</p>
<p>Eftersyn af tilskud til lejeboliger ...</p>	<p>Endvidere har analyserne i dette kapitel peget på, at reglerne for boligydelse ikke harmonerer med et pensionssystem, hvor en væsentlig del af den samlede pension er opsparringsbaseret. Det skyldes, at aftrapningen af boligydelsen medfører en betydelig forøgelse den sammensatte marginale afkastbeskatning af pensionsopsparring for lejere. Der er derfor behov for at overveje boligydelsesordningen.</p>
<p>... og beskatning af ejerboliger</p>	<p>Regulering af tilskuddet til lejere skal imidlertid ses i sammenhæng med beskatningen af ejerboliger. Analysen viser, at den sammensatte marginale afkastbeskatning af opsparring i ejerbolig stort set er nul, hvilket står i skarp kontrast til de øvrige analyserede opsparringsformer. Dermed understreger analysen behovet for revurdering af ejerboligbeskatningen, hvilket passende kan indgå som led i en skattereform.</p>
<p>Større pensionsopsparring kan mindske arbejdsudbud</p>	<p>Stigningen i pensionsopsparringen har formodentlig også konsekvenser for mønstret for tilbagetrækning, da en større personlig opsparring vil forøge mulighederne for at trække sig tidligt tilbage. En høj pensionsformue og en formue f.eks. placeret i en ejerbolig kan gøre det muligt for flere at trække sig tidligt tilbage fra arbejdsmarkedet enten på efterløn eller uafhængigt af de offentlige overførsler. En øget tilgang til efterlønnen kan således modvirke en del af</p>

den forøgelse af tilbagetrækningsalderen, som er hensigten med velfærdsaftalen fra 2006.

**Modregning kan
udskyde
tilbagetrækning**

Hvis en afskaffelse af efterlønnen ikke er politisk mulig, anbefales en styrkelse af modregningen for pensionsopsparing i efterlønsordningen. Med de eksisterende regler for modregning i efterlønnen indebærer to års udskydelse af efterlønnen og 3.120 timers beskæftigelse, at kun udbetalte pensioner fra arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger leder til modregning i efterlønnen. Reglerne giver således en økonomisk tilskyndelse til at udskyde tilbagetrækningen på efterløn med to år.

**Tre-årsregel
indføres, og
opsparingsformer
ligestilles**

Det anbefales, at den nuværende to-årsregel for modregning i efterlønnen forlænges til en tre-årsregel, som indebærer, at den lempeligere modregning af pensionsopsparing først opnås ved udskydelse af efterlønnen med tre år og 4.680 timers beskæftigelse. Samtidig foreslås en ligestilling af arbejdsgiveradministrerede og private opsparingsordninger, således at alle udbetalinger fra pensionsordninger modregnes i efterlønnen. Begge forslag vil forøge arbejdsudbudet og forbedre de offentlige finanser. Samtidig vil det ekstra år med pensionsopsparing forøge pensionsformuen ved tilbagetrækning.

**Belønning ved
opsparing**

Udgangspunktet for det fremtidige pensionssystem bør i alle tilfælde være, at det skal være økonomisk fordelagtigt at trække sig senere tilbage, og at en højere opsparing skal give en højere disponibel indkomst som pensionist uanset opsparingsformen.

Litteratur

Alessie, R.J.M., A. Kapteyn and F. Klijn (1997): Mandatory Pensions and Personal Savings in the Netherlands. *De Economist*, 145 (3), pp. 291-324.

Amilon, A. (2008): *Danskernes forventninger til pension*. Rapport 08:01. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.

Attanasio, O.P., S. Rohwedder (2003): Pension Wealth and Household Saving: Evidence from Pension Reforms in the United Kingdom. *American Economic Review*, 93 (5), pp. 1499-1521.

De Økonomiske Råd (2007): *Dansk Økonomi, Efterår 2007*. København.

Det Økonomiske Råd (2006): *Dansk Økonomi, Efterår 2006*. København.

Det Økonomiske Råd (1998): *Dansk Økonomi, Efterår 1998*. København.

Forsikring og Pension (2008): *Sociale ydelser 2008*. København.

Gale, W.G. (1998): The Effects of Pensions on Household Wealth: A Reevaluation of Theory and Evidence. *Journal of Political Economy*, 106 (4), pp. 706-723.

Hansen, M.F., M. Eggert og P. Stephensen (2007): *Danmarks fremtidige befolkning*. *Befolkningsfremskrivning 2007*. Rapport, december 2007. DREAM, København.

OECD (1998): *The Retirement Decision*, Economic Outlook 63. Paris.

Pensionsmarkedsrådet (2005): *Pensionsmarkedsrådets rapport om pensionsopsparing, dækningsgrader og levetid*. København.

Velfærdskommissionen (2006): *Fremtidens velfærd – vores valg*. København.

Yoo, K and A. de Serres (2004): Tax Treatment of Private Pension Savings in OECD Countries and the Net Tax Cost Per Unit of Contribution to Tax-Favoured Schemes. OECD Economic Department Working Papers No. 406. OECD, Paris.

Økonomi- og Erhvervsministeriet (2005): *Pensionsopsparingen i Danmark*, Økonomisk Tema. København.